BULLETTIN TA' L-ARĊIDJOĊESI U LITURĠIJA TAL-KELMA

Nru. 63 Settembru 1989

WERREJ

Ittra appostolika egħluq il-25 sena tal-Kostituzzjoni Liturġika 465
Messaġġ tal-Papa għall-Ġurnata Missjunarja 479
Guidelines for the study of the Church's Social Doctrine
in the formation of Priests 483
Decretum "Ecclesiae activitas missiunaria" 488
Il-pornografija u l-vjolenza fil-mezzi tal-komunikazzjoni soċjali 489
Dikjarazzjoni tal-Isqfijiet 497
Diskorsi u messaġġi tal-Arċisqof 498
Digriet dwar is-Segretarjat tal-Liturġija 507
Ċirkularijiet tal-Kurja 510
Ecclesiology in the Fathers 514
Eżempju ta' omelija 543
Werrej tas-sena 560

NRU. 63

ITTRA APPOSTOLIKA

TAL-PAPA ĠWANN PAWLU II

EGĦLUQ IL-ĦAMSA U GĦOXRIN SENA MILL-PROMULGAZZJONI TAL-KOSTITUZZJONI KONĊILJARI "SACROSANCTUM CONCILIUM"

Sliem u barka appostolika
lil ħuti kollha, isqfijiet u saċerdoti.

1. Għaddew ħamsa u għoxrin sena minn mindu l-Papa Pawlu VI, fl-4 ta' Diċembru 1963, ippromulga l-Kostituzzjoni **Sacrosanctum Concilium** dwar il-liturġija, li kienet għada kemm ġiet approvata mill-isqfijiet miġburin flimkien mill-Ispirtu s-Santu fil-Konċilju Vatikan II. (1) Il-fatt hu ta' min ifakkru għal ħafna raġunijiet. Kien l-ewwel frott tal-Konċilju, imsejjaħ mill-Papa Ġwanni XXIII għall-aġġornament tal-Knisja; qabel kien seħħ moviment liturġiku pastorali liema bħalu, moviment li qanqal tama kbira għat-tiġdid u għall-ħajja tal-Knisja.

Il-Konċilju meta fittex it-tiġdid u t-tkattir tal-Liturġija kien qiegħed jilħaq b'mod mill-aqwa l-għan ewlieni tiegħu, jiġifieri li "ikattar minn jum għall-ieħor il-ħajja nisranija fost l-insara; jadatta għall-ħtiġijiet taż-żmien ta' llum dawk l-istituzzjonijiet li fihom seta' jsir xi tibdil; iġib 'il quddiem kull ma kien jista' jgħin għall-għaqda flimkien ma' dawk kollha li jemmnu fi Kristu; u jsaħħaħ kull ma jista' jwassal lil kulħadd fi ħdan il-Knisja." (2)

2. Sa mill-bidu tal-ministeru pastorali tiegħi bħala suċċessur ta' San Pietru ħadt ħsieb nuri "l-importanza għal dejjem tal-Konċilju Vatikan II" u għidt li hu "dmir żgur tiegħi li nuża l-ħila kollha tiegħi ħalli jseħħ kull ma ried il-Konċilju." Għidt ukoll li jeħtieġ li "iż-żerriegħa tajba li l-isqfijiet tal-Konċilju, imwettqin bil-Kelma t'Alla, żergħu f'art tajba (ara Mt 13, 8-26), jiġifieri t-tagħlim u d-deċiżjonijiet pastorali li ħadu, tasal biex tagħti l-frott f'waqtu, billi tikber u tgħix" (3). Imbagħad kemm-il darba fissirt xi aspett jew ieħor tat-tagħlim tal-Konċilju dwar il-Liturġija (4), u wrejt ukoll l-importanza tal-Kostituzzjoni **Sacrosanctum Concilium** għall-ħajja tal-poplu nisrani; "fiha ġa jinsab il-qofol tad-duttrina ekklesjoloġika li l-Konċilju fisser aktar tard. Il-Kostituzzjoni **Sacrosanctum Concilium**, li hi l-ewwel dokument approvat mill-Konċilju, antiċipat (5) il-Kostituzzjoni dommatika **Lumen Gentium** dwar il-Knisja, u din imbagħad fissret aktar fit-tul it-tagħlim tal-Kostituzzjoni liturġika.

Wara ħamsa u għoxrin sena, li ma' tulhom kemm il-Knisja u kemm is-soċjetà raw ħafna tibdil, kbir u mgħaġġel, jixraq li wieħed juri l-importanza ta' din il-Kostituzzjoni tal-Konċilju, x'siwi għandha biex jinħallu l-problemi ġodda li għandna llum, u x'valur għandhom għal kull żmien il-prinċipji li fiha.

I
TIĠDID BI QBIL MAT-TRADIZZJONI

3. Il-Papa San Piju V, biex iwieġeb għat-talba ta' l-isqfijiet tal-Konċilju ta' Trento, li ried it-tiġdid tal-Knisja ta' dak iż-żmien, fittex li jġedded il-kotba liturġiċi, u l-aktar il-Brevjar u l-Missal. L-istess ħaġa fittxew il-Papiet li ġew wara tul iż-żminijiet biex jiżguraw li r-riti u l-kotba liturġiċi jkunu adatti għaż-żmien li jkun u mfissrin sewwa; imbagħad mill-bidu ta' dan is-seklu l-Papiet ħabirku għal tiġdid aktar sħiħ.

Il-Papa San Piju X waqqaf Kummissjoni speċjali biex iseħħ dan it-tiġdid, u kien tal-fehma li l-ħidma tal-Kummissjoni se tieħu ħafna snin; iżda, tqiegħed pedament sod għal dan it-tiġdid meta jum il-Ħadd reġa' kiseb l-importanza tiegħu u ġie mġedded il-Brevjar (6). Hu kien qal li "skond il-fehma ta' nies għorrief u għaqlin, dan irid ħidma kbira għal ħafna żmien; għalhekk jeħtieġ li jgħaddu ħafna snin, qabel ma' dan il-**bini** liturġiku, imnaddaf minn kull sinjal ta' xjuħija, jerġa' jidher bil-ġmiel kollu tad-dinjità u l-armonija tiegħu." (7).

Il-Papa Piju XII kompla l-proġett tar-riforma liturġika bl-enċiklika **Mediator Dei** (8), u bit-twaqqif ta' Kummissjoni ġdida (9). Ħa wkoll għadd ta' deċiżjonijiet importanti, bħalma kienu l-awtorizzazzjoni ta' verżjoni ġdida tas-Salterju, biex wieħed jifhem aħjar is-Salmi (10); it-tibdil fis-sawma ewkaristika biex ikun aktar ħafif għan-nies li jitqarbnu; l-użu ta' l-ilsna ta' llum fir-Ritwal; u, l-aktar, ir-riforma tal-Vġili ta' l-Għid (11) u tal-Ġimgħa l-Kbira (12).

Id-daħla tal-Missal Ruman tal-1963 kellha qabilha dikjarazzjoni tal-Papa Ġwanni XXIII li "il-prinċipji fundamentali li għandhom x'jaqsmu mar-riforma ġenerali tal-Liturġija, se jitħallew f'idejn l-isqfijiet fil-Konċilju ekumentiku li għandu jsir" (13).

4. Dan it-tiġdid sħiħ tal-Liturġija kien jaqbel mat-tamiet tal-Knisja kollha. "L-ispirtu liturġiku kien inxtered dejjem aktar ma' kullimkien u f'kull qasam tal-Knisja flimkien mar-rieda ta' tisħib aktar ħaj fil-misteri qaddisa u fit-talba pubblika u solenni tal-Knisja" (14), flimkien ma' ħerqa għas-smigħ tal-Kelma ta' Alla aktar ta' spiss. Flimkien mat-tiġdid bibliku, mal-moviment ekumeniku, mal-ħidma missjunarja u mar-riċerka ekklesjoloġika, it-tiġdid liturġiku kien ta' għajnuna għall-aġġornament sħiħ tal-Knisja. Dan għidtu fl-ittra tiegħi **Dominicae Cenae**: "Hemm rabta qawwija u sħiħa bejn it-tiġdid tal-Liturġija u t-tiġdid tal-ħajja kollha tal-Knisja. Il-Knisja mhux biss tiċċelebra l-Liturġija imma tfisser lilha nfisha fil-Liturġija, tgħix bil-Liturġija, u mil-Liturġija tikseb is-saħħa li teħtieġ għall-ħajja tagħha." (15).

It-tiġdid tar-riti u tal-kotba liturġiċi beda jseħħ minnufih malli ġiet promulgata l-Kostituzzjoni **Sacrosanctum Concilium** u seħħ fi ftit snin bil-ħidma bla serħan

u ħerqana ta' ħafna esperti u ta' l-isfijiet kollha tad-dinja (16).

Il-ħidma kollha saret skond il-prinċipji li fassal il-Konċilju, jiġifieri fedeltà lejn it-tradizzjoni u ftuħ għal kull żvilupp skond il-liġi (17); għalhekk nistgħu ngħidu bir-raġun kollu li t-tiġdid liturġiku kien tradizzjonali u "kif kien fl-ewwel snin tal-Missirijiet tal-Knisja."(18).

II
IL-PRINĊIPJI DIRETTIVI TAL-KOSTITUZZJONI

5. In-normi direttivi tal-Kostituzzjoni, li kienu l-bażi tat-tiġdid li sar, għad għandhom l-istess valur fundamentali biex l-insara jaslu għat-tisħib attiv fiċ-ċelebrazzjoni tal-misteri qaddisa, tisħib li hu "l-bidu ta' l-ispirtu nisrani veru, bidu li wieħed ma jistax igħaddi mingħajru." (19). Issa li l-kotra kbira ta-kotba liturġiċi, maqlubin fl-ilsna ta' llum, ġa ġew pubblikati u qed jiġu wżati, jeħtieġ li dawn il-prinċipji ma jintesew qatt u fuqhom jinbena kollox.

(a) Iċ-ċelebrazzjoni tal-misteru ta' l-Għid

6. L-ewwel prinċipju żgur hu ċ-ċelebrazzjoni tal-misteru ta' l-Għid fil-Liturġija tal-Knisja, għaliex "mill-ġenb minfud ta' Kristu fuq is-salib ħareġ il-misteru kollha tal-Knisja" (20). Il-ħajja liturġika kollha hi dwar is-sagrifiċċju ewkaristiku u s-sagramenti l-oħra, minn fejn nimlew l-ilma ħaj mill-egħjun tas-salvazzjoni (ara Is 12,3) (21). Jixraq għalhekk li aħna naslu biex nagħrfu sewwa li "bil-misteru ta' l-Għid, aħna ndfinna ma' Kristu fil-Magħmudija, biex miegħu ngħixu għall-ħajja ġdida." (22). L-insara, meta jieħdu sehem fiċ-ċelebrazzjoni ta' l-Ewkaristija, għandhom jifhmu li "kull darba li nġeddu t-tifkira ta' dan is-sagrifiċċju, iseħħ l-egħmil tal-fidwa tagħna" (23). Minħabba f'dan jeħtieġ li l-insara kollha jiġu mgħallma mir-ragħajja tagħhom kif jiċċelebraw kull nhar ta' Ħadd l-egħmil ta' l-għaġeb li Kristu temm bil-misteru ta' l-Għid, ħalli mbagħad huma jkunu jistgħu jħabbruh lid-dinja (24). Jeħtieġ ukoll li l-lejl tal-vġili ta' l-Għid jikseb **l-importanza waħdanija** tiegħu fi qlub kemm tar-ragħajja u kemm ta' l-insara kollha, biex il-lejl ta' l-Għid jkun l-aqwa ċelebrazzjoni fost iċ-ċelebrazzjonijiet kollha tal-Knisja.

Il-mewt ta' Kristu fuq is-salib u l-qawmien tiegħu mill-imwiet huma l-qofol tal-ħajja ta' kull jum tal-Knisja (25) u r-rahan ta' l-Għid ta' dejjem tiegħu (26) għalhekk l-ewwel dmir tal-Liturġija huwa li bla ebda heda tmexxina wara l-Mulej fil-mixi tiegħu lejn il-misteru ta' l-Għid, biex aħna mmutu miegħu ħa nidħlu fil-ħajja ta' dejjem.

7. Kristu hu mal-Knisja tiegħu, l-aktar f'kull egħmil liturġiku, biex itemm il-misteru ta' l-Għid tiegħu (27). Għalhekk il-Liturġija hija "il-post" ewlieni fejn l-insara jiltaqgħu ma' Alla u ma' Dak li bagħat, Ġesù Kristu (ara Ġw 17,3).

Kristu jinsab f'nofs il-Knisja miġbura f'ismu għat-talb. Hu dan li jagħti dinjità kbira lill-ġemgħa ta' l-insara, lill-Knisja, dinjità li minnha jiġi d-dmir ta' l-imħabba għall-aħwa, imħabba li trid twassal ukoll għall-maħfra (ara Mt 5, 23-24), u għall-imġiba xierqa, fil-ġesti u fil-kant.

Kristu hu wkoll preżenti u jaġixxi fil-persuna tal-ministru ordnat li jiċċelebra l-Liturġija (28). Is-saċerdot ma għandux biss dmir x'jaqdi, imma, permezz ta' l-ordinazzjoni tiegħu, għandu s-setgħa li jaġixxi "in persona Christi". Is-saċerdot, għaliex hu konsagrat għas-servizz ta' Alla, għandu jkollu dik id-disposizzjoni fir-ruħ u fil-ġisem li titlob minnu l-ordinazzjoni li għandu, u din id-disposizzjoni trid tidher ukoll fl-ilbies liturġiku li juża, mill-post li jkollu waqt iċ-ċelebrazzjoni, u mill-kliem li jgħid.

Kristu huwa preżenti fil-kelma li titħabbar lill-ġemgħa u tiġi mfissra fl-omelija, kelma li trid tinstema' bil-fidi u tiġi milqugħa fit-talb. Dan kollu jridu juruh id-dinjità tal-ktieb tal-Kelma ta' Alla u post minn fejn titħabbar, u l-imġiba ta' min jaqra, li jkun iħoss tassew li qiegħed iwassal il-Kelma ta' Alla lil ħutu.

Kristu, bil-qawwa ta' l-Ispirtu s-Santu, hu preżenti u jaġixxi fis-sagramenti, u b'mod wisq aktar għoli u singulari hu preżenti u jaġixxi fis-Sagrifiċċju tal-Quddiesa taħt l-ispeċi ewkaristiċi (29), ukoll meta dawn jinżammu fit-tabernaklu wara l-Quddiesa, l-aktar għat-tqarbin tal-morda u għall-adorazzjoni ta' l-insara (30). Ir-ragħajja ta' l-erwieħ, fil-katekeżi tagħhom, għandhom ifakkru ta' spiss it-tagħlim tal-fidi dwar din il-presenza, reali u misterjuża ta' Kristu fl-Ewkaristija, tagħlim li bih l-insara jridu jgħixu u li t-teologi jridu jistħarrġu dejjem aktar fil-fond. Il-fidi f'din il-presenza tal-Mulej fl-Ewkaristija titlob ukoll sinjal ta' rispett minn barra għall-post qaddis – il-knisja – fejn Alla juri lilu nnifsu f'misteru (ara Es 3,5), l-aktar waqt iċ-ċelebrazzjoni tas-sagramenti: il-ħwejjeġ qaddisa għandhom dejjem jiġu trattati b'mod qaddis.

b) Il-qari tal-Kelma t'Alla

8. It-tieni prinċipju hu l-presenza tal-Kelma ta' Alla. Il-Kostituzzjoni **Sacrosanctum Concilium** kienet ordnat ukoll li "jkun hemm qari mill-Kotba Mqaddsa, aktar abbondanti, aktar varjat u aktar adatt" (31). Ir-raġuni ta' dan it-tiġdid tagħtih l-istess Kostituzzjoni liturġika: "biex tidher ċara r-rabta sħiħa li hemm bejn ir-rit u l-kelma fil-Liturġija" (32); imbagħad fil-Kostituzzjoni dommatika dwar ir-Rivelazzjoni divina jingħad li "il-Knisja dejjem kellha qima kbira għall-Iskrittura Mqaddsa kif dejjem kellha għall-Ġisem tal-Mulej, u qatt ma naqset, l-aktar fil-Liturġija mqaddsa, li tieħu u twassal lill-insara l-ħobż tal-ħajja kemm mill-mejda tal-Kelma ta' Alla u kemm minn dik tal-Ġisem ta' Kristu" (33). Ma jistax ikun hemm kobor fil-ħajja liturġika, u għalhekk lanqas progress fil-ħajja nisranija, jekk ma tiġix kontinwament 'il quddiem fost l-insara, u l-aktar fost is-saċerdoti, imħabba ħajja u ħerqana għall-Iskrittura" (34).

Il-Kelma ta' Alla llum hi wisq aktar magħrufa fil-komunitajiet insara, iżda t-tiġdid veru joħloq dejjem aktar ħtiġijiet ġodda: fedeltà lejn it-tifsir veru ta' l-Iskrittura, tifsir li qatt ma għandu jiġu mwarrab fil-ġenb, l-aktar meta l-Iskrittura tiġi maqluba f'ilsna oħra; il-mod kif titħabbar il-Kelma t'Alla, biex tidher dik li tassew hi; użu tajjeb tal-mezzi adatti ħalli l-Kelma tasal lil kulħadd; it-tħejjija spiritwali tal-ministri tal-Kelma biex jaqdu dmirhom tajjeb fi ħdan il-ġemgħa liturġika (35); tħejjija bil-għaqal ta' l-omelija permezz ta' studju u meditazzjoni; sforz ħerqan mill-insara biex jieħdu sehem mill-mejda tal-Kelma ta' Alla;

għarfien ta' Kristu, bħalma għarfuh d-dixxipli ta' Għemmaws, mill-mejda tal-ħobż tal-Kelma ta' Alla. (36).

c) Ir-rivelazzjoni tal-Knisja minnha nfisha

9. Fl-aħħarnett il-Konċilju fil-Liturġija ried jara l-manifestazzjoni jew l-epifanija tal-Knisja: il-Liturġija hi l-Knisja hija u titlob. Hija u tiċċelebra l-qima ta' Alla, il-Knisja turi dak li hi: waħda, qaddisa, kattolika u appostolika.

Il-Knisja turi li hi **waħda**, b'dik l-unità li tiġi mit-Trinità Qaddisa (37), l-aktar meta l-poplu qaddis ta' Alla jieħu sehem "f'Ewkaristija waħda, f'talba waħda, fuq artal wieħed, waqt li jkun jippresiedi l-isqof imdawwar mill-presbiterju u l-ministri tiegħu" (38). Xejn mela ma għandu jfixkel jew idallam din l-għaqda tal-Knisja fiċ-ċelebrazzjoni ta' l-Ewkaristija!

Il-Knisja turi li hi qaddisa bi **qdusija** li tiġiha minn Kristu (ara Ef 5,26-27) kull darba li, magħquda ġisem wieħed mill-Ispirtu s-Santu (39) li jqaddes u jagħti l-ħajja (40), tagħti kull barka u grazzja mingħand il-Missier (41) lill-insara permezz ta' l-Ewkaristija u tas-sagramenti l-oħra.

Il-Knisja turi li hi **kattolika** fiċ-ċelebrazzjonijiet liturġiċi, għaliex fiha l-Ispirtu tal-Mulej jiġbor flimkien il-ħafna ilsna fi stqarrija ta' fidi waħda (42), u mill-lvant sal-punent toffri lil Alla l-Missier l-offerta ta' Kristu, u toffri lilha nfisha flimkien miegħu (43).

Il-Knisja fl-aħħarnett turi fil-Liturġija li hi **appostolika** għaliex il-fidi li tistqarr hi mibnija fuq ix-xhieda ta' l-Appostli; għaliex fiċ-ċelebrazzjoni tal-misteri qaddisa jippresiedi isqof, li hu suċċessur ta' l-Appostli, jew ministru ieħor ordnat bis-setgħa li ġejja mill-Appostli; għaliex bil-fedeltà kollha tħabbar dak li rċeviet mit-tradizzjoni appostolika; u għaliex il-qima li tagħti lil Alla torbotha bid-dmir li xxandar l-Evangelju sa truf l-art kollha.

Hekk fil-Liturġija il-misteru tal-Knisja jiġi mħabbar lilna, inħossuh u ngħixuh (44).

III
DIRETTIVI GĦAT-TIĠDID TAL-ĦAJJA LITURĠIKA

10. Mill-prinċipji li għandi kemm semmejt, joħorġu xi normi u direttivi li għandhom jirregolaw it-tiġdid tal-ħajja liturġika. Għalkemm nistgħu ngħidu li t-tiġdid tal-Liturġija li talab il-Konċilju Vatikan II issa seħħ, l-aspett pastorali tal-Liturġija jitlob li jkun hemm impenn dejjem sejjer biex mill-għana bla qies tal-Liturġija dejjem aktar tinkiseb dik il-qawwa vitali li minn Kristu tinxtered fil-membri kollha tal-Ġisem tiegħu li hu l-Knisja.

Il-Liturġija hi l-eżerċizzju tas-saċerdozju ta' Kristu, għalhekk jeħtieġ li ma tonqas qatt dik il-kelma ħajja ta' dak id-dixxiplu li quddiem id-dehra mistika ta' Kristu qal: "Hu l-Mulej!" (Ġw 21,7). Kull ma nagħmlu fil-Liturġija ma jistax ikun aktar importanti minn dak li jagħmel Kristu, bil-qawwa ta' l-Ispirtu tiegħu, li għalkemm ma narawhx, hu kollu tassew minnu. Fidi ħajja bl-imħabba, adorazzjoni, tifħir tal-Missier u kontemplazzjoni fis-skiet: dawn għandhom ikunu dejjem l-għan ewlieni tal-pastorali liturġika u sagramentali.

Għaliex il-Liturġija hi kollha kemm hi, mimlija bil-Kelma ta' Alla, jeħtieġ li kull kelma oħra tkun taqbel magħha, l-ewwelnett il-kelma ta' l-omelija, imbagħad ukoll il-kliem tal-kant u tat-twissijiet li jsiru waqt iċ-ċelebrazzjoni. Lanqas hu permess li jkun hemm qari ieħor flok il-qari tal-kelma ta' l-Iskrittura; kliem il-bnedmin għandu jkun għall-qadi tal-Kelma ta' Alla, mingħajr ma joħnoqha.

Kull egħmil liturġiku "m'huwiex egħmil privat, imma ċelebrazzjoni tal-Knisja li hi 'sagrament ta' l-għaqda'" (45), u għalhekk jiddependi biss mill-awtorità ġerarkika tal-Knisja (46). Il-Liturġija hi tal-Ġisem kollu tal-Knisja (47). Għalhekk mhux permess lil ħadd, lanqas lil saċerdot, jew lil xi grupp li jkun, li jżid, inaqqas jew ibiddel xi ħaġa, kif jidhirlu u jogħġbu (48). Il-fedeltà lejn ir-riti u lejn it-testi liturġiċi tal-Liturġija hi meħtieġa mill-*lex orandi*, li trid dejjem taqbel mal-*lex credendi*. Nuqqas ta' fedeltà f'dan jista' jolqot l-istess validità tas-sagramenti.

Il-Liturġija, għaliex hi ċelebrazzjoni tal-Knisja, titlob it-tisħib sħiħ u attiv ta' kulħadd, kull wieħed skond l-Ordni jew id-dmir li għandu (49). Kulħadd, il-ministri u l-insara l-oħra kollha, huma u jaqdu dmirhom, għandhom jagħmlu dak li hu proprju tagħhom u dan biss (50). Hu għalhekk li l-Knisja tippreferixxi ċelebrazzjonijiet komunitarji, meta n-natura tar-rit titlob dan (51); tħeġġeġ għat-tħejjija ta' ministri u letturi, kanturi u kommentaturi li jkunu jistgħu jaqdu ministeru liturġiku veru (52); daħlet mill-ġdid il-konċelebrazzjoni (53); tirrakkomanda ċ-ċelebrazzjoni komunitarja tal-Liturġa tas-Sigħat (54).

Għaliex il-Liturġija mqaddsa hi skola ta' talb tal-Knisja, deher li kien jaqbel li jidħol u jiġi 'l quddiem l-użu ta' l-ilsna tal-llum fil-Liturġija, mingħajr ma titwarrab id-drawwa ta' l-użu tal-Latin li l-Konċilju ried iżomm għar-rit Latin (55); dan sar biex kulħadd ikun jista' jifhem u jxandar l-egħġubijiet ta' Alla b'ilsien pajjiżu (ara Atti 2,11): żdied ukoll l-għadd tal-prefazji u tat-Talbiet Ewkaristiċi biex jikber l-għana tat-teżor tal-Knisja u l-għarfien tal-misteru ta' Kristu.

Għaliex il-Liturġija għandha valur pastorali kbir, il-kotba liturġiċi ħasbu għal xi adattamenti tal-Liturġija skond il-ħtiġijiet tal-ġemgħa u ta' l-individwi wkoll: ingħatat ukoll il-possibilità li l-Liturġija tkun miftuħa għat-tradizzjonijiet u l-kulturi tal-popli kollha (56). It-tiġdid liturġiku ried li jkun hemm simplifikazzjoni xierqa taċ-ċerimonji (57) u simboliżmu li l-insara jifhmuh malajr. Iżda din is-simplifikazzjoni ma għandhiex tasal biex tneħħi kull sura ta' simboliżmu; anzi għall-kuntrarju hu meħtieġ li jkun hemm dan is-simboliżmu u l-aktar is-simboliżmu sagramentali, b'qawwa kbira ta' tifsir. Il-ħobż u l-inbid, l-ilma u ż-żejt, l-inċens u l-irmied, in-nar u l-ward, u tista' tgħid kull ħaġa maħluqa, għandhom post fil-Liturġija, bħala doni mogħtija lill-Ħallieq u bħala mezzi ta' għajnuna għad-dinjità u s-sbuħija taċ-ċelebrazzjoni.

IV
IT-TIĠDID LITURĠIKU FIL-PRATTIKA

a) Diffikultajiet

11. Irridu nammettu li t-tiġdid liturġiku ltaqa' ma' diffikultajiet, l-aktar f'ambjenti fejn ma tantx kien hemm kondizzjonijiet favorevoli għat-tiġdid għax kienu

ambjenti fejn ir-reliġjon kienet meqjusa bħala ħaġa kollha kemm hi privata; diffikultajiet ġew ukoll minn ambjenti kuntrarji għal kull xorta ta' istituzzjoni, jew ambjenti fejn id-dehra tal-Knisja fis-soċjetà kienet naqset sewwa, jew fejn in-nies bdew jiddubitaw mill-fidi personali tagħhom. Nistgħu nissopponu wkoll li l-bidla minn sempliċi presenza fiċ-ċelebrazzjonijiet liturġiċi, presenza aktarx passiva u siekta, għal tisħib aktar sħiħ u attiv, talbet sforz kbir wisq għal xi wħud biex jadattaw ruħhom għaliha. Minn dan kollu ħarġu reazzjonijiet differenti u xi kull tant kontra xulxin: xi wħud laqgħu l-kotba liturġiċi ġodda bi traskuraġni, jew ma ħabblux rashom biex jifhmu u jgħinu lil ħaddieħor jifhem għaliex sar it-tiġdid; oħrajn – u ta' dan jisgħob bini ħafna – fitxew mill-ġdid u b'mod esklusiv is-suriet liturġiċi ta' qabel u xi wħud minnhom qisuhom ukoll bħala garanzija waħdanija taċ-ċertezza tal-fidi; oħrajn fl-aħħarnett ħolqu suriet qarrieqa ta' tiġdid, 'il bogħod ħafna minn dak li riedet is-Santa Sede u li riedu l-isqfijiet, u hekk kienu ta' tfixkil għall-għaqda tal-Knisja u għat-tjieba ta' l-insara, u xi kull tant waslu biex imorru wkoll kontra l-veritajiet tal-fidi.

b) Riżultati tajba

12. Iżda dan kollu ma għandux inessina li r-ragħajja ta' l-erwieħ u l-poplu nisrani fil-qofol tiegħu laqa' t-tiġdid tal-Liturġija bi spirtu ta' ubbidjenza, anzi b'ħeġġa u ferħ kbir.

Għalhekk għandna nroddu ħajr lil Alla, għal din il-miġja ta' l-Ispirtu s-Santu fil-Knisja li seħħet permezz tat-tiġdid liturġiku (58), permezz tal-mejda tal-Kelma ta' Alla, li llum tkattret ħafna għal kulħadd (59); permezz tal-ħidma kbira li saret ma' kullimkien fid-dinja biex il-poplu nisrani ikollu f'ilsienu l-kotba ta' l-Iskrittura, il-Missali u l-kotba liturġiċi l-oħra kollha; permezz ta' tisħib akbar ta' l-insara fit-talb u l-kant, fil-ġesti u fis-skiet, waqt iċ-ċelebrazzjoni ta' l-Ewkaristija u tas-sagramenti l-oħra; permezz tal-ministeri li qed jaqdu l-lajċi u d-dmirijiet li laqgħu bis-saħħa tas-saċerdozju tal-fidili, li fih issieħbu bil-Magħmudija u l-Konfermazzjoni jew Griżma; permezz tal-ħajja hekk sabiħa ta' tant komunitajiet insara, ħajja li għandha l-bidu tagħha fil-Liturġija.

Dawn huma r-raġunijiet li minħabba fihom għandha nħaddnu t-tagħlim tal-Kostituzzjoni **Sacrosanctum Concilium** u t-tiġdid li wasslet għalih: "It-tiġdid liturġiku hu l-frott li l-aktar jidher tal-ħidma kollha tal-Konċilju" (60). Ħafna l-messaġġ tal-Konċilju Vatikan II għarfuh l-aktar permezz tat-tiġdid liturġiku.

c) Nuqqasijiet

13. Flimkien mal-ġid li ġab it-tiġdid liturġiku, irridu nsemmu wkoll u nikkundannaw l-iżbalji, kemm kbar u kemm żgħar, li saru minħabba f'dan it-tiġdid.

Kien hemm okkażjonijiet li fihom saru żidiet jew tnaqqis bla ebda permess; ċerimonji ġodda ġew ivvintati li ma kienu jaqblu xejn man-normi tal-Liturġija; inħolqu ġesti u kant li ma jgħinu xejn la l-fidi u lanqas is-sens ta' dak li hu qaddis; saru ħafna abbużi fl-assoluzzjoni ta' ħafna nies f'daqqa; inħolqot konfużjoni bejn is-saċerdozju ministerjali, li jiġi mill-Ordinazzjoni u s-saċerdozju tal-fidili li għandu l-pedament tiegħu fil-Magħmudija.

Ma jistax ikun permess li xi saċerdoti jieħdu f'idejhom id-dritt li jiktbu talbiet ewkaristiċi minn rajhom jew li jużaw it-testi profani flok it-testi ta' l-Iskrittura. Dawn l-inizjattivi, mhux rabta għandhom mat-tiġdid liturġiku, jew mal-kotba liturġiċi li ħarġu wara dan it-tiġdid, imma huma għal kollox direttament kuntrarji għal dan it-tiġdid, iħassruh u lill-poplu nisrani jċaħħduh mit-teżori veri tal-Liturġija tal-Knisja.

Hu dmir l-isqfijiet li jeqirdu dawn l-abbużi, għaliex l-isqof huwa l-moderatur tal-Liturġija skond in-normi tal-liġi tal-Knisja (61), "b'xi mod il-ħajja fi Kristu tal-poplu nisrani fdat lilu tiġi minnu" (62).

V
IT-TIĠDID FIL-ĠEJJIENI

14. Il-Kostituzzjoni **Sacrosanctum Concilium** hi leħen il-kulleġġ kollu ta' l-isqfijiet miġbur madwar is-suċċessur ta' San Pietru bl-għajnuna ta' l-Ispirtu tal-verità mwiegħed mill-Mulej Ġesù (ara Ġw 15,26): il-Kostituzzjoni tkompli twettaq il-Knisja fil-mixi tagħha għat-tiġdid u għall-qdusija, billi tkattar il-ħajja liturġika vera fiha.

Il-prinċipji li jinsabu mfissrin fil-Kostituzzjoni jagħtu direttivi wkoll għall-ġejjieni tal-Liturġija, hekk li t-tiġdid liturġiku dejjem aktar ikun magħruf u jseħħ. "Jeħtieġ għalhekk u jaqbel li minnufih ikun hemm edukazzjoni liturġika intensiva u ġdida, biex jingħaraf il-għana kollu li hemm fil-Liturġija" (63)

Il-Liturġija tal-Knisja hi wisq aktar minn tiġdid liturġiku. M'aħniex fl-istess qagħda tas-sena 1963: is-saċerdoti u l-insara li ma jafux x'kienu l-kotba liturġiċi qabel it-tiġdid li sar, illum qed jaqdu dmirijiethom b'responsabbiltà kbira fil-Knisja u fis-soċjetà. Għalhekk ma nistgħux inkomplu nitkellmu dwar tibdil kif konna nitkellmu fi żmien il-pubblikazzjoni tal-Kostituzzjoni, iżda għandna nitkellmu dwar għarfien dejjem aktar fil-fond tal-Liturġija tal-Knisja ċelebrata skond il-kotba li għandna llum u ngħixuha bħala fatt ta' ordni spiritwali.

a) Formazzjoni biblika u liturġika

15. Jeħtieġ li sseħħ kemm jista' jkun malajr formazzjoni biblika u liturġika tal-poplu ta' Alla, kemm tar-ragħajja ta' l-erwieħ u kemm ta-fidili. Dan ġa wrietu l-Kostituzzjoni: "Ma hemmx tama li dan (jiġifieri t-tisħib sħiħ u attiv tal-poplu kollu) iseħħ jekk qabel ir-ragħajja ta' l-erwieħ ma jkunu għal kollox mimlijin bl-ispirtu u l-qawwa tal-Liturġija u jkunu mgħallmin fiha" (64). Hi ħaġa li trid iż-żmien u trid tibda fis-seminarji u fid-djar ta' studju tar-reliġjużi (65) u tibqa' sejra tul il-ħajja kollha tas-saċerdot (66). Din il-formazzjoni hi meħtieġa wkoll għall-lajċi (67), formazzjoni adatta għall-ħajja li jgħixu, u dan l-aktar għaliex f'ħafna postijiet il-lajċi huma msejħin biex jidħlu għall-ħidmiet dejjem aktar importanti fi ħdan il-komunità.

b) Adattamenti

Ħidma oħra importanti għall-ġejjieni hi l-adattament tal-Liturġija għall-kulturi differenti li hawn fid-dinja. Il-Kostituzzjoni qalet x'inhu l-prinċipju ta' l-adattament

u tat direttivi lill-Konferenzi Episkopali b'liema mod dan għandu jsir (68). L-adattament tal-Liturġija għall-ilsna ta' llum sar malajr għalkemm f'xi drabi iltaqa' ma' xi diffikultajiet. Wara ġie l-adattament tar-riti u ċ-ċerimonji, ħaġa aktar diffiċli, iżda meħtieġa wkoll. Għad fadal ħafna ħidma xi ssir biex il-Liturġija tagħmel l-egħruq f'xi kulturi, li minnhom trid tieħu suriet li jkunu jistgħu jaqblu **ma' l-ispirtu veru u ġenwin tal-Liturġija**, waqt li tinżamm bla mittiefsa l-unità sostanzjali tar-rit Latin, kif imfissra fil-kotba liturġiċi (69). L-adattamenti li jsiru, iridu jqisu sewwa li fil-Liturġija, u l-aktar fil-Liturġija tas-Sagramenti, hemm **parti li ma tista' tinbidel qatt**, għaliex riedha l-Mulej u ħallieha taħt il-ħarsien tal-Knisja; hemm imbagħad **partijiet li jistgħu jinbidlu**, li l-Knisja tista' u xi kultant għandha tbiddel biex tadattahom għall-kulturi ta' ġnus li għadhom kemm laqgħu t-tħabbira ta' l-Evanġelju (70). Ma għandniex hawn xi kwistjoni ġdida għall-Knisja: il-varjetà fil-Liturġija tista' tkun għajn ta' ġid, imma tista' wkoll toħloq inkwiet, nuqqas ta' ftehim u firdiet ukoll. Jidher ċar għalhekk li f'din il-ħaġa, il-varjetà ma għandhiex tkun ta' ħsara għall-għaqda u għandha isseħħ biss b'fedeltà sħiħa lejn il-fidi ta' kulħadd, lejn is-simboli sagramentali, li l-Knisja rċeviet mingħand Kristu u lejn ix-xirka tal-ġerarkija. L-adattament kulturali jitlob il-konversjoni tal-qalb u, meta jkun meħtieġ, iċ-ċaħda wkoll ta' drawwiet antiki li ma jaqblux mal-fidi kattolika. Dan jitlob formazzjoni teoloġika, storika u kulturali sħiħa, flimkien ma' ġudizzju għaqli biex jingħaraf x'inhu meħtieġ, x'inhu li jiswa, jew li ma jiswa xejn , u x'inhu ta' periklu għall- fidi. "F'dan il-qasam ma jistax ikun hemm żvilupp xieraq, jekk mhux bħala frott ta' kobor pass pass fil-fidi, kobor li jħaddan għerf spiritwali, teoloġija ċara, u sens ħaj tal-Knisja universali" (71).

c) Għarfien tal-problemi ġodda li jqumu

17. Il-ħidma għat-tiġdid liturġiku trid twieġeb ukoll għall-ħtiġijiet ta' żmienna. Il-Liturġija m'hijiex xi ħaġa bla ġisem (72). F'dawn il-ħamsa u għoxrin sena nibtu problemi oħra jew kisbu importanza ġdida; fost dawn il-problemi nsemmi id-djakonat mogħti lil irġiel miżżewġa; ministeri liturġiċi li jistgħu jiġu fdati lill-lajċi delegati, irġiel jew nisa; ċelebrazzjonijiet liturġiċi għat-tfal, għaż-żgħażagħ, għall-handikappati; il-mod kif għandhom jithejjew testi liturġiċi adatti għal xi nazzjon partikolari.

Il-Kostituzzjoni **Sacrosanctum Concilium** ma ssemmix dawn il-problemi; iżda tagħti prinċipji ġenerali kif għandha titmexxa l-ħajja liturġika u tiġi 'l quddiem.

d) Liturġija u devozzjonijiet popolari

18. Fl-aħħarnett biex ikun imħares it-tiġdid liturġiku u tiġi dejjem akar 'il quddiem il-Liturġija (73), jeħtieġ li jitqiesu sewwa d-devozzjonijiet tal-poplu nisrani u rabta tagħhom mal-ħajja liturġika (74). Dawn id-devozzjonijiet ma nistgħux ninjurawhom, lanqas li ma jimpurtaniex minnhom jew imaqdruhom, għaliex l-għana tagħhom hu tassew kbir (75), u minnhom infushom juru qagħda reliġjuża quddiem Alla. Iżda jeħtieġ li jkun hemm evanġelizzazjoni kontinwa, biex il-fidi li tagħha jagħtu xhieda dawn id-devozzjonijiet, tilħaq dejjem aktar il-kobor tagħha u tkun dejjem aktar vera. Id-devozzjonijiet popolari tal-poplu ta'

Alla (76) u kull sura oħra ta' devozzjoni għandhom jiġu milqugħa u miġjuba 'l quddiem, basta ma jieħdux il-post taċ-ċelebrazzjonijiet liturġiċi jew jitħalltu magħhom. Pastorali liturġika vera tagħraf tagħmel użu tajjeb mill-għana tad-devozzjonijiet popolari biex tmexxihom lejn il-Liturġija bħala offerta tal-poplu (77).

VI
L-ISTITUZZJONIJIET RESPONSABBLI GHAT-TIĠDID LITURĠIKU

a) Il-Kongregazzjoni għall-Kult Divin u għad-dixxiplina tas-Sagramenti

19. Id-dmir li jiġi 'l quddiem it-tiġdid liturġiku hu l-ewwelnett dmir is-Santa Sede (78). Erba' mitt sena ilu l-Papa Sistu V waqqaf il-Kongregazzjoni tar-Riti, u bħala dmir taha li tgħasses kif isir il-kult divin, wara r-riforma tal-Konċilju ta' Trento. San Piju X waqqaf Kongregazzjoni oħra għad-dixxiplina tas-Sagramenti; biex isseħħ il-Kostituzzjoni liturġika tal-Konċilju Vatikan II, Pawlu VI waqqaf il-**Consilium** (79) imbagħad il-Kongregazzjoni għall-Kult Divin (80), li qdiet id-dmir fdat lilha b'ġenerożità, bil-ħila u bil-ħeffa. Skond l-istruttura l-ġdida tal-Kurja Rumana, li seħħet permezz tal-Kostituzzjoni Appostolika **Pastor Bonus**, il-qasam kollu tal-Liturġija mqaddsa nġabar kollu taħt ir-responsabbiltà ta' Dikasteru wieħed, tal-Kongregazzjoni għall-Kult Divin u għad-dixxiplina tas-Sagramenti. Dmir din il-Kongregazzjoni hu li, waqt li tħares dak li hu fil-kompetenza tal-Kongregazzjoni ta-Fidi (81), tmexxi u ġġib 'il quddiem il-Liturġija, li tagħha s-Sagramenti huma l-parti essenzjali, billi tinkoraġġixxi kull ħidma pastorali liturġika (82), tgħin l-assoċjazzjonijiet kollha li bħala għan għandhom l-appostolat liturġiku, il-mużika, il-kant u l-arti sagra (83), u tħares id-dixxiplina tas-sagramenti (84). Hi ħidma importanti ħafna għaliex hi, l-aktar, ħidma għall-ħarsien bil-fedeltà kollha tal-prinċipji kbar tal-Liturġija kattolika, li gew imfissrin u żviluppati fil-Kostituzzjoni liturġika; dawn il-prinċipji imbagħad iridu jmexxuha biex iġġib 'il quddiem u tagħraf dejjem aktar fil-fond it-tiġdid tal-ħajja liturġika fil-Knisja kollha.

Il-Kongregazzjoni għalhekk trid tgħin l-isqfijiet djoċesani fil-ħidma tagħhom ħa jagħtu lil Alla l-qima tar-reliġjon nisranija u jmexxu din il-qima skond il-kmandamenti tal-Mulej u l-liġijiet tal-Knisja (85). Il-Kongregazzjoni żżomm kuntatti stretti mal-Konferenzi Episkopali f'dak kollu li għandu x'jaqsam mal-fakultajiet tagħhom fil-qasam tal-Liturġija (86).

20. Il-Konferenzi Episkopali

Il-Konferenzi Episkopali kellhom id-dmir iebes li jhejju t-traduzzjoni tal-Kotba liturġiċi. Il-ħtieġa li jkun hemm malajr il-kotba liturġiċi bl-ilsna ta' llum, xi kull tant waslet biex jintużaw traduzzjonijiet proviżorji, li kienu approvati *ad tempus*. Issa wasal iż-żmien li wieħed iqis sewwa xi diffikultajiet li nqalgħu minn dak iż-żmien: kif issib l-irkaptu ta' xi traskuraġni u ta' xi żbalji li saru fit-traduzzjonijiet; kif se tkompli l-ħidma għat-traduzzjoni ta' xi kotba liturġiċi li ma saritx għal kollox; kif se jitħejji kant għal waqt iċ-ċelebrazzjonijiet liturġiċi ħa jiġi approvat; x'jista' jsir biex it-testi liturġiċi approvati jiġu milqugħin bir-rispett kollu; u, fl-aħħarnett

x'jista' jsir dwar l-edizzjoni tal-kotba liturġiċi, biex tkun ħaġa regolari u tixraq lill-misteri li tiċċelebra l-Liturġija.

Biex isiru t-tradizzjonijiet u biex it-tiġdid liturġiku kollu jissaħħaħ aktar fil-pajjiż kollu, il-Konferenzi Episkopali kellhom iwaqqfu Kummissjoni Nazzjonali li fiha jkollhom sehem esperti mill-ħafna oqsma tax-xjenza liturġika u tal-ħidma pastorali (88). Issa huwa ż-żmien li wieħed jara x'għamlet din il-Kummissjoni, tajjeb jew ħażin, x'pariri tat u x'għajnuna sabet mill-Konferenza Episkopali dwar il-kompożizzjoni u l-ħidma tagħha. Il-ħidma ta' din il-Kummissjoni tkun aktar iebsa meta l-Konferenza Episkopali jkollha ħsieb xi adattamenti jew xi inkulturazzjoni tal-Liturġija (89). Dan juri kemm fil-Kummissjoni għandu jkun hemm nies tassew kompetenti.

a) L-Isqof djoċesan

21. F'kull djoċesi l-isqof huwa l-amministratur ewlieni tal-misteri qaddisa, u huwa wkoll dak li jmexxi, iġib 'il quddiem u jħares il-ħajja liturġika kollha tal-knisja fdata lilu (90). Meta isqof jiċċelebra l-Liturġija f'nofs il-poplu, ikun juri l-misteru tal-Knisja. Għalhekk jeħtieġ li l-isqof ikun żgur fuq li żgur ta' l-importanza ta' dawn iċ-ċelebrazzjonijiet għall-ħajja nisranija ta' l-insara tiegħu. Dawn iċ-ċelebrazzjonijiet għandhom ikunu ta' eżempju għad-djoċesi kollha (91). Għad fadal ħafna x'isir, biex is-saċerdoti u l-insara lajċi jaslu biex jifhmu r-riti u t-testi liturġiċi, biex tikber id-dinjità u s-sbuħija taċ-ċelebrazzjonijiet u tal-postijiet fejn isiru, u biex tiġi 'l quddiem il-"katekeżi mistagogika" kif kienet issir minn Missirijiet il-Knisja. Biex dan iseħħ l-isqof irid iwaqqaf kummissjoni, jew għadd ta' kummissjonijiet djoċesani biex igħinuh iġib 'il quddiem il-ħajja liturġika, il-mużika u l-arti sagra fid-djoċesi tiegħu (92). Il-Kummissjoni liturġika djoċesana, min-naħa tagħha, trid timxi skond il-ħsieb u d-direttivi ta' l-isqof u tafda fl-awtorità u fl-inkoraġġament tiegħu ħa taqdi dmirijietha kif jixraq.

EGĦLUQ

22. Il-Liturġija ma tħaddanx il-ħidma kollha tal-Knisja, kif tfakkar il-Kostituzzjoni **Sacrosanctum Concilium** (93). Iżda hi l-bidu u t-tmiem ta' kull ħidma tal-Knisja (94), bidu, għaliex, l-aktar mis-sagramenti, l-insara jimlew l-ilma tal-grazzja li jfawwar mill-qalb minfuda ta' Kristu. Hi, biex insemmu tixbiha li kienet tant għall-qalb il-Papa Ġwanni XXIII, qisha l-għajn fil-pjazza tar-raħal li minnha kulħadd imur jimla l-ilma ħaj u frisk. Hi t-tmiem u l-qofol ukoll għaliex il-ħidma kollha tal-Knisja trid twassal għax-xirka fil-ħajja ta' Kristu u għax il-Liturġija tal-Knisja turi u twassal lill-insara kollha l-ħidma tas-salvazzjoni, magħmula minn Kristu darba għal dejjem.

23. Milli jidher wasal iż-żmien għat-tiġdid ta' dak l-ispirtu li bil-qawwa kollha mexxa l-Knisja meta l-Kostituzzjoni **Sacrosanctum Concilium** kienet qed tithejja, ġiet diskussa, votata u promulgata, u ttieħdu l-ewwel passi ħa tibda sseħħ. Inżergħet iż-żerriegħa; l-ebusija tax-xitwa għaddiet; iż-żerriegħa nibtet,

saret siġra: hi siġra li qed tikber b'mod organiku, u aktar tissaħħaħ, aktar ma egħruqha jinżlu fil-fond tat-tradizzjoni (95). Dak li għidt fil-Kungress tal-Kummissjonijiet liturġiċi fl-1964, jixraq li nerġa' ntennih: fil-ħidma għat-tiġdid liturġiku li ried il-Konċilju wieħed irid iżomm bilanċ xieraq bejn dak li hu ta' Alla u dak li hu tal-bniedem, bejn ġerarkija u fidili, bejn tradizzjoni u progress, bejn liġi u adattament, bejn individwi u komunità, bejn skiet u tifħir korali. B'hekk il-Liturġija ta' l-art tingħaqad mal-Liturġija tas-sema, fejn isir kor wieħed, biex b'leħen wieħed jitlissen innu lill-Missier f'Ġesù Kristu (96).

B'din ix-xewqa u b'fiduċja kbira, li f'qalbi ssir talba, nagħti 'l kulħadd il-barka appostolika.

Mill-Vatikan, fl-4 ta' Diċembru 1988, fil-ħdax- il sena tal-Pontifikat.

Joannes Paulus pp II

NOTI

1. AAS 56 (1964) pp 97-134.
2. *Sacrosanctum Concilium,* 1.
3. Fl-ewwel messaġġ lid-dinja, 17 Ott. 1978, AAS 70 (1978) pp 920-921.
4. Ara l-aktar *Redemptor hominis* (1 Marzu 1979), 7. 18-22; *Catechesi tradendae* (16 Ott. 1979), 23, 27-30, 33, 37, 48, 53-55, 66-68; *Dominicae Cenae* (24 Frar 1980); *Dives in misericordia* (30 Nov. 1980), 13, 15; *Familiaris Consortio* (22 Nov. 1981) 13,15, 19-21, 33, 38, 39, 55-59, 60-68; *Reconciliatio et Paenitentia* (2 Diċ. 1984), 22-33.
5. Diskors lil dawk li ħadu sehem fil-Kungress tal-Presidenti u tas-Segretarji tal-Kummissjonijiet liturġiċi nazzjonali; 27 Ott. 1984.
6. *Divino afflatu* (1 Nov. 1911).
7. *Abhinc duos annos* (23 Ott. 1913).
8. 20 Nov. 1947.
9. Sacra Congregatio Rituum, Sectio historica n. 71, *Memoria sulla riforma liturgica* (1947).
10. Piju XII, motuproprju *In cotidianis precibus* (24 Marzu 1945).
11. Sacra Congregatio Rituum, digriet *Dominicae resurrectionis* (9 Frar 1951).
12. Sacra Congregatio Rituum, digriet *Maxima redemptionis* (16 Nov. 1955).
13. Ġwanni XXIII, motupr. *Rubricarum instructum* (25 Lulju 1960).
14. Piju X motupr. *Tra le sollecitudini* (22 Nov. 1903).
15. *Dominicae Cenae,* 13.
16. Ara *Sacrosantum Concilium,* 25.
17. Ara *ibid.* 23.
18. Ara *ibid.* 50, *Missale Romanum,* prooemium, 6.
19. *Sacrosanctium Concilium,* 14.
20. ibid 5; *Missale Romanum,* Vġili ta' l-Għid, talba wara s-seba' lezzjoni.
21. Ara *Sacrosanctum Concilium* 5-6, 47, 61, 102, 106-107.
22. *Missale Romanum,* Vġili ta' l-Għid, tiġdid tal-wegħdiet tal-Magħmudija.
23. Quddiesa ta' Ħamis ix-Xirka filgħaxija, talba fuq l-offerti.
24. Ara Prefazju I tal-Ħdud matul is-sena.
25. Ara *Redemptor hominis,* 7.
26. Ara *Dominicae Cenae,* 4.
27. Ara *Sacrosanctum Concilium,* 7; Pawlu VI, *Mysterium Fidei* (3 Sett. 1965), AAS 57 (1965) p. 762.764.

28. *Eucharisticum mysterium* (23 Mejju 1967), 9.
29. *Mysterium fidei* p. 763.
30. *ibid* pp 769-771.
31. *Sacrosanctum Concilium,* 36.
32. *ibid.*
33. *Dei Verbum,* 21.
34. *Sacrosanctum Concilium,* 24.
35. Ara *Dominicae Cenae,* 10.
36. Ara *Liturgia Horarum,* feria II, hebd. IV, talba ta' l-Għasar.
37. Ara Pref. VIII tal-Ħdud matul is-sena.
38. *Sacrosanctum Concilium,* 41.
39. Ara Talba ewkaristika, II u IV.
40. Ara Talba ewkaristika III u l-Kredu Niceno-Kostantinopolitan.
41. Ara Talba ewkaristika I.
42. Ara Barka solenni għall-Għid l-Ħamsin.
43. Ara Talba ewkaristika III.
44. Ara diskors lil dawk li ħadu sehem fil-Kungress tal-Presidenti u s-Segretarji tal-Kummissjonijiet liturġiċi nazzjonali fl-1964.
45. *Sacrosanctum Concilium,* 26.
46. Ara *ibid.* 22 u 26.
47. Ara *ibid.* 26.
48. Ara *ibid.* 22.
49. Ara *ibid.* 26.
50. Ara *ibid.* 28.
51. Ara *ibid.* 27.
52. Ara *ibid.* 29.
53. Ara *ibid.* 57; S. Congr. Rituum, digriet *Ecclesiae semper* tas-7 Marzu 1965.
54. Ara *Sacrosanctum Concilium,* 99.
55. Ara *ibid.* 36.
56. Ara *ibid.* 37-40.
57. Ara *ibid.* 34.
58. Ara *ibid.* 43.
59. Ara *Dei Verbum,* 21; *Sacrosanctum Concilium,* 51.
60. *Relatio finalis ad Coetum extraordinarium Synodi Episcoporum,* 7 Diċ 1965 II, B, b, 1.
61. Ara *Sacrosanctum Concilium,* 22.
62. Ara *ibid.* 41.
63. *Dominicae Cenae,* 9.
64. *Sacrosanctum Concilium,* 14.
65. Ara S. Congr. Rituum, istruzzjoni *Inter oecumenici,* 26 Sett. 1964, 11-13; S. Congr. pro. Inst. Cath., *Ratio fundamentalis institutionis sacerdotalis,* 6 Jan. 1970, Cap. VIII; istruzzjoni *In ecclesiasticam futurorum* de institutione liturgica in Seminariis, 3 Ġunju 1979.
66. Ara *Inter oecumenici,* 14-17.
67. Ara *Sacrosanctum Concilium,* 19.
68. Ara *ibid.,* 39.
69. Ara *ibid.,* 37-40.
70. Ara *ibid.,* 21.
71. Diskors lill-isqfijiet ta' Zaire fiż-żjara "Ad limina" tagħhom, 12 ta' April 1983, 5.
72. Diskors lil dawk li ħadu sehem fil-Kungress tal-Presidenti u s-Segretarji tal-Kummissjonijiet liturġiċi nazzjonali fl-1984.
73. Ara *Sacrosanctum Concilium,* 1.
74. Ara *ibid.* 12-13.
75. Ara *Evangelii Nuntiandi,* 48.
76. Ara *Sacrosanctum Concilium,* 13.
77. Diskors lill-isqfijiet ta' l-Abruzzi u Molise fiż-żjara "ad limina" tagħhom, 24 ta' April 1986, 3-7.
78. Ara *Sacrosanctum Concilium* 22,1.

79. Motu pr. *Sacram Liturgiam,* 25 Jan. 1964.
80. Kost. *Sacra Rituum Congregatio,* 8 ta' Mejju 1969.
81. Kost. *Pastor bonus,* 28 Ġunju 1988, 62.
82. Ara *ibid.* 64.
83. Ara *ibid.* 65.
84. Ara *ibid.* 63 u 66.
85. Ara *Lumen Gentium,* 26; *Sacrosanctum Concilium,* 22, 1.
86. Ara *Pastor bonus,* 63,3.
87. Ara *Sacrosanctum Concilium* , 36 u 63.
88. Ara *ibid.* 44.
89. Ara *ibid.* 40.
90. Ara *Christus Dominus,* 15.
91. Ara diskors lill-isqfijiet taljani li ħadu sehem f'kors dwar it-tiġdid tal-Liturġija, 12 Frar 1988 (Oss. Rom. 13 Marzu 88).
92. *Sacrosanctum Concilium,* 45-46.
93. Ara *ibid.* 9.
94. Ara *ibid.* 10.
95. Ara *ibid.* 29.
96. Diskors lil dawk li ħadu sehem fil-Kungress tal-Presidenti u s-Segretarji tal-Kummissjonijiet liturġiċi nazzjonali fl-1984.

Ħuti egħżież,

Nhar Għid il-Ħamsin bdiet il-missjoni tal-Knisja. It-tħabbira tal-qawmien ta' Kristu mill-imwiet, magħmula mill-Appostli lill-folla tal-pellegrini li kienu jinsabu Ġerusalemm, instemgħet u ġiet milqugħa mill-ilsna u l-kulturi kollha ta' dawk in-nies; b'hekk, b'xi mod, tħabbar li l-poplu l-ġdid ta' Alla kien se jinġabar minn fost il-ġnus kollha ta' l-art. Hu fl-ispirtu u fil-grazzja ta' Għid il-Ħamsin li jiena, din is-sena, qiegħed nibgħatilkom dan il-messaġġ għall-Ġurnata Missjunarja, għax Għid il-Ħamsin hu dejjem għajn ħajja tal-vokazzjoni missjunarja u evanġelizzatriċi tal-Knisja.

Iċ-ċelebrazzjoni tal-Ġurnata Missjunarja, ġurnata ta' talb, ta' katekeżi u ta' ġbir għall-missjonijiet, tfakkar il-Knisja kollha bid-dmir li għandha li twassal il-Bxara t-tajba ta' l-Evanġelju sa truf l-art kollha. Jalla dan il-jum iġib għall-poplu kollu ta' Alla, ragħajja u fidili, tiswib ġdid ta' l-Ispirtu s-Santu, li hu l-Ispirtu tal-missjoni, dak li issa jrid ikompli l-opra tas-salvazzjoni, li għandha l-egħruq tagħha fis-sagrifiċċju tas-Salib. Ġesù ħalla din il-missjoni f'idejn il-Knisja, iżda "hu l-Ispirtu s-Santu li, bħala dak li hu 'l fuq mill-bnedmin, itemm din il-ħidma fir-ruħ tal-bniedem u fil-ġrajja tad-dinja." *(Dominum et vivificantem,* 42).

1. Il-kleru indiġenu, tama tal-Knisja missjunarja

Alla, igħidilna l-Konċilju Vatikan II (ara *Lumen gentium,* 9), ried iqaddes u jsalva l-bnedmin kollha mhux kull wieħed għal rasu, bla ebda rabta ta' wieħed ma' l-ieħor, imma billi għamilhom poplu: il-poplu messjaniku, li għandu bħala Kap 'il Kristu u huwa miġbur fil-Knisja. Il-Knisja mbagħad tinsab f'komunitajiet lokali, u kull komunità hi fdata f'idejn ragħajja li jmexxuha u jieħdu ħsiebha billi jaqdu, skond l-awtorità li jkollhom, il-missjoni ta' Kristu, ir-Ragħaj u r-Ras (Ara *Lumen gentium,* 28). L-awtorità u l-missjoni tagħhom hi li jħabbru l-Evanġelju u jqaddsu u jmexxu l-Poplu ta' Alla.

It-tħabbira ta' l-Evanġelju, magħmula mill-Appostli wara Għid il-Ħamsin tat bidu għall-komunitajiet ta' mgħammdin, u f'kull komunità l-Appostli qiegħdu nies responsabbli biex iżommu l-għaqda u jsaħħu l-fidi ta' kull membru tal-komunità, jiċċelebraw l-Ewkaristija, u jżommu sħiħa x-xirka ma' l-Appostli u mal-komunitajiet in-sara l-oħra.

Dak li għamlu l-Appostli fil-bidu tax-xandir ta' l-Evanġelju u tat-tixrid tal-Knisja fid-dinja, qed ikompli llum bil-ħidma missjunarja għax-xandir ta' l-Evanġelju: tant li fl-*Ad Gentes,* 15, insibu li "biex titwaqqaf il-Knisja u l-komunità nisranija tiġi 'l quddiem, huma meħtieġa ħafna suriet ta' ministeri, li joħorġu minn ħdan il-fidili: fost dawn il-ministeri rridu ngħoddu l-ħidma tas-saċerdoti, tad-djakni, u tal-katekisti."

F'dan il-messaġġ nixtieq nitkellem l-aktar fuq **il-ħtieġa tal-kleru indiġenu fi ħdan il-komunitajiet nsara ġodda.** Il-ħidma missjunarja għax-xandir ta' l-Evanġelju hi marbuta mat-trawwim u l-iżvilupp tal-kleru indiġenu. Kienu l-Papiet, bħala ragħajja responsabbli fil-Knisja universali, li l-aktar, ħadu ħsieb biex, mhux biss jibagħtu missjunarji, imma wkoll biex il-komunitajiet

insara ġodda tal-pajjiżi tal-missjoni jkollhom, kemm jista' jkun malajr, saċerdoti u isqfijiet indiġeni. Dan għamluh l-akbar il-Papiet ta' dan is-seklu, ibda mill-Papa Beneditt XV li fl-enċiklika *Maximum illud* (li tagħha din is-sena jaħbat is-sittin anniversarju), fost affarijiet oħra qal: "Min imexxi Missjoni għandu jkollu bħala ħsieb ewlieni tiegħu l-formazzjoni tal-kleru indiġenu, għaliex fuq dan il-kleru l-aktar li jistgħu jinbnew l-aħjar tamiet għall-ġejjieni tal-komunitajiet insara ġodda". (n. 7)

It-tkattir tal-kleru indiġenu hu ta' ġieh għall-istess missjunarji li, bi mpenn sħiħ li qatt ma naqas u bis-sabar kollu, bi mpenn li xi drabi wassal ukoll għall-martirju, tħabtu u batew biex iwaqqfu komunitajiet insara ġodda, u ħabirku biex fi ħdan il-familji nsara jinbtu l-vokazzjonijiet għas-saċerdozju u għall-ħajja reliġjuża u missjunarja. Issa llum huma ferħanin jaħdmu f'xirka waħda mas-saċerdoti u l-isqfijiet tal-post, u jgħinuhom, għaliex jafu sewwa li "il-ħidma għall-kobor tas-Saltna ta' Alla ssieħeb flimkien iż-żewġ gruppi ta' ħabbara ta' l-Evanġelju, għall-kollaborazzjoni dejjem aktar meħtieġa, kollaborazzjoni li żgur tagħti ħafna frott... waqt li din il-ħidma flimkien hi wkoll, anzi trid tkun ukoll, eżempju mill-aqwa tax-xirka tal-Knisja." ***(Messaġġ tal-Papa Pawlu VI għall-Ġurnata Missjunarja, 1973).***

Bil-Konċilju Vatikan II beda żmien ġdid fil-ġrajja dejjem sabiħa tal-ħidma missjunarja. Għaliex il-Knisja min-natura tagħha hi Knisja missjunarja, u kull knisja tal-post hi msejħa biex fiha nfisha turi d-dehra tal-Knisja universali, il-knejjes ġodda wkoll huma mistednin biex "bil-fatt u minnufih jissieħbu fil-missjoni universali tal-Knisja, billi huma wkoll jibagħtu missjunarji jxandru ma' kullimkien fid-dinja l-Evanġelju, wkoll jekk għandhom nuqqas ta' kleru. Ix-xirka fil-Knisja universali, b'xi mod, tilħaq il-perfezzjoni tagħha biss jekk dawn il-knejjes wkoll jissieħbu fil-ħidma missjunarja fost nazzjonijiet oħra" *(Ad Gentes,* 20). Hu dan l-ispirtu missjunarju li għandu jqanqal l-aktar lis-saċerdoti ħalli jkunu lesti jagħtu bidu għall-ħidma missjunarja mhux biss fid-djoċesi tagħhom, imma wkoll barra minnha, jekk mibgħutin mill-isqof tagħhom.

2. L-Opra ta' San Pietru Appostlu: mitt sena ta' servizz favur il-kleru indiġenu

Din is-sena jaħbat iċ-ċentinarju ta' l-Opra ta' San Pietru Appostlu: kif mill-qalb kollha ħeġġa ta' Pawlina Jaricot ħarġet l-Opra tal-Propagazzjoni tal-Fidi, hekk mill-imħabba u s-sagrifiċċju ta' żewġ nisa oħra, Stefanja u Giovanna Bigard, omm u bintha, kellha bidu din l-inizjattiva fondamentali missjunarja. Ix-xrara tkebbset b'ittra ta' Mons. Cousin, isqof ta' Nagasaki, li fl-ewwel ta' Ġunju tas-sena 1889, kiteb lil dawn iż-żewġ nisa, li ġa kienu benefatturi tiegħu u kienu qegħdin igħinuh, illi kien qed jiċħad id-dħul fis-Seminarju lil xi żgħażagħ li xtaqu jsiru saċerdoti, għaliex ma kellux il-mezzi meħtieġa għall-formazzjoni tagħhom. Dawn iż-żewġ nisa qiesu l-ittra bħala appell tar-rieda ta' Alla, appell li ġab bidla radikali f'ħajjithom, għaliex saru tallaba bla heda għal dawk li kienu jixtiequ jsiru saċerdoti, u li fil-pajjiżi tal-missjoni kull jum dejjem aktar kienu qed iħabbtu l-bibien tas-Seminarji biex jitħulhom. Dawn iż-żewġ nisa ltaqgħu

ma' kull xorta ta' diffikultajiet, iżda ma waqfu qatt mill-impenn li għalih daħlu; qdewh bil-fedeltà kollha sa mewthom u kellhom il-grazzja jaraw l-Opra tagħhom approvata u mbierka mis-Santa Sede.

Mitt sena wara li twaqqfet, l-Opra ta' San Pietru Appostlu għall-Kleru indiġenu għadha tgħożż is-siwi tagħha għall-għan li għalih twaqqfet: "li tqajjem interess fost il-poplu nisrani fil-formazzjoni tal-kleru tal-post fil-knejjes tal-missjoni, u tistieden lill-poplu nisrani biex spiritwalment u materjalment igħin fit-thejjija tal-kandidati għas-saċerdozju." *(Statut ta' l-Opri Missjunarji Pontifiċji,* 15).

L-Opra ta' San Pietru Appostlu li ħassejtni fid-dmir li nsemmi u nirrikmanda f'dan il-messaġġ, għenet ħafna għall-iżvilupp tal-kleru indiġenu, u għada tagħmel ħidma mportanti ħafna bl-għajnuna li tagħti biex fil-knejjes ġodda s-Seminarji, id-djar ta' formazzjoni u ċ-ċentri ta' studji għoljin ikunu jistgħu jilqgħu fi ħdanhom u jhejju b'mod xieraq il-vokazzjonijiet indiġeni għall-impenn ta' l-appostolat.

Waqt li nrodd ħajr lil dawk li bit-talb u l-offerti tagħhom jissieħbu fil-programm ta' l-Opra ta' San Pietru, nistieden lil kulħadd biex ifaħħar 'l Alla għall-egħġubijiet li għamel permezz ta' Stefanja u Giovanna Bigard, li kkonsagraw rwieħhom kollhom kemm huma għall-ħidma missjunarja. Il-Knisja, kif ktibt fl-Ittra Appostolika *Mulieris dignitatem,* "trodd ħajr lil Alla għall-manifestazzjonijiet kollha tal-ħila tal-mara tul iż-żminijiet" (n. 31), u ma tistax ma tgħollix bit-tifħir lil Alla meta tqis xi frott ta' evanġelizzazzjoni u ta' qdusija tat l-Opra mwaqqfa miż-żewġ nisa Bigard.

3. Il-membri kollha tal-Knisja jridu jimpenjaw ruħhom biex iġibu 'l quddiem il-vokazzjonijiet saċerdotali u missjunarji u biex jitħabbar l-Evanġelju

L-Opra ta' San Pietru Appostlu tfakkarna fil-ħidma riservata għall-kleru – ħidma li l-kleru biss jista' jagħmilha – għax-xandir ta' l-Evanġelju. Il-komunitajiet insara jeħtieġu s-servizz pastorali tal-kleru għaliex is-saċerdoti jridu jmexxuhom fil-ħajja tagħhom ta' fidi u biex irawwmu fihom l-ispirtu missjunarju.

L-aqwa sfida li għandha l-Knisja fil-qadi tal-missjoni tagħha fid-dinja kollha hi dik tal-vokazzjonijiet, fis-suriet kollha li jista' jkollhom, jiġifieri vokazzjonijiet għall-ħajja saċerdotali, jew reliġjuża, jew lajkali.

"Huma meħtieġa x-xandara ta' l-Evanġelju biex l-Evanġelju jixxandar fid-dinja. Għalhekk ilkoll, u l-aktar il-familji nsara, iridu jħossu li aħna lkoll responsabbli biex tinbet u tilħaq il-kobor sħiħ tagħha vokazzjoni speċifikament missjunarja kemm ta' saċerdoti, u kemm ta' reliġjużi u ta' lajċi, billi nużaw il-mezzi kollha adatti, mingħajr ma nwarrbu qatt fil-ġenb il-mezz privileġġjat tat-talb, skond il-kliem tal-Mulej: 'Il-ħsad kbir, iżda l-ħaddiema ftit. Itolbu mela lil Sid il-ħsad biex jibghat ħaddiema fil-ħsad tiegħu.' (Mt 9, 37-38)" *(Christifideles laici,* 35).

Il-qagħda ta' llum, kif fakkart fl-istess Ittra Appostolika dwar il-vokazzjoni u l-missjoni tal-lajċi, titlob li, dwar id-dmir għax-xandir ta' l-Evanġelju, kull dixxiplu tal-Mulej għandu jħoss li hu msejjaħ personalment: "Ħażin għalija jekk ma nxandarx l-Evanġelju." (1 Kor 9,16). L-in-

sara lajċi kisbu l-ħila għal din il-ħidma u ġew impenjati għaliha mis-sagramenti tad-dħul fil-ħajja nisranija u middoni ta' l-Ispirtu s-Santu (ara *Christifideles laici*, 33).

Fid-dawl tas-sehem tal-lajċi filmissjoni universali tal-Knisja, tgħid m'huwiex sinjal ta' ferħ u ta' tama l-fatt li tnejn mill-erbgħa Opri Missjunarji, jiġifieri l-Opra tal-Propagazzjoni tal-Fidi u l-Opra ta' San Pietru Appostlu, twaqqfu minn lajċi, anzi minn nisa kollhom ħeġġa u ħerqa għas-Saltna ta' Alla?

4. Il-qadi dejjem sejjer ta' l-Opri Missjunarji Pontifiċji biex janimaw u jiffurmaw l-insara

Għalkemm tkellimt l-aktar fuq l-Opra ta' San Pietru Appostlu, minħabba ċ-ċentinarju tat-twaqqif tagħha, ma nistax nagħlaq dan il-messaġġ mingħajr ma nsemmi l-Opri missjunarji l-oħra: il-Propagazzjoni tal-Fidi, is-Santa Infanzia u l-Unjoni Missjunarja tas-Saċerdoti u Reliġjużi rġiel u nisa, opri li qed jaqdu l-Papa u l-knejjes partikulari kollha.

Dawn l-Opri, għalkemm qed jagħmlu l-attivitajiet proprji tagħhom, għandhom għan fondamentali wieħed: li **jqanqal u jżomm ħaj fi ħdan il-Poplu ta' Alla** – ragħajja u fidili – **spirtu missjunarju qawwi**, li juri ruħu f'impenn għall-vokazzjonijiet missjunarji, għall-għajnuna lill-missjonijiet kollha fid-dinja billi jwieġbu ghat-talbiet u l-ħtiġijiet tagħhom, li dejjem aktar qed jikbru, permezz tal-kontribut ġeneruż ta' l-insara kollha.

Il-Papa f'din il-ġurnata ta' mħabba universali, jitkellem f'isem il-foqra kollha tad-dinja, u l-aktar f'isem il-missjunarji li qed jitolbu l-karità lil ħuthom fil-fidi u lill-bnedmin kollha ta' rieda tajba.

Il-missjunarji qed jinħlew ixandru l-Evanġelju fil-postijiet ta' quddiem fl-artijiet tal-missjoni f'ħidma li llum ukoll tiltaqa' ma' ħafna diffikultajiet u tiġrib u spiss titlob ukoll is-sagrifiċċju tal-ħajja stess. Għalhekk, f'isem il-knisja kollha, irrid ngħidilhom kelma ta' mħabba u ta' kuraġġ, biex huma u jaqdu l-appostolat tagħhom iħossu li huma msieħbin ma' Kristu Rxoxt, imwettqin bil-qawwa ta' l-Ispirtu s-Santu, u għandhom is-solidarjetà tal-komunità kollha ta' dawk li jemmnu.

Id-dixxipli kollha tal-Mulej għandhom dejjem jiftakru li l-Verġni Mqaddsa Marija, Sultana ta' l-Appostli u Omm il-ġnus kollha, hi għalihom ta' eżempju u ta' għajnuna fl-impenn missjunarju tagħhom. F'idejha nħalli l-ħidma missjunarja tal-Knisja u dawk kollha li jikkonsagraw ħajjithom biex titħabbar is-Saltna ta' Alla u l-Knisja fil-qalba tad-dinja.

Lill-missjunarji u lil dawk kollha li jgħinuhom u lil dawk kollha li b'xi mod jew ieħor jieħdu sehem fl-opra missjunarja tal-Knisja, nagħti bil-qalb il-barka appostolika, b'rahan ta' kull ġid missema u bħala sinjal ta' l-imħabba u tal-ħajr tiegħi.

Mill-Vatikan, illum 14 ta' Mejju 1989, solennità ta' Għid il-Ħamsin, fil-ħdax-il sena tal-Pontifikat.

Ioannes Paulus PP. II

Congregation for Catholic Education

GUIDELINES
for the Study and Teaching of the Church's Social Doctrine in the Formation of Priests

This document on the study and teaching of the social doctrine of the Church, released today by the Congregation for Catholic Education, is one of the series of documents produced by the Congregation to assist and guide centres of priestly formation to respond more effectively to the needs of our times. The idea of dedicating a specific document to the social doctrine of the Church has arisen out of the growing necessity which one notes throughout the world of promotion the formation of catholics committed to the social enterprise with the help of competent priests who are well prepared to do so. With this present document, then, the Holy See seeks to demonstrate its sensibility to this general situation and to respond to the concrete requests for guidance and help made by Bishops, Seminaries and various christian Communities.

In order to understand the nature and purpose of the document, it will be useful to outline its circumstances, history and principle points.

1. The document in the actual situation of the Church and her Seminaries

a) Taking account of this premise, it is no exaggeration to say that the present "Guidelines" respond to the climate that today is breathing through the Church and civil society and in which social problems are brought into high relief. In this situation it is evident how the social doctrine of the Church "is called upon with increasingly greater urgency to make its own specific contribution to evangelization, to dialogue with the world, to the Christian interpretation of reality, and to guidelines for pastoral action" (n. 2). Therefore, the principles, values and crieria for judgement cannot but be dutifully understood and assimilated by future priests and by other pastoral workers to whom falls the duty of educating consciences in a christian manner. The Church feels ever more committed to the defence of men and women, to their dignity, to their fundamental rights. This is happening not for reasons of conforming to current fashions, like some accessory or something extraneous, but out of internal necessity: we are treating of an ever greater fidelity of the Church to the Gospel, of a more profound and a clearer understanding of the true dimensions of her evangelising mission. In this very context the social doctrine of the Church is presented as a modern version of the gospel message which brings light to the mind and at the same time guides it towards concrete initiatives in favour of human development. In his noted discourse at Puebla in 1979, John Paul II said that this social doctrine "involves both principles for reflection and also norms for judgment and guidelines for action.

...to give it serious study, to try to apply it, to teach it, to be faithful to it: all this is the guarantee, in a member of the Church, of his commitment in the delicate and demanding social tasks, and of his efforts in favour of the liberation or advancement of his brothers and sisters. ... When injustices grow worse and the distance between rich and poor increases distressingly, the social doctrine, in a form which is creative and open to the broad fields of the Church's presence, must be a valuable instrument for formation and action" (III, 7).

b) It is evident that the realisation of such important educational objectives depends to a large extent on the quality of the formation which future priests receive in their Seminaries. Naturally, the Congregation for Catholic Education asks itself: does the teaching imparted today in centres of priestly formation effectively contribute to the knowledge and correct application of the Church's social doctrine? The answer derived from an enquiry conducted before the 1980s, and from current Apostolic Visitations and from Seminary reports is not entirely positive. There are many seminaries in which the social doctrine of the Church is effectively studied and taught, but there are others which leave much to be desired. In fact, there are some centres of priestly formation in which the study of the material has given way either to sociology or to the theology of liberation, or has been reduced to the treatment of current issues, thereby losing its systematic and educationally efficacious character. It may be said that alongside centres that are flourishing in their study of this discipline there are others which we may call "depressed" where there is only a dim, approximate idea of the matter.

It is this that has influenced the decision of this Congregation and of the Pontifical Council for Justice and Peace to proceed to the preparation of these "Guidelines" and which has determined its history and its principle points.

2. The history of the document

Conscious of the difficulties indicated above, the Congregation for Catholic Education has sought above all to offer institutes of priestly formation a very general programme of studies, concluding with some essential themes for teaching. When the project was presented in 1981 to the Pontifical Council for Justice and Peace, the idea emerged of clarifying all the principle methodological problems which the study of the material poses. In an Instruction to be published, all the problems connected with the origin, nature and purpose of the social teaching of the Church were to be confronted so that its study and dissemination could be set on a sound basis.

The present text has resulted from the consultations and draftings that began in 1982. In that year, in union with the Pontifical Commission "Justitia et Pax" a Commission of experts drawn from teachers of discipline in various Pontifical Universities was set up. This working-group presented a first draft of the Instruction in 1983, a draft which contained the thrust and fundamental points of the central nucleus of the present document. Thanks to a particular sensitivity, the

first and all the successive drafts were preoccupied with clarifying the doctrinal issues and the educational and organisational problems associated with them. Firstly therefore the document presents the issues regarding the existence, origin, nature, historical evolution, proper ends and limits of social doctrine; then, in a final chapter, it enters into the specific tasks of Seminaries. It order to give the teaching of this discipline a solid foundation, it has been judged necessary to go back to its roots to explain their origins, nature, essential components and historical development. It was necessary to explain how the move was made from a more or less monolithic and static conception and from a prevalently deductive methodolohy little by little, under the influence of the changed conditions of human society, to a more dynamic and differentiated conception and to an inductive method, based on the experience not only of the hierarchy but also of the laity who, by vocation, are in more direct contact with economic and social problems. To facilitate a proper understanding and acceptance, the theological and pastoral nature of the Church's social doctrine has been underlined; so too has its constitution and gradual maturation over the years in a non-systematic way but as a function of the preaching of the Gospel in the context of the more pressing problems of various times and places. While the document seeks to explain the changing aspects of social doctrine, it also contributes to the development of the permanent principles and values which constitute its soul, as one might say, guaranteeing its continuity of identity during its development and its unity in the diversity of its application which needs to be made in order to answer to particular historical and pastoral exigencies.

This first project was followed by further consultation with experts as well as with the Members of this Congregation, with consequent redraftings and retouches to the document. The present text demonstrates in a particular way the pastoral preoccupation of the Church to propose to all her community and to all people of goodwill the fundamental principles, universal criteria and suitable guidelines to suggest sound choices and appropriate action in every concrete situation. As we note in n. 27 of these present "Guidelines", "This teaching, therefore, is not 'a third way' between liberal capitalism and Marxist collectivism, nor even a possible alternative to other solutions less radically opposed to one another, but a disinterested service which the Church offers according to the needs of the times and places". Composed of "permanent elements" and of "contingnet elements", it is not an abstract system, closed and defined once and for all, but concrete, dynamic and open. At this point, I would like to say something about the vocalulary employed in the document. The two terms "social doctrine" and "social teaching" are used indistinctly in the document, though "social doctrine" generally refers to the theoretical aspect of social life, especially to the ethical principles which are at its base, while "teaching" speaks more of the practical implications for the translation of such principles in concrete historical situations.

3. **Treatment**

Here, all the elements and essential aspects which express the origins, history, contents and ends of this discipline which must be taken into account in its teaching are brought together. the various methodological and doctrinal concepts have been taken directly from Encyclicals and other Pontifical documents, underlining the difference between the doctrine contained in official declarations of ecclesiastical authority and the various systematic presentations published by scholars. In various important points the document also avails itself of the latest Encyclical of John Paul II, "Solicitudo rei socialis", which contains precious matter concerning the theological character and purpose of social doctrine.

a) The first chapter is on the nature of the social doctrine of the Church. It does not offer a definition but rather a description of its particular methodology and of its essential components. It is rooted in the Gospel in its doctrinal elements both permanent and contingent, thanks to which it is an autonomous discipline within the ambit of moral theology. As an eminently practical discipline, as mirrored in action, it is held in close contact with economic and social reality which it studies and treats with its own particular methodology which is open to the contributions of theology, philosophy and the positive social sciences.

b) In the second chapter the historical character of the social doctrine of the church is treated, bringing into relief the progressive formulation of a rich doctrinal patrimony corresponding to the more urgent problems across the years. Here one can see how fidelity to the original gospel inspiration induces the Church to accompany the human family in its vicissitudes, communicating with that which is more connatural and proper: secular experience and the complete vision of man, considered "in the whole truth of his existence, of his personal being and together with his communitarian and social being" (John Paul II, "Redemptor Hominis" n. 14).

c) The third chapter treats "principles and permanent values" which are of such great importance because they represent the central nucleus and the supporting structure of the social doctrine of the Church. Such principles in fact are nothing other than an explicitation and concrete projection of christian anthropology, derived from the Gospel and right reason, onto social realities. The fundamental point of reference for promotional action in this field is the human person, with his dignity and his analienable rights which must be respected and safeguarded in disinterested research for the common good. These principles enable us to see clearly why the Church holds on so firmly to her social teaching and considers it valid and irreplaceable also in this present time.

d) "Criteria for judgement" are treated in the fourth chapter. These relate particularly to the formation of christian consciences so that they be capable of making responsible decisions in their social commitment, being inspired by the principles of the Gospel. Objective judgements presuppose an objective knowledge of reality, not subordinated to any ideology, but capable of correction and of rethinking

when faced with new problems and new situations.

e) The fifth chapter treats "directives for social action". Since the social doctrine of the Church is both a theoretical and practical knowledge, it includes the invitation to take action in ways that are inspired by the fundamental principles and criteria for judgement illustrated in the preceding chapters. The social action of a christian is not deduced once and for all from abstract ethical considerations but takes shape in each situation in turn by means of the christian discernment of reality, interpreted in the light of the Gospel and the social teaching of the Church which thus demonstrates its relevance in each historic moment. The directives in this chapter include, for instance, respect for persons, respectful dialogue, formation in the necessary areas of expertise, the experience of temporal realities and the experience of faith, the practice of love and mercy. Thus though the presence of authentic christians the whole activity in the political and social field can be profoundly humanised and made noble for the common good of humanity.

f) The sixth chapter is concerned with imparting and organising the teaching, with particular reference to the needs of the formation of professors and of the studies of the students. In a few paragraphs we affirm that solid teaching and study of the social doctrine of the Church have their essential requisites which exclude improvised solutions. Professors must have a specific preparation, obtained in Institutes of Social Study approved by the Church, and they have the task of presenting genuine social doctrine with the necessary and appropriate adaptions to the problems of the particular Church. To assist in this task, the appendix in these "Guidelines" proposes a curriculum of studies. For the students the "Guidelines" suggest going beyond doctrinal formation to pastoral experience so as to put them in touch with the problems being studied. Especially, the "Guidelines" recommend that candidates for the priesthood be helped to become conscious of their task as educators of consciences in social matters.

The Congregation for Catholic Education, then, addresses this document to centres of priestly formation with its didactic directions together with a clear image of the social doctrine of the Church in the hope that it will be better known and appreciated by future priests so that moral, social and economic conditions may be improved. The possibilities and perspectives which this doctrine opens are realistic and of great moment because it reaches beyond resources purely human to the teaching of the Redeemer which, as John Paul II reminds us, is the only way of satisfying and realising that innate and insuperable desire for justice, fraternity and peace which stirs and guides the work of every person.

Congregatio de Cultu Divino et disciplina Sacramentorum

DECRETUM

Ecclesiae activitas missionalis ad gentes mandatum exsequitur divini Fundatoris, qui Apostolos misit in mundum universum ut Evangelium praedicarent cunctique populi ipsi Ecclesiae aggregarentur (Cf. Conc. Vat. II, Decretum Ad gentes, 6). Sic per eam completur divinum propositum universum genus humanum unum Populum Dei efformandi atque consilium adimpletur Creatoris, cum homines in Christo per Spiritum Sanctum regenerati ac divinam participantes naturam "Pater noster" dicere possunt (Cf. ibidem, 7).

Novellae autem christianae communitates, ad oeconomiam instar Incarnationis, in Christo radicatae Apostolorumque fundamento superaedificatae, in admirabile commercium omnes assumunt divitias nationum, quae Redemptori divino datae sunt in hereditatem. Ipsae e suorum populorum consuetudinibus et traditionibus, sapientia et doctrina, artibus et disciplinis, ea omnia mutuantur quae ad gloriam Creatoris confitendam, ad gratiam Salvatoris illustrandam et ad vitam christianam rite ordinandam conferre possunt (Cf. ibidem, 22).

XVI saeculo vertente et sequentibus, diversarum familiarum religiosarum missionariis praeeuntibus, Vietnamensis populus evangelicum nuntium audivit Deum cunctorum hominum esse Patrem eiusque Filium unicum mundi Salvatorem. Quod nuntium bene exceptum est a populo, qui peculiarem filiorum peitatem erga Deum Caeli manifestat atque sinceri gaudii apud eundem populum fructus collegit.

Sed acceptationem Evangelii iam ab initio persecutio sequebatur tamquam suprema erga Deum Patrem caritatis probatio (Cf. Conc. Vat. II, Lumen gentium, 42). Ecclesia enim Vietnamensis per suos filios et filias "scandalum crucis non erubuit" (Cf. Ad gentes, 24). Per tria saecula (XVII, XVIII, XIX), quibusdam tantummodo temporis spatiis in pace interiectis, permulti huius Ecclesiae christiani donum obtinuerunt martyrii: inter quos numerantur episcopi, presbyteri, religiosi et religiosae, catechistae utriusque sexus, viri laici et mulieres sociali condicione diversi.

Summus Pontifex Ioannes Paulus II e magno numero martyrum Vietnamensium centum decem septem martyres in Sanctorum album rettulit die dominica 19 iunii 1988, inter sollemnia in area quae respicit Basilicam sancti Petri celebrata. Quos inter martyres inveniuntur nonaginta sex Vietnamenses, undecim missionarii ex Ordine Fratrum Praedicatorum sancti Dominici, e Provincia a Sancto Rosario, ex Hispania oriundi atque decem missionarii gallici e Societate Missionum exterarum Parisiensium.

Cum vero celebratio liturgica sanctorum martyrum Christi paschale mysterium manifestet et christifidelibus cunctis exempla praebeat imitanda veluti signum Ecclesiae sanctitatis per tempora, opportunum visum est numero Sanctorum, qui in diversis continentibus Evangelii praeconio ac sanguine suo Ecclesiam aedificaverunt vel illustraverunt, et illos adiungere qui in regione Vitnamensi catholicae religionis exordia glorioso martyrio con-

secrarunt, unam Christi familiam in mundo congregantes.

Instante quidem Episcoporum Coetu Vietnamensi, litteris die 12 aprilis 1989 datis, ut celebratio Sanctorum Martyrum Vietnamensium **Andreae Dung-Lac, presbyteri et sociorum,** Calendario Romano generali inscriberetur, Summus Pontifex IOANNES PAULUS II eandem celebrationem in Calendarium Romanum inseri decrevit, statuens ut memoria Sanctorum Martyrum Vietnamensium quotannis die 24 novembris gradu memoriae obligatoriae ab omnibus peragatur.

Nova igitur memoria cunctis Ordinibus pro Missae et Liturgiae Horarum celebratione erit inscribenda atque eius indicatio ponetur in libris liturgicis cura Conferentiarum Episcoporum in posterum edendis.

Contrariis quibuslibet minime obstantibus.

Ex aedibus Congregationis de Cultu Divino et Disciplina Sacramentorum, die 1 iunii 1989.

EDUARDUS CARD. MARTINES
Praefectus

† LUDOVICUS KADA
Archiep. tit. Thibicensis
a Secretis

Pornografija u Vjolenza fil-Mezzi tal-Komunikazzjoni Soċjali:

Tweġiba pastorali mill-Kunsill Pontifiċju għall-Komunikazzjoni Soċjali

Daħla

1. F'dawn l-aħħar żminijiet fid-dinja seħħ tibdil kbir fl-għarfien tal-valuri morali, tibdil li ġab tibdil ieħor kbir ħafna fil-mod kif in-nies jaħsbu u jġibu ruħhom. F'dan it-tibdil fl-individwi u fis-soċjetà kellhom u għandhom sehem mill-aqwa l-mezzi ta' komunikazzjoni soċjali, għaliex idaħħlu u juru suriet u modi ġodda ta' ħajja (1).

2. Xi tibdil żgur għandu aspett posittiv. Kif għadu kemm qal il-Papa Ġwann Pawlu II, "l-ewwel fatt sabiħ li miegħu niltaqgħu hu l-fatt li llum numru kbir ta' rġiel u nisa qed jagħrfu sewwa x'inhi d-dinjità tagħhom u dik tal-bnedmin kollha, bħala bnedmin... Fl-istess ħin, f'dinja maqsuma u mġarrba minn tant suriet ta' ġlied u ta' konflitti, in-nies bil-mod il-mod qed jikkonvinċu ruħhom li jiddependu ħafna u għal kollox minn xulxin u għalhekk jeħtieġu s-solidarjetà ta' xulxin u din twassalhom biex jifhmu li d-dipendenza minn xulxin hi wkoll f'livell morali." (2). F'din il-ħaġa kellhom sehem kbir il-mezzi ta' komunikazzjoni soċjali.

3. Iżda hafna tibdil kien għall-agħar. Flimkien ma' l-abbużi ta' qabel, żdiedu vjolazzjonijiet ġodda tad-dinjità tal-bniedem u tad-drittijiet tiegħu, tal-valuri u ta' l-ideali nsara. Għal dan ukoll huma responsabbli b'xi mod il-*mass media*.

4. Is-sehem li l-mezzi ta' komunikazzjoni soċjali kellhom f'dan it-tibdil ġej, kif ifakkar il-Konċilju Vatikan II, mill-fatt li, għalkemm hu veru li dawn il-mezzi "huma ta' għajnuna kbira għall-

familja kollha tal-bnedmin", hu wkoll veru li "l-bnedmin jistgħu jużawhom kontra l-pjan tal-provvidenza ta' Alla u hekk ibiddluhom f'mezzi ta' ħsara u ta' tiġrif għalihom." (3).

5. Fost l-iżviluppi tal-biża' li seħħu f'dawn l-aħħar snin hemm it-tkattir dejjem aktar tal-pornografija u tal-vjolenza għall-gost fuq il-*mass media*. Il-kotba u r-rivisti, ir-*recordings,* iċ-ċinematografu, it-tijatru, it-televiżjoni, il-*video cassettes,* l-avviżi fuq il-*media* kollha, u l-istess telekomunikazzjonijiet spiss juru xeni ta' vjolenza u ta' egħmil sesswali li hu qrib ħafna l-pornografija, li moralment ma jistgħux jiġu aċċettati.

6. It-tifħir bla qies u l-esaltazzjoni tal-vjolenza u tal-pornografija hi parti mill-imġiba tal-bniedem, ġejja minn imgħoddi mbiegħed ħafna, f'qagħdiet li juru d-dimensjoni l-aktar kerha tan-natura tal-bniedem imħassra mid-dnub. F'dawn l-aħħar ħamsa u għoxrin sena din l-imġiba kisbet dimensjoni kbira u qed toħloq problemi soċjali mill-aqwa. Waqt li qed tikber il-konfużjoni dwar in-normi morali, il-*mass media* wasslu l-vjolenza u l-pornografija lill-kotra l-kbira tan-nies, liż-żgħażagħ u lit-tfal ukoll. Fl-imgħoddi din il-qagħda kienet biss tinsab fil-pajjiżi għonja, iżda minħabba l-mezzi ta' komunikazzjoni soċjali, issa qed tħassar ukoll il-valuri morali tal-pajjiżi li qed jiżviluppaw.

7. Il-*mass media* jistgħu jkunu mezz mill-aqwa għall-għaqda u għall-ftehim bejniethom tan-nies, iżda, min-naħa l-oħra, jistgħu jkunu wkoll mezz li jagħti dehra mgħawġa tal-ħajja, tal-familja, tal-valuri reliġjużi u morali; ta' dehra li ma turix rispett għad-dinjità vera u għad-destin tal-persuna tal-bniedem (4).

8. Dan id-dokument irid juri liema huma l-effetti l-aktar koroh tal-pornografija u tal-vjolenza fl-individwi u fis-soċjetà, u jrid juri liema huma l-kawżi ewlenin ta' din il-problema, kif narawh illum. Għalhekk id-dokument irid ifakkar x'mezzi għandhom illum, kontra din il-ħsara kollha, dawk li għandhom bħala professjoni l-*mass media,* il-ġenituri, l-edukaturi, il-pubbliku, l-awtoritajiet ċivili u ekklesjastiċi, l-istituzzjonijiet u l-organiżmi u l-gruppi li nsibu fl-oqsma privati.

L-effetti tal-pornografija u tal-vjolenza

9. L-esperjenza tagħna ta' kull jum twettaq l-istudji kollha li saru fid-dinja kollha dwar l-effetti ħżiena tal-pornografija u tal-vjolenza (5). B'pornografija fil-*mass media* nifhmu l-ksur, permezz tat-teknika awdjovisiva, tad-dritt għall-*privacy* tal-ġisem tal-bniedem, raġel jew mara.

Dan il-ksur jagħmel il-persuna tal-bniedem u l-ġisem tal-bniedem oġġett bla isem ħa jsir abbuż minnu bi skop ta' konkupixxenza; il-vjolenza, f'dan il-qasam, nistgħu nqisuha bħala preżentazzjoni, bi skop li tqanqal l-istinti l-aktar baxxi tal-bniedem, ta' egħmil jmur kontra d-dinjità tal-bniedem u li juri saħħa fiżika kbira magħmula b'mod li toffendi ħafna lil dak li jkun u li spiss tidher imqanqla minn passjonijiet baxxi. Xi kull tant, l-ispeċjalisti ma jaqblux dwar l-effett li jista' jkollhom dawn il-fenomeni fuq l-individwi u l-gruppi u dwar ir-reazzjonijiet tagħhom għalihom; iżda l-essenzjali tal-problema hu biżżejjed ċar u eżatt, u għalhekk għandu jinkwetana.

10. Ħadd ma jista' jqis ruħu ħieles mill-effetti ħżiena, li jbaxxu l-bniedem,

tal-pornografija u tal-vjolenza, u mħares mill-ħsara li jistgħu jagħmlu dawk li jiġu nflwenzati minnhom. L-aktar li jistgħu jintlaqtu ħażin huma t-tfal u ż-żgħażagħ, għaliex huma b'mod speċjali f'qagħda li jaqgħu vittmi tal-vjolenza u tal-pornografija. Il-pornografija u s-sadiżmu jbaxxu s-sesswalità tal-bniedem, iħassru r-relazzjonijiet tal-bnedmin bejniethom, jassru l-individwi u l-aktar lit-tfal u lin-nisa, jeqirdu ż-żwieġ u l-ħajja tal-familja, iħajru għall-imġiba li tmur kontra s-soċjetà, u jdgħajfu s-saħħa morali tas-soċjetà.

11. Hi ħaġa għalhekk ċara li wieħed mill-effetti tal-pornografija huwa d-dnub. Is-sehem volontarju fit-thejjija u t-tixrid ta' dawn il-produzzjonijiet ħżiena għandna nqisuh bħala egħmil morali ħażin ħafna. Iżda, għax it-thejjija u t-tixrid ta' dawn il-produzzjonijiet ma sseħħx jekk ma jkunx hemm talba għalihom, dawk li jagħmlu użu minn dawn il-produzzjonijiet, mhux biss jagħmlu ħsara morali lilhom infushom, imma jgħinu wkoll biex joktor il-kummerċ ta' dawn il-produzzjonijiet.

12. Jista' jinħoloq taħwid kbir fit-tfal jekk jitħallew jaraw spiss xeni ta' vjolenza fuq il-*mass media* għaliex it-tfal ma għandhomx ħila jagħżlu bejn dak li hu fantasija u dak li hu realtà.

Aktar 'il quddiem is-sadiżmu fil-*mass media* jista' jwassal nies, l-aktar iż-żgħażagħ li jimpressjonaw ruħhom malajr, biex jaħsbu li s-sadiżmu hu ta' min jaċċettah, ħaġa normali u ta' min jimitaha.

13. Intqal li hemm rabta bejn il-pornografija u s-sadiżmu; ċerta sura ta' pornografija fiha nfisha u kif turi ruħha hi mimlija vjolenza. Min jara jew jaqra produzzjonijiet ta' din is-sura ta' pornografija jasal biex jibda jagħmel l-istess bħalma jara u jaqra, u jasal ukoll biex jitlef kull rispett għall-oħrajn, li fl-aħħar mill-aħħar huma wkoll ulied Alla u aħwa fil-familja kollha tal-bnedmin.

Ir-rabta bejn il-pornografija u s-sadiżmu toħloq komplikazzjonijiet partikolari għal min għandu xi marda mentali.

14. L-hekk imsejħa pornografija "soft-core" tista' twassal biex wieħed jitlef għal kollox kull sens ta' moralità, tant li jasal biex ma jimpurtah xejn, moralment u personalment, mid-drittijiet u d-dinjità tal-bnedmin l-oħra.

Il-pornografija, bħad-drogi, tjassar u twassal lill-individwu biex ifittex produzzjonijiet agħar u aktar eċċitanti, produzzjonijiet "hard-core". Għalhekk, aktar ma jmur 'l quddiem dan il-proċess, aktar tikber l-imġiba anti-soċjali.

15. Il-pornografija tħajjar għal ħafna fantasiji ħżiena u għal ħafna imġiba mhux xierqa. Hi ta' ħsara għall-iżvilupp morali tal-persuna u għal relazzjonijiet xierqa u għaqlin ma' ħadd ieħor, l-aktar fiż-żwieġ u fil-ħajja tal-familja, fejn għandhom importanza kbira l-fiduċja f'xulxin, il-lealtà u sħuħija morali fil-ħsieb u fl-egħmil.

16. Il-pornografija tfixkel il-karattru familjari tas-sesswalità vera tal-bniedem. Aktar ma wieħed iqis is-sesswalità bħala sodisfazzjoni biss tal-passjonijiet tiegħu, imġennen kif ikun għalihom, flok sinjal ta' mħabba fiż-żwieġ li ma tiġi nieqsa qatt, il-pornografija ssir mezz kapaċi jhedded il-ħajja tal-familja kollha kemm hi.

17. Fl-aħħar mill-aħħar, il-pornografija hi xi ħaġa li tqanqal u ssaħħaħ, qisha xi kompliċi li tgħin għal xi aggressjoni sesswali serja u perikoluża,

għal xi sekwestru ta' persuna, u għal xi qtil ukoll.

18. Wieħed mill-messaġġi ewlenin tal-pornografija u tal-vjolenza hu l-istmerrija ta' l-oħrajn li jitqiesu oġġetti, aktar mill-persuni. Għalhekk il-pornografija u l-vjolenza joħonqu l-ħlewwa u l-mogħdrija, u flokhom idaħħlu l-indifferenza u l-brutalità wkoll.

Il-kawżi tal-pornografija u tal-vjolenza llum

19. Waħda mill-kawżi ewlenin tat-tixrid tal-pornografija u tal-vjolenza fil-*mass media* forsi hi tixrid ta' morali permissiva ġejja minn ħerqa bla rażan għas-sodisfazzjon individwali tal-passjonijiet, jiġri x'jiġri. Flimkien ma' din il-ħerqa rridu nżidu vojt morali fil-bniedem iddisprat li jara biss fil-pjaċiri tas-senssi l-hena waħdieni li jista' qatt ikollu l-bniedem.

20. Għadd ta' kawżi oħra llum qed ikomplu jżidu l-pornografija u l-vjolenza. Fost dawn insemmu:

– **l-għatx għall-qligħ.** Il-pornografija tqalla' ħafna flus. Xi oqsma ta' l-industrija tal-komunikazzjonijiet ċedew għattentazzjoni li jipprofittaw mid-dgħufija tal-bniedem, l-aktar taż-żgħażagħ u ta' nies li malajr jimpressjonaw ruħhom, biex jaqilgħu l-flus minn produzzjonijiet ta' pornografija u ta' vjolenza. L-industrija tal-pornografija xi kull tant iġġib flus li, f'xi soċjetajiet, hi parti mill-kriminalità organizzata;

– **argumenti dgħajfa favur il-libertà tal-bniedem.** Il-libertà li turi l-fehmiet tiegħek, għal xi wħud tfisser li wieħed għandu b'xi mod iħalli għaddejja l-pornografija, ukoll jekk din se tkun ta' ħsara morali għaż-żgħażagħ u għad-dritt li kulħadd għandu għall-*privacy* tiegħu, u għall-ambjent tal-moralità pubblika. Xi wħud imbagħad jiżbaljaw meta igħidu li l-pornografija trid tiġġildilha billi tippermettiha bil-liġi. Dawn l-argumenti, xi kull tant, jiġu minn gruppi żgħar li ma jħaddnux il-valuri morali tal-kotra l-kbira tan-nies u ma jammettux li kull dritt magħruf u mħares iġib miegħu sura ta' responsabbiltà. Ir-responsabbiltà li għandhom l-awtoritajiet pubbliċi biex iġibu 'l quddiem il-ġid morali taż-żgħażagħ, biex jintwera rispett lill-mara, biex tkun imħarsa l-*privacy* u l-imġiba morali tajba fil-pubbliku, turi li libertà m'hijiex l-istess ħaġa bħall-liċenzjosità, l-istess ħaġa bħal li kieku kollox hu permess;

– **in-nuqqas ta' liġijiet imfasslin tajjeb** jew l-applikazzjoni dgħajfa tal-liġijiet li jkun hemm biex iħarsu l-ġid ta' kulħadd, u speċjalment il-moralità taż-żgħażagħ;

– **l-inċertezza u l-apatija** ta' ħafna nies, fosthom membri tal-komunità ekklesjali li qed jiżbaljaw meta jqisu li huma ma għandhomx x'jaqsmu mal-problema tal-pornografija u tal-vjolenza fil-*mass media,* jew ma għandhomx ħila jsibu soluzzjoni għal dan il-problema.

Kif insolvu dan il-problema

21. It-tixrid tal-pornografija u tal-vjolenza permezz tal-mezzi ta' komunikazzjoni soċjali joffendi l-individwi u lis-soċjetà u joħloq problema li jitlob tweġiba malajr bil-fatti mill-individwi u mill-komunitajiet. Għandhom jiġu mħarsa kemm id-dritt li wieħed juri l-fehmiet tiegħu u d-dritt għall-bdil ta' informazzjonijiet bejn in-nies, iżda fl-istess ħin jeħtieġ ikun rispettat ukoll id-dritt ta' kull individwu, tal-familji u tas-soċjetà għall-*privacy,* għall-imġiba morali tajba fil-pubbliku, u għall-

ħarsien tal-valuri fondamentali tal-ħajja.

22. Għandna quddiemna seba' oqsma li fihom għandna naraw x'inhuma d-dmirijiet dwar din il-ħaġa: il-*mass media,* il-ġenituri, l-edukaturi, iż-żgħażagħ, il-pubbliku, l-awtoritajiet ċivili u ekklesjastiċi, u l-gruppi reliġjużi.

23. **Il-professjonisti tal-*mass media*.** Ma tkunx ħaġa skond is-sewwa tgħid li l-mezzi kollha ta' komunikazzjoni soċjali u dawk kollha li jaħdmu fihom għandhom sehem f'dan it-traffikar tal-pornografija u tal-vjolenza. Ħafna mill-professjonisti fil-*mass media* huma magħrufin għall-kwalitajiet tajba professjonali u personali tagħhom; huma iħabirku biex jerfgħu r-responsabbilitajiet tagħhom, iħarsu bil-fedeltà kollha n-normi morali u għandhom rispett kbir għall-ġid ta' kulħadd. L-impenn tagħhom – speċjalment ta' dawk li jridu jagħtu programmi familjari tajbin – ħaqqu it-tifħir u l-ammirazzjoni tagħna, ħaqqu kull inkoraġġiment tagħna.

Nistiednu lil dawn il-professjonisti biex jiftehmu bejniethom ħa jfasslu u japplikaw fil-qasam tal-mezzi tal-komunikazzjoni soċjali u tal-pubbliċità, normi morali li jfittxu l-ġid ta' kulħadd u bħala għan li jġibu 'l quddiem il-familja kollha tal-bnedmin. Dawn in-normi ta' mġiba huma meħtieġa b'mod speċjali għat-televiżjoni, li twassal il-programmi tagħha fid-djar fejn it-tfal spiss ikunu waħedhom mingħajr ħadd ma jissorveljahom. L-aħjar kontroll hu dak li wieħed jagħmel verament fuqu nnifsu, u l-kontroll fi ħdan kull mezz ta' komunikazzjoni soċjali hu l-aħjar mezz biex il-*media* li tkun tiddefendi ruħha minn dawk li jridu jħassru l-mezzi ta' komunikazzjoni soċjali u s-soċjetà billi jfittxu jaqilgħu l-flus mill-produzzjoni ta' programi pornografiċi jew programmi ta' vjolenza.

24. **Il-ġenituri.** Il-ġenituri jridu jżidu l-isforzi tagħhom biex jagħtu formazzjoni morali sħiħa lit-tfal u liż-żgħażagħ. Dan ifisser ukoll li għandhom jgħinu kif iġibu ruħhom sewwa dwar is-sesswalità tal-bniedem, billi juru rispett sħiħ għal kull persuna, għaliex kull bniedem hu iben adottiv ta' Alla, billi jgħożżu l-virtù tas-safa, u billi jkunu kapaċi jikkontrollaw lilhom infushom. Ħajja ta' familja fejn il-ġenituri jgħixu l-fidi tagħhom u jħobbu verament lil xulxin u lil uliedhom hi l-aħjar skola għat-trawwim fl-ulied ta' valuri umani tajbin.

Illum imbagħad it-tfal u ż-żgħażagħ jeħtieġ li jkunu mrawwmin jagħżlu tajjeb il-programmi li jaraw, u jsiru nies kapaċi jużaw tajjeb dawn il-*media*. F'din il-ħaġa l-ġenituri jistgħu jinfluwenzaw lil uliedhom l-aktar bl-eżempju li jagħtuhom: l-indifferenza tagħhom jew in-nuqqas ta' kontroll fuqhom infushom fl-użu tal-*media* jistgħu jkunu ta' ħsara għaż-żgħażagħ għax jistgħu jifhmuhom ħażin. Ta' importanza kbira għaż-żgħażagħ hu l-eżempju li l-ġenituri jagħtuhom fl-imħabba u l-ħlewwa għal xulxin fiż-żwieġ, importanti wkoll hu l-fatt li l-ġenituri juru ruħhom dejjem lesti jiddiskutu bil-ħlewwa u bl-imħabba ma' uliedhom l-argumenti li jinteressawhom. Ta' min jiftakar li fil-qasam tal-formazzjoni "wisq aktar jinkiseb bil-persważjoni milli bil-projbizzjoni." (6).

25. **L-edukaturi.** L-edukaturi huma dawk li l-aktar igħinu lill-ġenituri fil-formazzjoni morali taż-żgħażagħ. L-iskejjel u l-programmi edukattivi l-oħra jridu jġibu 'l quddiem u jinsistu fuq il-

valuri morali u soċjali, biex tkun imħarsa l-għaqda fil-familja u fis-soċjetà, u t-tnejn jiżviluppaw b'mod xieraq.

Fost il-programmi edukattivi tal-*media* jiswew ħafna dawk il-programi li jgħinu biex joħolqu fiż-żgħażagħ qagħda kritika, kapaċi tagħmel għażla mill-programmi tat-televiżjoni, tar-radju u tal-*media* l-oħra, hekk li jkunu kapaċi jirreżistu kull sura ta' manipolazzjoni, u ma jkunux nies li joqgħodu jisimgħu jew jaraw programmi b'mod passiv u bi drawwa. Ta' min isemmi wkoll kemm hi ħaġa mportanti li fl-iskejjel tintwera l-importanza tar-rispett li għandu jintwera lill-persuna tal-bniedem, il-valur tal-ħajja tal-familja u s-sħuħija morali personali.

26. **Iż-żgħażagħ.** Iż-żgħażagħ stess jistgħu jwaqqfu t-tixrid tal-pornografija u tal-vjolenza fil-*media,* billi jilqgħu bil-qalb dak li jagħmlu għalihom il-ġenituri u l-edukaturi tagħhom u jkunu responsabbli tad-deċiżjonijiet morali li jieħdu fl-għażla tad-divertimenti tagħhom.

27. **Il-pubbliku.** Il-pubbliku wkoll irid isemma' leħnu. Kull wieħed għal rasu bħala individwu, u lkoll flimkien, iċ-ċittadini – u l-aktar iż-żgħażagħ – huma fid-dmir li juru kif jaħsbuha lill-produtturi, lill-aġenti kummerċjali, u lill-awtoritajiet ċivili. Jeħtieġ li malajr iseħħ djalogu bejn il-professjonisti tal-*media* u r-rappreżentanti tal-pubbliku, b'mod li dawk li jaħdmu fil-komunikazzjonijiet soċjali jkunu jafu sewwa x'iridu dawk li jużaw il-*media* u x'inhuma l-interessi tagħhom.

28. **L-awtoritajiet ċivili.** Dawk li jagħmlu l-liġijiet, dawk li jamministrawhom, dawk li jaraw li jiġu mħarsa, u l-ġuristi huma msejħin biex jagħtu tweġiba għall-problema tal-pornografija u tal-vjolenza fil-*media.* Fejn ma hemmx, għandhom isiru liġijiet xierqa; fejn il-liġijiet mhumiex ċari biżżejjed, għandhom jiġu ċċarati; u l-liġijiet li hemm għandhom jiġu applikati sewwa.

Il-produzzjoni u t-tixrid ta' materjal pornografiku għandu mplikazzjonijiet internazzjonali, għalhekk il-ħidma għall-kontroll ta' dan it-traffikar għandu jsir ukoll fuq livell reġjonali, kontinentali, u mondjali. Dawk li ġa ħadu xi passi għal dan il-kontroll jistħoqqilhom l-appoġġ u l-inkoraġġiment kollu tagħna (7).

Il-liġi u dawk li huma fid-dmir li jaraw li tiġi mħarsa għandhom id-dmir qaddis li jħarsu l-ġid ta' kulħadd b'mod speċjali l-ġid taż-żgħażagħ u tal-membri l-aktar dgħajfa tas-soċjetà.

Meta nqisu dak li ntqal dwar il-ħsara li jagħmlu l-pornografija u l-vjolenza, għandna naslu għal din il-konklużjoni: il-ġid ta' kulħadd hu dejjem aktar milqut u mhedded minn dawn il-produzzjonijiet, aktar ma' dawn joktru u jinxterdu bla restrizzjoni u bla kontroll.

L-awtoritajiet pubbliċi għandhom iħossu d-dmir li jfittxu jieħdu passi ħa jiffaċċjaw dan il-problema fejn ġa jeżisti u jżommuh 'il bogħod fejn għad ma sarx problema urġenti u ta' qtigħ il-qalb.

29. **Il-Knisja u l-gruppi reliġjużi.** L-ewwel responsabbiltà tal-Knisja hi li tgħallem dejjem u b'mod l-akar ċar il-veritajiet morali fondamentali, fosthom dawk il-veritajiet li għandhom x'jaqsmu mal-moralità sesswali. F'dan iż-żmien ta' permissività u ta' konfużjoni dwar il-valuri morali, il-leħen tal-Knisja jrid ikun leħen profetiku: dan iwassal biex il-Knisja spiss titqies bħala sinjal li jmeruh.

L-hekk imsejħa "morali" tas-sodisfazzjon individwali minnufih ta' kull passjoni, ma tħallix li l-bniedem jasal għall-milja sħiħa tiegħu bħala persuna.

It-trawwim għall-ħajja tal-familja u għar-responsabilitajiet fil-ħajja soċjali jitlob li wieħed ikun imrawwem sewwa fil-ħajja ta' safa u ta' kontroll tiegħu nnifsu. Il-pornografija u l-vjolenza għall-gost, għall-kuntrarju, jwasslu biex idallmu x-xbieha ta' Alla li tidher f'kull persuna tal-bniedem, idgħajfu ż-żwieġ u l-ħajja tal-familja, u jagħmlu ħsarat kbar lill-individwi u lis-soċjetà.

Il-Knisja hi msejħa biex, kullimkien, u, fejn jista' jkun, mal-knejjes l-oħra u ma' denominazzjonijiet u gruppi reliġjużi, tgħallem u ġġib 'il quddiem messaġġ. Trid timpenja l-istituzzjonijiet u l-ministri tagħha biex tingħata formazzjoni xierqa dwar l-użu tal-*mass media* u dwar is-sehem li għandhom fil-ħajja ta' l-individwu u tas-soċjetà. Għandha tingħata attenzjoni speċjali għall-għajnuna lill-ġenituri f'dan il-qasam. Hu għalhekk li l-edukazzjoni fil-*media* hi parti mill-programmi edukattivi ta' l-iskejjel kattoliċi, u ta' inizjattivi oħra tal-Knisja fil-qasam ta' l-edukazzjoni u tas-Seminarji (8); u hi wkoll parti mill-programmi ta' formazzjoni għar-reliġjużi rġiel u nisa u tal-membri ta' l-istituti sekulari, tal-programmi ta' l-aġġornament tas-saċerdoti, u tal-laqgħat fil-parroċċi għaż-żgħażagħ u għall-adulti. Is-saċerdoti, ir-reliġjużi rġiel u nisa, impenjati fil-qasam ta' l-edukazzjoni, huma fid-dmir li jagħtu eżempju ta' għażla xierqa fl-użu tal-*media* kemm ta' produzzjonijiet stampati u kemm ta' produzzjonijiet awdjovisivi.

30. Biex nagħlqu, mhux biżżejjed u f'waqtu li l-Knisja tikkundanna jew tirrestrinġi biss l-użu tal-*mass media*. Għall-kuntrarju, il-Knisja trid tkun impenjata fi djalogu dejjem sejjer mal-professjonisti tal-*mass media* li jafu x'inhuma r-responsabbiltajiet tagħhom ħa tqawwilhom qalbhom fil-missjoni tagħhom u tappoġġjahom fejn hu meħtieġ u jista' jkun. Il-professjonisti kattoliċi tal-*mass media* u l-organizzazzjonijiet professjonali tagħhom, li jafu sewwa l-materja tagħhom, huma mistednin ħa jkollhom sehem mill-aktar importanti u effettiv f'dan id-djalogu.

31. Il-kritiċi kattoliċi u l-organizzazzjonijiet kattoliċi tal-komunikazzjoni soċjali, huma u jqisu bil-kuxjenza kollha, skond il-prinċipji ċari tal-morali, il-pubblikazzjonijiet u l-produzzjonijiet kollha jkunu jistgħu jagħtu għajnuna mill-aqwa lill-professjonisti tal-*mass media* u lill-familji. Id-direttivi li ġa hemm fid-dokumenti tal-Knisja dwar il-*mass media,* fosthom dawk id-dokumenti li xi isqfijiet ġa ħarġu dwar il-pornografija u l-vjolenza, jixraq li jiġu meqjusa sewwa u applikati b'mod sistematiku.

32. Dan id-dokument hu miktub għal dawk il-familji li wrew sewwa t-tħassib kollu tagħhom, għar-ragħajja tal-Knisja biex jistedinhom jaħsbu aktar fit-tul dwar in-natura morali ta' dan il-problema, jiġifieri tat-tixrid tal-pornografija u tal-vjolenza permezz tal-*mass media* li tant kiber b'mod speċjali f'dawn l-aħħar snin u dwar kif tista' sseħħ tassew l-istedina ta' San Pawl: "Tħallix il-ħażen jirkbek, iżda irbaħ il-ħażen bit-tajjeb." (Rum 12,21).

Kunsill Pontifiċju tal-Komunikazzjonijiet Soċjali
Belt tal-Vatikan, 7 ta' Mejju 1989.

XXIII Jum tal-Komunikazzjonijiet Soċjali

† **JOHN P. FOLEY**
President

Mons. PIERFRANCO PASTORE
Segretarju

NOTI

1. *Communio et progressio,* 22
2. *Sollicitudo rei socialis,* 26
3. *Inter mirifica,* 2 a

4. *Familiaris consortio,* 76; ara Ġwann Pawlu II, Messaġġ għal Jum il-Komunikazzjonijiet Soċjali, 1980.

5. Nistgħu nsemmu: (i) *Pornography, the Longford Report,* Ricerche-Mursia, Milan, 1976; (ii) *Finsl Report of the Attorney General's Commission on Pornography,* Rutledge Hill Press, Nashville, Tennessee, 1986; (iii) ISPES (Istituto di Studi Politici, Economici e Sociali), *e Il Rapporto sulla Pornografia in Italia,* Roma 1986 u 1988.

6. *Communio et progressio,* 67

7. Fost oħrajn il-Komunità Ekonomika ta' l-Ewropa (CEE), il-Kunsill ta' l-Ewropa u l-UNESCO ħadu xi inizjattivi għal dan il-għan.

8. Ara Kongregazzjoni għall-Edukazzjoni nisranija, *Guide to the Training of Future Priests concerning the instruments of Social Communications,* Città del Vaticano, 1986.

Dikjarazzjoni ta' l-Isqfijiet
1 ta' April 1989

Bħala mexxejja spiritwali ta' dawn il-gżejjer, huwa dmir u missjoni tagħna li nfittxu li nżommu fostna l-Maltin rabta ta' paċi ma' Alla u bejnietna.

Hu għalhekk ta' niket kbir għalina naraw li f'żewġ okkażjonijiet, il-bieraħ, il-Ġimgħa 31 ta' Marzu 1989, twettqu atti ta' vjolenza li aħna niddeploraw.

Nitolbu bil-qalb li l-Mulej idawwal l-imħuħ ta' dawk li wettqu dawn l-atti ta' vjolenza biex jagħrfu n-nuqqas tagħhom irażżnu lilhom infushom u jġibu ruħhom tajjeb għall-ġejjieni.

Aħna nemmnu li fil-qalb tagħna l-Maltin għandu jkun hemm għana ta' imħabba għal xulxin bħala aħwa kif ukoll rispett u apprezzament lejn iż-żamma u l-ħarsien ta' l-ordni pubbliku f'artna.

Nistiednu għalhekk lil ħutna l-Maltin jingħaqdu magħna fit-talb lill-Mulej biex il-vjolenza, li minnha nfisha tiżra' l-firda u tmur kontra l-ispirtu nisrani u kontra s-sens ta' vera għaqda u paċi, tieqaf u tinqered darba għal dejjem minn fostna.

Nappellaw lil ħutna l-Maltin kollha, b'mod speċjali lil dawk li għandhom xi sehem fit-tmexxija ta' pajjiżna u fil-formazzjoni ta' l-opinjoni pubblika, biex fil-kliem, fil-kitba u fl-imġiba kollha tagħhom jaħdmu b'sinċerità għall-paċi u l-għaqda, u ma jgħidu, jiktbu u jagħmlu xejn li jista' jwassal għall-vjolenza, għax il-vjolenza tnissel vjolenza u jista' jasal mument li ħadd ma jkun jista' jrażżanha.

Nieħdu din l-opportunità biex nuru s-solidarjetà tagħna ma' dawk kollha li minħabba dak li ġara nhar il-Ġimgħa, sofrew xi deni jew ħsara.

DIKJARAZZJONI TA' L-ISQFIJIET
3 ta' Ġunju 1989

Hu ta' dispjaċir għalina l-Isqfijiet ta' dawn il-gżejjer li għal darb'oħra reġa' għandna okkażjoni li niddeploraw atti ta' vjolenza li ġraw fostna.

Ma nistgħux ma nħossuniex sorpriżi u mnikkta, u nafu li magħna hemm il-kotra l-iktar kbira ta' ħutna l-Maltin, meta l-bieraħ ċelebrazzjoni ta' żwieġ li fiha nnifisha hija okkażjoni ta' ferħ għaż-żewġ għarajjes, għall-familjari tagħhom u għall-komunità parrokkjali kollha, inbidlet f'inċidenti gravi ta' vjolenza fejn saħansitra sfaw feruti xi wħud minn ħutna. Dawn l-inċidenti juru fuq kollox nuqqas serju ta' rispett lejn id-drittijiet u d-dinjità tal- bniedem.

Kien x'kien li nissel, qanqal u kabbar l-inċidenti vjolenti, il-vjolenza tibqa' dejjem ħaġa ħażina. Id-drittijiet taċ-ċittadini jridu jiġu dejjem imħarsa sewwa u f'kull każ. Huwa dmir ta' kull min għandu xi responsabbiltà fuq ħaddieħor jew li jifforma l-opinjoni pubblika li jaħdem bil-kelma, bil-kitba u bl-imġiba biex dawn id-drittijiet jiġu qabel kull interess ieħor. Dan għandu wkoll id-dmir li jmexxi lil ħaddieħor f'din il-linja.

F'din l-okkażjoni rridu wkoll nuru s-solidarjetà tagħna ma' dawk kollha li f'dawn l-inċidenti sofrew xi offiża, deni jew ħsara.

IL-JUM MONDJALI TAL-MEZZI TA' KOMUNIKAZZJONI SOĊJALI
(Il-Ħadd, 7 ta' Mejju 1989)

MESSAĠĠ TA' MONS. ARĊISQOF ĠUŻEPPI MERCIECA

Iċ-ċelebrazzjoni tat-23 Jum Mondjali tal-Komunikazzjoni Soċjali qed taħbat ma' egħluq il-25 anniversarju mit-twaqqif tal-Kummissjoni Pontifiċja għall-Komunikazzjoni Soċjali, li issa qed tinbidel f'Kunsill Pontifiċju. Fl-istess ħin, din is-sena jaħbat ukoll il-Ġublew tal-Fidda tad-Dokument "Inter Mirifica", tal-Konċilju Vatikan II, dwar il-Mezzi ta' Komunikazzjoni Soċjali.

Fl-okkażjoni ta' dawn l-anniversarji importanti, il-Knisja ħasset li jkun xieraq li għall-Jum Mondjali tal-Komunikazzjoni Soċjali ta' din is-sena, tagħżel is-suġġett "Ir-Reliġjon fil-Media".

Il-presenza reliġjuża fil-Mass Media

L-istedina hija biex nirriflettu dwar il-presenza reliġjuża fil-mass media. Biex naraw, ilkoll flimkien, komunikaturi u riċevituri, x'hemm bżonn isir biex il-presenza Nisranija fid-djalogu pubbliku tkun iżjed kredibbli u iżjed ħajja.

Għaldaqstant, ikun f'waqtu jekk aħna wkoll, f'Malta, nagħrblu x'inhi l-kwalità tal-presenza reliġjuża fil-mezzi ta' komunikazzjoni soċjali li għandna f'pajjiżna u kif nistgħu ntejbuha.

Fil-Messaġġ tiegħu għal dan il-Jum, il-Papa Ġwanni Pawlu II, f'isem il-Knisja kollha, radd ħajr lid-dinja tal-komunikazzjoni soċjali għall-post li qed tagħti lir-reliġjon fil-mass media.

Dan igħodd ukoll għall-mass media f'Malta. Il-possibiltajiet u l-wisgħa li dawn il-mezzi qed joffru għal tagħrif, dokumentazzjoni u diskussjoni ta' natura reliġjuża, huma apprezzati ħafna.

Fil-fatt, fejn tidħol ir-reliġjon, l-imġiba tal-mezzi ta' komunikazzjoni soċjali ta' Malta, toffri ħafna li hu tajjeb. Imma mhux kollox hu tajjeb jew l-aħjar li jista' jkun. Hemm ukoll id-dgħajjef.

Ikun ta' dispjaċir kbir meta fil-mezzi ta' komunikazzjoni soċjali, li għandhom influwenza hekk kbira fil-formazzjoni ta' l-opinjoni pubblika, wieħed isib li l-kwistjonijiet ta' natura reliġjuża jew li jolqtu l-Knisja, jiġu trattati b'sensazzjonaliżmu, b'superfiċjalità, b'parzjalità jew bi preġudizzju.

Fil-fatt, ikollna nistqarru li, filwaqt li fejn tidħol il-Knisja lokali dak li hu pożittiv ma tantx isib min japprezzah tassew u jmexxih 'il quddiem, dak li wħud iqisu bħala negattiv spiss jingħata attenzjoni kbira, ġieli esaġerata, mill-mass media jew minn uħud minnhom.

Hemm ukoll problemi oħrajn.

Hemm il-problema ta' dawk li fejn jidħlu r-reliġjon u l-Knisja in-"news value" jkun biss, jew kważi, fl-affarijiet li jogħġobhom politikament jew li jistgħu jpinġu ikrah lill-avversarji politiċi u l-għażliet tagħhom. Hemm dawk li għal skopijiet politiċi jew f'tendenzi ta' ġurnaliżmu avventuruż jagħżlu t-triq ta' l-ispekulazzjonijiet jew l-interpretazzjonijiet mibnijin fuq tagħrif li ma jkunx ġie verifikat.

Hemm ukoll persuni li minkejja l-ħsara kbira li tista' ssir lill-isforzi ġenwini li jkunu qed iseħħu biex jinħattu l-ħitan tal-firda u jikber is-sens ta' solidarjetà u għaqda bejn kollna kemm aħna, joqogħdu jfittxu fil-grajjiet ta' l-imgħoddi

biex ifakkru u jtambru fuq ċerti affarijiet.

Sehem il-Mass Media biex joktor il-ftehim

Lil dawk kollha li huma responsabbli mill-mass media jew li jikkontribwixxu fihom, il-Knisja tistedinhom biex jaħsbu fuq kemm ġid jista' jsir jekk tant riżorsi tal-mass media, li sa llum forsi għadhom qed jintużaw ħafna b'mod li jkattru l-kultura tas-suspetti u tan-nuqqas ta' fiduċja f'xulxin, jintużaw biex joktor il-ftehim.

Il-ġurnalisti li jkunu kapaċi jagħrfu, jaċċettaw, japprezzaw u jmexxu 'l quddiem ukoll dak kollu li jkun tajjeb u validu saħansitra f'dak li jgħidu jew jagħmlu oħrajn li jkollhom fehmiet differenti minn tagħhom, inkluż fejn tidħol il-politika, ikunu qed jagħtu eżempju mill-isbaħ ta' responsabbiltà u ġenerożità.

Din mhix ħaġa faċli, speċjalment f'realtà bħalma għandna f'pajjiżna. Kif nafu lkoll, il-problemi huma diversi. Fosthom hemm il-problema li mhux kulħadd hu kapaċi jegħleb it-tentazzjoni li juża ħażin il-kritika kostruttiva ta' min ikollu fehmiet differenti minn tiegħu. Wieħed jiltaqa' wkoll ma' każi fejn uħud, flok jirreċiprokaw is-sens ta' onestà u rġulija li ħaddieħor ikun wera magħhom, ipattulhom it-tajjeb tagħhom b'imġiba li tikkaġunalhom deni u ħsara.

Iżda min minkejja dan kollu jkollu l-kuraġġ li jibqa' jħabrek biex iħott il-ħitan tal-firda u fejn hemm l-inkwiet jitnisel is-sliem, ikun qed jaħdem b'risq il-verità u l-ġid komuni.

Il-ġurnalisti li jagħżlu din it-triq ħaqqhom kull tifħir u kull appoġġ. Il-Knisja tinkuraġġihom. Tħeġġiġhom biex ma jaqtgħux qalbhom fil-ħidma tagħhom b'risq l-ogħla ġid ta' kulħadd.

Għajnuna lill-Knisja fil-kontribut tagħha

Il-Knisja tistieden ukoll lill-ġurnalisti biex meta jħarsu lejha jifhmu u jgħożżu wkoll dak li hija qed tfittex li tkun fi żmienha u l-kontribut li hija tixtieq u trid tagħti lill-komunità tagħna fid-dawl tar-realtajiet ta' llum. Il-mezzi ta' komunikazzjoni lill-Knisja jistgħu jgħinuha ħafna fil-ħidma tagħha biex iġġib 'il quddiem il-verità, l-imħabba, il-maħfra, il-ġustizzja u r-rispett lejn xulxin, waqt li tkun ukoll sinjal u strument ta' sliem u għaqda bejn kulħadd.

Il-Knisja ma tixtieqx u ma tridx tara lill-Maltin jispiċċaw qishom magħluqin f'żewġ gruppi politiċi li juru sfiduċja aggressiva f'xulxin. Il-Knisja tixtieq tara lill-Maltin magħqudin. Il-fehmiet u l-mentalitajiet differenti jibqgħu. Iżda dan ma għandux ifixkel milli sseħħ l-għaqda. M'għandux ifixkel milli l-Maltin kollha jifhmu s-sejħa li l-Knisja qed tagħmlilhom u trid twasslilhom bl-għajnuna wkoll tal-Mass Media, biex igħixu tassew l-imħabba Nisranija.

Messaġġ ta' tama

Fil-Messaġġ għall-Jum Mondjali tal-Mass Media ta' din is-sena, il-Papa talab lil dawk li huma responsabbli tal-mass media biex juru li tkun tisthoqqilhom l-okkażjoni li qed tingħatalhom li jwasslu l-messaġġ tat-tama u tal-ħbiberija mill-ġdid ma' Alla bil-mezzi kollha tal-komunikazzjoni soċjali, billi jfittxu li jkollhom livell kemm jista' jkun għoli fil-qadi morali u prattiku tal-professjoni tagħhom. Dan il-parir tal-Papa jgħodd għalina wkoll. Il-fibra tal-mezzi ta' komunikazzjoni soċjali

tkun b'saħħitha daqskemm dawk li jikkontribwixxu fihom jagħrfu jħaddnu u jħaddmu valuri li quddiem nett iqegħdu l-imħabba ta' Alla u l-imħabba għall-bniedem. Jekk u meta l-iskala ta' dawn il-valuri tibda tiddgħajjef b'konsiderazzjonijiet li fl-ewwel post iqegħdu interessi bħalma huma dawk ta' politika partiġjana jew ta' kilba qawwija għall-poter jew il-flus, bilfors jiġri li s-sens ta' direzzjoni jiċċajpar u jiddallam. U meta jiġri hekk, ikun faċli li jifqar ukoll il-post li wieħed jiddedika għar-reliġjon fil-mass media jew il-mod kif iħares lejn u jittratta s-suġġetti reliġjużi.

Hu eżattament minħabba f'hekk li wieħed isib tant okkażjonijiet fejn l-importanza li tingħata lil suġġetti reliġjużi jew tal-Knisja, kif ukoll l-atteġġjament li jkun hemm lejhom, ikunu jirriflettu xkiel serju fl-imħabba ta' dak li jkun għar-reliġjon u l-Knisja.

Il-post tar-reliġjon fil-'mass media'

Fil-Messaġġ tiegħu l-Papa qed jappella lil dawk li għandhom responsabbiltà jew sehem fil-qasam tal-mass media biex lir-reliġjon jagħtuha l-post kollu li hu tagħha fil-komunikazzjoni soċjali.

Il-Papa jispjega li meta jsir hekk, wieħed ikun jista' jara kemm dawn is-suġġetti reliġjużi għandhom il-qawwa jispiraw lin-nies, sakemm jiġu preżentati tajjeb minn professjonisti li jkunu huma stess konvinti minnhom fil-fond ta' qalbhom. Jispjega wkoll li meta min ikun jaħdem fil-komunikazzjoni soċjali jkun miftuħ għall-messaġġ reliġjuż, il-messaġġ li jagħti jkun aħjar u aktar interessanti.

F'dan l-appell tal-Papa wieħed għandu jsib il-gwida li jinħtieġ kull min irid jaħdem tassew biex ir-reliġjon ikollha l-post li jista' u għandu jkollha fil-mass media u fil-ħajja tas-soċjetà.

Hija sejħa biex wieħed jibni fuq dak li hu sod waqt li fl-istess ħin, b'rispett sħiħ lejn id-drittijiet ta' l-oħrajn, ifittex il jirranġa dak li hu dgħajjef.

FESTA TA' SAN ĠUŻEPP ĦADDIEM – 1989

MESSAĠĠ TA' MONS. ARĊISQOF ĠUŻEPPI MERCIECA

Il-Knisja f'Malta wkoll qiegħda tfakkar illum il-festa ta' San Ġużepp Ħaddiem. Tkun għalhekk ħaġa f'postha li nistaqsu: "X'inhu l-messaġġ li l-Knisja trid twasslilna llum, lilna lkoll li qed ngħixu f'dawn iż-żminijiet?" Il-messaġġ hu twissija u sejħa.

Id-dmir ta' solidarjetà

Il-Knisja l-ewwelnett twissina biex ma niġux imqarrqin mill-għajta ta' ħafna ideoloġiji, partiti politiċi u trejd-unjons li biex ifissru kemm ġid, żvilupp u progress iġibu għall-ħaddiem, ikellmuh biss fuq kemm għoljiet il-produzzjoni fix-xogħol, fuq kemm flus qed igħinuh idaħħal u kemm servizzi u benefiċċji oħra jiksbulu. Ikellmuh fuq dan kollu iżda mingħajr ma jinsistu wkoll, kif qal il-Papa Pawlu VI fl-Enċiklika, **Populorum Progressio**, fuq id-dmir ta' solidarjetà, jiġifieri fuq il-problema tar-relazzjonijiet tal-ħaddiema, tal-bnedmin ma' xulxin, kullimkien u f'kollox.

Hu sewwa li nifhmu li din it-twissija hija f'postha, għax kif turina wkoll l-esperjenza, il-ġid, progress u żvilupp veru mhumiex biss ġid, progress u

żvilupp ekonomiku u tekniku. Dawn għandhom ukoll karattru morali kif ukoll għandu karattru morali kull ma jista' jfixkel il-progress. Dan il-karattru morali jeħtieġ li ma jiġi qatt imwarrab, anzi hemm bżonn jitqies bħala l-aktar importanti.

Il-qagħda kerha ta' għadd ta' ħaddiema fid-dinja, li fuqha bosta drabi tkellem il-Papa u li tidher b'mod speċjali fil-firda fuq il-postijiet tax-xogħol, turi li minkejja l-ġid, il-progress u l-iżvilupp ekonomiku, li ilna żmien nisimgħu fuqhom, il-bniedem għadu ma kisibx il-veru ġid, il-veru progress kif titlob iddinjità tagħna bħala bnedmin.

Meta ngħarblu fid-dawl ta' l-Evanġelju din il-qagħda ta' firda, dan in-nuqqas ta' paċi fost ħafna mill-ħaddiema, ukoll fostna, irridu nammettu li dan hu qabel kollox problema morali, deni morali kbir, frott ta' ħafna dnubiet li spiss iwasslu għall-"istrutturi tad-dnub". Dan id-deni morali jrid jintgħeleb bil-qawwa tal-virtù morali bħalma hi s-solidarjetà.

Biex ikollna ġid, progress u żvilupp veru, irridu nħarsu u nġibu 'l quddiem dak li hu tar-ruħ. Dan ifisser li l-bniedem fil-ħidma tiegħu, irid igħin lil ħuh bi spirtu ta' solidarjetà. Fi kliem ieħor, kif qalilna l-Papa Ġwanni Pawlu II, fis-**Sollicitudo Rei Socialis,** il-veru ġid u progress jinsab fl-imħabba ta' Alla u tal-proxxmu u għandu jgħin biex jiġu 'l quddiem ir-relazzjonijiet ta' l-individwi mas-soċjetà.

Sejħa għal impenn soċjali

Il-Knisja qiegħda tagħmel ukoll sejħa. Hija sejħa qawwija lill-kuxjenza tagħna lkoll. Il-Knisja qed issejjħilna biex nagħrfu u nwettqu l-impenn soċjali li aħna lkoll għandna lejn ħutna, lejn kulħadd u hekk naħdmu tassew għall-ġid, progress u żvilupp veru tal-ħaddiema kollha, tagħna lkoll.

Hija sejħa lilna lkoll, b'mod speċjali lill-politiċi, trejd-unjonisti u kull min hu fid-dmir li jagħti lill-bniedem, lill-ħaddiem, ħajja aktar tixraq lill-bniedem. Il-Knisja qed issejjħilna biex, imdawwlin minn spirtu ta' solidarjetà, nintebħu kemm hi meħtieġa malajr konverżjoni tal-qalb, bidla fl-imġiba spiritwali tagħna. Dawn huma meħtieġa biex neqirdu d-deni morali tal-firda li għandna u naqbdu t-triq għall-għaqda, għall-paċi vera, li hu l-progress veru tal-bniedem. Is-solidarjetà, bħala virtù Nisranija, tgħidilna biex skond il-verità dwar Alla u dwar il-bniedem, il-proxxmu tagħna ma jkunx għalina biss persuna, meqjusa daqs kull persuna oħra u mżejna bid-drittijiet fundamentali tagħha, iżda jsir għalina xbiha ħajja ta' Alla l-Missier, mifdija bid-Demm ta' Kristu u ħuna fi Kristu.

Din il-virtù tgħinna nifhmu dejjem iżjed li għandna nħobbu l-proxxmu tagħna kollu, wkoll jekk hu jkun għadu tagħna, bl-istess imħabba li biha jħobbu Alla. Is-solidarjetà ttennilna li għandna nkunu dejjem lesti li nagħmlu kull sagrifiċċju għal ħutna u fid-dawl tal-verità jkollna rispett għall-opinjonijiet, it-twemmin u l-għażliet, kemm politiċi, soċjali, sindakali u reliġjużi ta' kulħadd.

Impenn soċjali sod

Dawk kollha huma valuri meħtieġa għall-ġid u progress veru tal-ħaddiema tagħna kollha. Għalhekk jitolbu minna lkoll impenn soċjali sod favur id-dipendenza tagħna minn xulxin u l-kooperazzjoni flimkien. Dan ifisser impenn soċjali sod favur is-solidar-

jetà, li hija kundizzjoni neċessarja għall-veru ġid u progress.

Kulħadd huwa mistenni li jagħraf u jwettaq dan l-impenn soċjali, b'mod speċjali l-politiċi, it-trejd unjons u s-sidien tal-fabbriki u postijiet oħra tax-xogħol.

Dawn kollha għandhom id-dmir li jaħdmu għall-veru ġid u progress ta' kulħadd, jiġifieri ta' kull ħaddiem, ta' kull wieħed minna, għax aħna lkoll responsabbli ta' xulxin.

Il-libertà fis-sħubija fil-unjons

Huwa d-dmir ta' dawn kollha li jħabirku, b'rieda soda u kostanti, favur is-solidarjetà u jaraw li l-ħaddiema kollha jkollhom tabilħaqq, fost ħwejjeġ oħra, il-libertà fis-sħubija mat-trejd-unjon li jridu huma. Minkejja l-flus kollha li jistgħu jdaħħlu, il-ħaddiema huma dejjem ilsiera u maħqurin jekk ikunu membri ta' xi unjon kontra qalbhom, għax jafu li jekk iħallu jistgħu jġarrbu deni kbir billi, fost ħwejjeġ oħra, mhux dejjem jingħatawlhom ċansijiet ta' xogħol u qligħ ta' flus daqs ħaddieħor u aktarx jiġu ibbojkotjati minn sħabhom, li jgħidu li ma jkunux iridu jaħdmu magħhom.

Dan hu deni morali serju li jkisser il-vera demokrazija, għax ikisser il-vera libertà li hi dritt ta' kull ħaddiem, ta' kull bniedem. Għalhekk huwa dmir tan-Nisrani li jaqdi b'kull sagrifiċċju, dan l-impenn soċjali, ukoll jekk hu biss ħaddiem wieħed li qed igħix f'din is-sitwazzjoni kritika ta' jasar. Ħaddiem wieħed, bniedem wieħed, huwa wisq aktar prezzjuz mill-ġid kollu li jista' jkollha d-dinja kollha.

L-ispirtu ta' solidarjetà għalhekk jitlob li fl-għażliet u deċiżjonijiet li nagħmlu fil-kamp tax-xogħol ma nħallu qatt li niġu maħkumin minn interessi personali, egoistiċi jew partiġjani, kontra l-interessi veri ta' kulħadd. Meta jiġri dan, nistgħu naslu biex naraw u niġġudikaw ħażin il-veru ġid, progress u żvilupp tal-ħaddiema, tagħna lkoll. Meta jiġri dan, nistgħu saħansitra naslu li nimponu fuq xi ħadd, li jkun jiddependi minna u jrid it-tajjeb, ir-rieda, il-ħakma egoistika, partitarja tagħna, bil-konsegwenzi koroh kollha, li ġġib ħakma bħal din.

Kull deċiżjoni għandha tweġiba għar-rieda ta' Alla u jkun ta' ġid mhux limitatament għal partit jew grupp, iżda għall-ġid ta' kulħadd, jew aħjar tal-bniedem sħiħ u ta' kull bniedem.

Meta nkasbru dan il-valur morali, ikunu qed jitkissru s-sisien tal-valuri l-aktar fundamentali ta' soċjetà libera u demokratika, jiġifieri ta' soċjetà li trid u tiffavorixxi l-parteċipazzjoni fl-oqsma kollha tagħha, bħalma huma l-ħajja politika, l-istituzzjonijiet tagħha, il-ħajja industrijali, kif ukoll il-kooperazzjoni ekonomika u soċjali.

Is-solidarjetà titlob parteċipazzjoni minn kulħadd, kbar, żgħażagħ, irġiel u nisa. Titlob li dawn jifhmu dejjem aħjar il-ġid veru li jinkiseb meta nagħrfu u napprezzaw kemm niddependu minn xulxin u kemm għalhekk għandna naħdmu għal xulxin.

Iċ-ċaqliq ta' ħaddiema minn post għal ieħor

Is-solidarjetà tgħin ħafna biex fil-fabbriki u postijiet tax-xogħol, il-persuna, id-dinjità tal-ħaddiem, tar-raġel u tal-mara, ikunu stmati ndaqs u tassew; ħielsa minn kull sfruttament u diskriminazzjoni. L-ambjent tax-xogħol għandu jkun wieħed li jirrifletti ġustizzja dejjem u ma' kulħadd. Fost

ħwejjeġ oħra, dan igħodd għal meta jsir ċaqliq a' ħaddiema minn post għal ieħor. Dan ifisser li jridu jkunu ġusti kemm id-deċiżjoni għaċ-ċaqliq tal-ħaddiem, kif ukoll it-trattament li mbagħad ikollu l-istess ħaddiem.

Ix-xogħol, il-produzzjoni għandhom ikunu għas-servizz u għall-ġid tal-bniedem. Il-bniedem ma għandu qatt ikun ilsier jew magna f'idejn ħaddieħor għat-tkattir bla rażan tal-flus.

Dawn il-ftit riflessjonijiet jgħinuna nifhmu li s-solidarjetà hija meħtieġa biex ikollna l-veru ġid, progress u żvilupp, kif ukoll il-vera paċi.

Irridu nagħrfu li aħna lkoll aħwa, ulied ta' Missier wieħed li qiegħed fis-smewwiet; li aħna lkoll niddependu minn xulxin u għalhekk aħna lkoll, mill-kbir saż-żgħir, ninħtieġu li nikkonvertu u nuru li nħobbu tassew lil xulxin, ħalli flok ma niġu miżmuma lura minħabba suspetti f'xulxin, naħdmu flimkien għall-ġid ta' kulħadd, ta' kull bniedem, u mhux għall-interessi limitati għal xi grupp jew partit.

Is-solidarjetà hija duwa qawwija biex infejqu l-ġerħa tal-firda minn fostna, minn fuq il-postijiet tax-xogħol. Din il-virtù Nisranija titlob minnha li bħal Ġesù, min iħaddem ikun l-ewwel qaddej ta' kull ħaddiem, biex iħarislu u jġiblu 'il quddiem il-veru ġid tiegħu u ma jibdlu qatt mal-flus jew qligħ ieħor materjali, interessi egoistiċi u partiġġjani.

It-tagħlim soċjali tal-Knisja

Jinħtieġ nissaħħu f'din il-virtù, billi b'rieda soda inkunu tassew u dejjem aħwa bejnietna u nitħarrġu fuq kollox fit-tagħlim soċjali tal-Knisja, li hu kostanti u fl-istess ħin dejjem ġdid u għalhekk jiswa għal kull żmien.

Barra li niġu mħarrġa sewwa f'dan it-tagħlim, kif għall-grazzja ta' Alla qed isir f'movimenti soċjali ta' ispirazzjoni Nisranija, ukoll f'pajjiżna, jeħtieġ li mbagħad nagħtu xhieda ta' din is-solidarjetà.

Hekk jista' jiżdied in-numru ta' mexxejja kompetenti u għaqlin, li jgħinuna u jħeġġuna nħobbu u ngħinu lil xulxin, hu ta' liema hu l-kulur politiku tagħna. B'hekk ukoll inkunu nwettqu l-impenn soċjali tagħna u naħdmu għall-ġid, progress u paċi vera ta' kull wieħed u ta' kulħadd billi ndaħħlu l-valuri ta' l-Evanġelju fir-realtà temporali, fid-dinja tax-xogħol.

Dan l-impenn soċjali għandu jqajjem il-kuxjenzi min-nagħas tagħhom u jfakkarna fir-responsabbiltà li għandna għal xulxin.

Huwa impenn li jimbuttana nidħlu f'kull post fejn hemm ħaddiem, fejn hemm bniedem li jgħix, ħalli naqsu miegħu s-sabiħ u l-ikrah ta' ħajtu u miegħu naħdmu b'rieda soda, iżda mingħajr vjolenza, biex jitneħħew kull deni u inġustizzja u jiġu magħrufin dejjem u rispettati l-ħtiġiet u d-drittijiet tiegħu.

MESSAĠĠ TA' L-ARĊISQOF LILL-GĦALLIEMA

Nieħu gost ħafna niltaqa' magħkom u nħoss li għandi nirringrazzjakom għal kull darba li tagħtuni l-okkażjoni li nkun fostkom. Inħossni rikonoxxenti ħafna lejkom għall-ħidma tagħkom fost it-tfal u ż-żgħażagħ tagħna. Dan ir-rikonoxximent kbir lejkom inħossu għaliex naf ukoll kemm intom ħerqana li taqdu l-missjoni tagħkom dejjem aħjar. L-imħabba tagħkom lejn it-tfal u ż-żgħażagħ tagħna timbuttakom biex tfittxu kif tgħallmuhom u tgħinuhom jikbru bħala nies tassew ħielsa.

Missjoni nobbli

Ma hemmx ħidma, missjoni, aktar nobbli minn dik li tgħallem u tgħin liż-żgħar u liż-zgħażagħ jikbru bħala nies ħielsa. Hija missjoni li sseħibkom fl-istess missjoni ta' l-Iben ta' Alla, li ġie fid-dinja biex bl-eżempju u t-tagħlim tiegħu, nitgħallmu nagħmlu t-tajjeb u naħarbu d-dnub li jftittex dejjem li jassarna. Kif il-missjoni tagħkom isseħibkom fil-missjoni ta' Ġesù, hekk ukoll titlob minnkom li l-imħabba tagħkom, l-interess tagħkom fiż-żgħar u ż-żgħażagħ, ikunu bħall-interess u l-imħabba li Ġesù għandu lejna: xejn inqas. Fi kliem ieħor, iż-żgħar u ż-żgħażagħ tagħna jridu jħossu li intom iddedikati f'kollox u għal kollox għalihom. Iridu jħossu li intom tagħhom. Iridu jħossu li bejnkom u bejnhom ma jidħol xejn li jista' jfixkel id-dedizzjoni sħiħa tagħkom lejhom.

L-ogħla prijorità

Kif Ġesù ta ħajtu għalina, hekk intom, għeżież għalliema, tridu tkunu lesti tagħtu kollox – il-ħin u l-ħidma tagħkom kollha – għall-ġid ta' dawk fdati f'idejkom. Il-ħidma tagħkom fost it-tfal u ż-żgħażagħ irid ikollha l-ewwel post, l-ewwel prijorità, fuq kull interess ieħor li jista' jkollkom.

Fostkom hawn għalliema li huma membri ta' għaqdiet u movimenti, kemm fi ħdan il-Knisja kif ukoll ta' natura oħra. Dan għandu t-tajjeb tiegħu. Madankollu, inħeġġiġkom iżżommu dejjem quddiemkom li l-ewwel priorità tagħkom huma t-tfal, l-edukazzjoni u l-formazzjoni tagħhom. Jien żgur li intom tafu li m'għandkom qatt twettqu xi ħidma jew xogħol ieħor, ikun tajjeb kemm ikun, li jnaqqas il-ħeġġa u l-ħidma tagħkom mat-tfal u ż-żgħażagħ.

Tfal li jinħtieġu min iħobbhom

It-tfal u ż-żgħażagħ tagħna, ta' llum, forsi aktar minn żmien ieħor, jinħtieġu l-imħabba u l-ħidma tagħkom. Għandna ħafna tfal li għalihom id-dar mhix post ta' kenn, ta' imħabba u ta' għajnuna. Għandna ħafna tfal li jħossu rwieħhom waħedhom, mingħajr l-għajnuna ta' kelma tajba u ta' inkuraġġiment. Bosta tfal isibu ħafna tfixkil fil-ħajja. X'uħud jisfaw vittmi ta' ħafna vizzji, mingħajr ma jsibu lil ħadd fid-dar minn jagħdirhom u jgħinhom ifiequ.

Naħseb li tafu li hawn min għadu żgħir u li għadu jmur l-iskola, imma li diġà sema' jew qara kliem, inkella ra għemil, li jimbuttawh lejn il-mibegħda, il-ġlied u l-firda. Kultant it-tfal ikunu missew ukoll mas-serq, id-droga u tant vizzji oħrajn.

Dawn huma kollha tfal u żgħażagħ tagħna li qed jitolbuna li nħobbuhom, li ngħinuhom. Dan ifisser li jeħtieġ li naċċettawhom kif inhuma. Ma għandna niskantaw bid-difetti ta' ħadd iżda nemmnu fit-tjubija ta' kulħadd, ukoll jekk din it-tjubija tkun moħbija.

Dan ifisser ukoll li barra li tgħallmuhom il-Malti, l-Ingliż u s-suġġetti l-oħra, tridu wkoll, anzi tridu qabel kollox, timmiraw biex tgħallmuhom u tgħinuhom jikbru nies ħielsa. Dan twettquh meta tinqdew b'kull okkażjoni biex turuhom li intom tħobbuhom, tagħdruhom u tridu tqaċċtu minn fuqhom kull jasar, kull madmad li qed jagħfas fuqhom. Il-ħidma tagħkom ma tispiċċax, ma tiqafx fit-tagħlim tas-suġġetti, iżda trid tħares u tibni l-formazzjoni tat-tfal u ż-żgħażagħ bħala nsara u ċittadini tajbin.

Ħtieġa ta' għożża akbar

Iż-żgħar u ż-żgħażagħ huma l-ġawhar tagħna. Huma prezzjużi quddiem Alla u quddiem kull min iħobb is-sewwa. Madankollu, jiddispjaċini ngħid, ukoll f'pajjiżna fil-prattika m'aħniex ngħożżuhom kif imiss. Hawn min hu ta' skandlu għalihom. Qed nesponuhom, b'ħafna modi, għal ħafna deni morali, ħafna ħażen u dizordni.

Dan jitlob li intom, l-għalliema, tkellmuhom fuq il-valuri nsara li huma l-qofol ta' kull ħajja ordinata kemm fi ħdan il-familji, għaqdiet u gruppi oħra, kif ukoll fis-soċjetà. Qegħdu quddiemhom lil Ġesù bħala l-bniedem l-aktar perfett ta' l-umanità. Ħeġġuhom biex jirbħu l-ħażin bit-tajjeb. Għidulhom li lil Alla jsibuh magħhom dejjem. Uruhom, bil-ħajja tagħkom stess, li wieħed jista' jgħix ta' nisrani tajjeb u ċittadin onest. Fissrulhom li aħna qed nistennew lilhom biex bil-ħajja onesta, għaqlija u bieżla tagħhom infiequ mill-ħafna deni u ħsara li qed jassruna u ngħaddulhom soċjetà aħjar.

Wara l-Griżma ta' l-Isqof

Qed inwasslilkom dan il-messaġġ għaliex ninnota li f'pajjiżna, malli t-tfal jagħmlu l-Griżma ta' l-Isqof, ħafna minnhom ma jibqgħux imorru l-lezzjonijiet tad-duttrina ħalli jitgħallmu jgħixu aħjar kif irid Alla. Ninnota wkoll, b'dispjaċir kbir, li bosta ġenituri lanqas iħeġġu lit-tfal tagħhom, wara li jkunu ħadu l-Griżma, biex ikomplu jmorru fl-għaqdiet reliġjużi u jkomplu jitgħallmu l-Kelma ta' Alla u t-tagħlim tal-Knisja. Dan qed jagħmel deni kbir lilna lkoll, kemm bħala poplu ta' Alla u wkoll bħala soċjetà ċivili.

Għalhekk nitlobkom biex intom, bil-ħajja u bit-tagħlim tagħkom, tagħtu lit-tfal dak kollu li qed jitilfu għaliex ikunu qed jinqatgħu mit-tagħlim tad-duttrina nisranija. Tkunu qed tissupplixxu għan-nuqqas ta' ħafna ġenituri. Tkunu qed tgħinu liż-żgħar u liż-żgħażagħ tagħna jagħrfu aktar is-sewwa, iħobbuh u jwettquh.

Alla jgħinkom f'din il-ħidma prezzjuża tagħkom. Hija ħidma favur il-ħelsien sħiħ tal-bniedem. Hija ħidma biex il-bniedem jitgħallem u jitħarreġ iħobb dejjem 'l Alla u lill-proxxmu tiegħu kollu.

Lit-tfal u liż-zgħażagħ kellmuhom ukoll fuq il-vokazzjoni għas-saċerdozju u għall-ħajja reliġjuża. Għidulhom jitolbu ħalli Alla jagħżel minn fosthom ħafna u ħafna żgħażagħ u jibgħathom biex ixandru ma' kullimkien il-Bxara t-Tajba, bħala saċerdoti, reliġjużi u lajċi nsara. Il-futur ta' Malta hu f'idejkom. Jien nitlob għalikom biex bl-eżempju u bil-ħidma tagħkom tagħrfu ssawru moħħ u qalb iċ-ċkejknin tagħna fl-imħabba u fis-sewwa. Hekk, flimkien ma' Ġesù u għal Ġesù, skond kif titlob il-missjoni tagħkom tkunu persuni li tagħtu kollox għal ħaddieħor.

Laqgħa ta' l-Azzjoni Kattolika għall-Għalliema.
Istitut Kattoliku, Furjana.
27 ta' Mejju 1989.

LEJLA TA' SOLIDARJETÀ MAL-KOMUNITÀ TERAPEWTIKA TA' SAN BLAS

Messaġġ ta' Mons Arċisqof Ġużeppi Mercieca

Nieħu pjaċir li wkoll f'din l-okkażjoni ta' Lejla ta' Solidarjetà mal-Komunità Terapewtika ta' San Blas nuri l-apprezzament tiegħi għat-tajjeb kollu li jsir f'pajjiżna u fl-istess ħin ngħid kelma ta' inkuraġġiment lil dawk kollha li qed jaħdmu għat-tajjeb.

Biex f'pajjiżna nkunu nistgħu nkomplu nibnu u nsaħħu t-tajjeb irid ikollna fina u ngħixu bejnietna lkoll l-ispirtu ta' solidarjetà, fuq l-eżempju ta' Ġesù u kif tgħallimna l-Knisja u turina bil-ħafna istituzzjonijiet karitatevoli u soċjali tagħha mwaqqfa sa mill-qedem fostna.

Hu dan l-ispirtu ta' solidarjetà li jgħinna nħarsu lejn xulxin bħal aħwa u bl-ikbar sinċerità nagħmlu ħilitna biex ngħinu lill-bniedem jgħix skond id-dinjità li taħ Alla.

Hu dan l-ispirtu ta' solidarjetà, hi din l-imħabba sinċiera lejn il-bniedem, li naraw fil-missjoni li Ġesù ġie biex iwettaq fostna l-bnedmin. Alla sar bniedem bħalna biex magħna jaqsam l-esperjenzi kollha tal-ħajja umana barra dik tad-dnub, inħobbna kif aħna u fl-istess ħin jgħinna nqumu mill-miżerji tagħna biex nagħmlu l-ġid lil xulxin u hekk tinħoloq l-għaqda ma' Alla u bejnietna.

Din il-Komunità Terapewtika ta' San Blas hi eżempju ħaj ieħor ta' kemm il-Knisja f'Malta qed turi u tgħix il-fedeltà tagħha ma' Alla u mal-bnedmin. Hi prova ċara oħra ta' kif il-poplu Malti, meta jkun mgħejjun biex jara u igħozz it-tajjeb, jaf iwarrab kull tfixkil u jingħaqad flimkien favur il-bniedem.

Kif qed naraw minn din il-Komunità Terapewtika, kif ukoll mill-Induction Centre tal-Furjana, inwaqqfin mill-Caritas, ix-xogħol, il-ħidma u l-appostolat favur il-bniedem, li ħafna drabi jiġi maħkum minn vizzji minħabba l-egoiżmu ta' xi wħud minn ħutu, jista' jsir biss jekk kulħadd jagħti sehmu - kull wieħed skond ir-rwol tiegħu li hu determinat min-natura tiegħu.

L-ordni, jiġifieri s-suċċess, il-ġid favur il-bniedem, jinkiseb biss meta dawn ir-rwoli jiġu rispettati u ma nitolbux u ma nistennewx li wieħed jagħmel ix-xogħol ta' l-ieħor. Dan igħodd għal kull qasam tal-ħajja.

Din il-Komunità, din il-familja li qed tgħix hawnhekk, qed turi li fejn jidħlu l-valuri morali, bħalma huma l-imħabba għal xulxin u l-ispirtu ta' solidarjetà, kulħadd għandu jkollu għan wieħed u naħdmu flimkien. Ninkuraġġixxi lil kulħadd biex nimxu lkoll f'din it-triq u ma npoġġu xejn qabel il-bniedem.

Il-Knisja għanda l-missjoni tagħha, li tahielha Alla, li titfa' dawl u wkoll tagħti ġudizzju etiko-reliġjuz fuq dak kollu li jolqot id-dinjità tal-bniedem. Fejn hemm kaz li tiddizapprova, il-Knisja ma tieqafx fil-kundanna, imma mwieżna mill-grazzja ta' Alla taċċetta lilna kif aħna u jekk ikollna ħtija ta' xi ħsara tgħinna nintrefgħu min-nuqqas u vizzju tagħna biex flimkien ma' sħabna nerġgħu naħdmu għall-ġid ta' kulħadd.

Madankollu l-Knisja ma tieħux post l-istituzzjonijiet ċivili leġittimi li, b'mod li jixraq lill-bniedem u skond il-kompetenza tagħhom, għandhom id-dover li

jaraw li ssir ġustizzja, kif ukoll li jrazznu u jwaqqfu kull ma jfixkel il-ġid u l-kobor tal-bniedem.

Nieħu pjaċir nassoċja ruħi mar-ringrazzjament li ngħata kemm lill-Gvern ta' qabel kif ukoll lill-Gvern ta' llum, għal dak kollu li sar u qed isir favur din l-opra mmexxija mill-Knisja b'risq il-bniedem.

Il-Knisja f'dan il-qasam trid u tistenna wkoll l-għajnuna ta' istituzzjonijiet ċivili biex il-bniedem jiġi protett milli jkun vittma ta' min irid jistrumentalizzah għall-interessi tiegħu, bħalma huma l-interessi ta' poter jew flus.

Inrodd ħajr lil dawk kollha li qed jgħinu biex f'pajjizna, anke permess ta' din il-Komunità Terapewtika, bissehem ta' kulħadd, jiġi mħares dejjem aħjar dan l-ispirtu ta' solidarjetà. Hekk ngħixu l-qawmien li kisbilna Kristu, għax is-solidarjetà ta' bejnietna tgħinna nirbħu fuq kull firda biex insiru tassew nies ġodda.

23 ta' Ġunju 1989.

DIGRIET DWAR IS-SEGRETARJAT TAL-LITURĠIJA

Kif jgħallem il-Konċilju Vatikan II, "Il-Liturġija hija l-quċċata li lejha timxi l-ħidma tal-Knisja u fl-istess waqt l-għajn li minnha tnixxi kull qawwa tagħna". Minn hawn tiġi l-ħtieġa li l-ħajja liturġika kollha tal-Knisja tkun tassew qawwija u li ċ-ċelebrazzjonijiet liturġiċi kollha jithejjew u jsiru minn kulħadd bl-aħjar mod possibli, biex il-komunità nisranija kollha kemm hi tkun tista' taqdi sewwa l-missjoni tagħha ta' qima lil Alla u ta' evanġelizzazzjoni u salvazzjoni tal-bnedmin.

Il-Pjan Pastorali ta' l-Arċidjoċesi (1986—1991) fassal l-objettivi tiegħu sewwa sew bil-għan li l-Knisja f'Malta tissaħħaħ fiha nnifisha biex taqdi aħjar "il-missjoni ta' evanġelizzazzjoni li għandha fis-soċjetà Maltija u fir-relazzjonijiet tagħha mad-dinja". Fost dawn l-objettivi l-Pjan iqiegħed bħala t-tielet wieħed dak ta' Knisja msaħħa fil-ħajja liturġika tagħha, l-aktar għal dak li jolqot il-Liturġija Ewkaristika u s-Sagrament tar-Rikonċiljazzjoni.

Biex iġib 'il quddiem it-tisħiħ u tiġdid fil-ħajja liturġika tal-Knisja f'Malta taħt ħafna aspetti, u biex jikkoordina l-ħidma kollha fl-Arċidjoċesi f'dan il-qasam, kif ukoll f'dawk ta' l-Arti u Mużika Sagra, il-Pjan ħaseb biex jitwaqqaf Segretarjat għal-Liturġija.

B'digriet tiegħi tat-3 ta' Diċembru 1986, flimkien ma' Segretarjati oħra waqqaft Segretarjat għal-Liturġija u ħtart lil Dun Valentin Borg, M.S.Th, bħala Delegat tiegħi għalih. Fl-istess digriet Jiena kont semmejt li 'l quddiem kelli nagħti regoli u direttivi dwar l-istruttura u l-komposizzjoni tal-Kunsill tas-Segretarjati u dwar materji oħra meħtieġa jew utli għall-ħajja u għall-ħidma tagħhom.

B'dan id-digriet qiegħed issa nagħti regoli u direttivi dwar il-kompetenza ta' dan is-Segretarjat, dwar id-Delegat tiegħi fih u dwar il-Kunsill tiegħu, biex is-Segretarjat ikun jista' jagħti dejjem aħjar is-sehem tiegħu għall-isvilupp u t-tisħiħ tal-ħajja liturġija tal-Knisja f'Malta.

1. Kompetenza tas-Segretarjat

1.1 Is-Segretarjat għal-Liturġija jkun responsabbli li:

(1) Janima l-ħidma pastorali liturġika fl-Arċidjoċesi biex il-Liturġija tkun ċelebrata b'mod xieraq u ħaj għall glorja t'Alla u għat-tqaddis tal-Poplu tiegħu.

(2) Jinkoraġġixxi l-apprezzament aktar fil-fond tal-kobor u s-sbuħija tal-Liturġija fost il-membri kollha tal-Knisja u s-sehem sħiħ tagħhom fiha skond il-kariżmi u l-funzjoni ta' kull wieħed.

(3) Jara li jiġu żviluppati u mħarsa kif jixraq l-ispirtu ġenwin ta' krejattività fil-Liturġija u l-fedeltà lejn id-direttivi ta' l-Awtorità tal-Knisja.

1.2 Is-Segretarjat għalhekk għandu:

(1) Jieħu ħsieb li f'kull parroċċa jkun hemm kummissjoni liturġika parrokkjali, iżomm kuntatt magħhom, iħeġġiġhom u jgħinhom biex jagħtu ħajja lill-liturġija parrokkjali billi jwasslu lil kulħadd biex jieħu sehem attiv fiċ-ċelebrazzjonijiet liturġiċi.

(2) Jara li tingħata thejjija xierqa lill-Akkoliti u Letturi, barra s-Seminaristi u membri ta' Istituti ta' Ħajja Konsagrata, ukoll jekk ma jkunux istitwiti fil-Ministeri; kif ukoll lill-Animaturi tal-Liturġija fil-knejjes u ċentri liturġiċi kollha fl-Arċidjoċesi.

(3) Jara li tingħata formazzjoni xierqa lill-Abbatini u li jitwaqqfu u jiżviluppaw l-għaqdiet tagħhom.

(4) Bl-għajnuna tal-Kummissjoni għall-Arti Sagra:

(i) iġib 'il quddiem l-Arti Sagra u l-apprezzament tagħha u, b'kollaborazzjoni mas-Segretarjat għall-Edukazzjoni u Kultura, l-edukazzjoni fiha.

(ii) jara li jsir inventarju sħiħ u dettaljat ta' l-opri li jinsabu fil-knejjes u f'bini ieħor ta' l-Arċidjoċesi, u li jkun hemm ħarsien xieraq ta' dawn l-opri.

(iii) jara li opri ġodda fil-knejjes isiru biss fejn meħtieġa jew pastoralment utli, u meta jkunu ta' livell artistiku xieraq.

(5) Bl-għajnuna tal-Kummissjoni għall-Mużika Sagra:

(i) iġib 'il quddiem il-mużika sagra u l-apprezzament tagħha u, b'kollaborazzjoni mas-Segretarjat għall-Edukazzjoni u Kultura, l-edukazzjoni fiha.

(ii) joħroġ direttivi dwar il-kant u l-mużika fiċ-ċelebrazzjonijiet liturġiċi, skond l-aħħar direttivi ta' l-Awtorità tal-Knisja.

1.3 It-tmexxija tas-Segretarjat hija fdata lid-Delegat ta' l-Arċisqof megħjun mill-Kunsill tas-Segretarjat.

2. Id-Delegat ta' l-Arċisqof

2.1 Il-Kap tas-Segretarjat huwa d-Delegat ta' l-Arċisqof.

2.2 Bħala rappreżentant ta' l-Arċisqof, id-Delegat janima u jikkoordina l-entijiet li jaħdmu fil-qasam tal-Liturġija fl-Arċidjoċesi, u jara li l-ħidma tagħhom tiġi dejjem 'il quddiem.

2.3 Għal dan il-għan, id-Delegat ikollu fakoltajiet u dmirijiet, kemm dawk komuni għad-delegati tas-Segretarjati kif ukoll dawk speċifiċi għad-Delegat ta' dan is-Segretarjat, li jiġu stabiliti minn żmien għal żmien minni u mis-Suċċessuri tiegħi.

3. Il-Kunsill tas-Segretarjat

3.1 Biex ikun jista' jagħmel sewwa l-ħidma tiegħu, is-Segretarjat ikollu Kunsill li fuqu jkunu rappresentati l-entijiet li jaħdmu fil-qasam tal-Liturġija fl-Arċidjoċesi.

3.2 Il-funzjonijiet prinċipali tal-Kunsill huma li:

1. Jgħin lid-Delegat fit-tħaddim tal-Pjan Pastorali ta' l-Arċidjoċesi.

2. Jgħin lid-Delegat fit-tfassil tal-'policies' ta' l-Arċidjoċesi fil-qasam ta' dan is-Segretarjat qabel dawn jitressqu, permezz tas-Segreterija Pastorali, għall-approvazzjoni definitiva ta' l-Arċisqof.

3. Jgħin lid-Delegat fl-ippjanar, fl-organizzazzjoni u fil-promozzjoni tal-ħidma tas-Segretarjat stess u fil-koordinament ta' l-entijiet u persuni attivi f'dan il-qasam, skond il-'policies' ta' l-Arċidjoċesi.

3.3 Il-Kunsill jaqdi dawn il-funzjonijiet bil-pariri u s-suġġerimenti li jagħti lid-Delegat fil-laqghat tal-Kunsill, kif ukoll b'forom oħra ta' ħidma u kollaborazzjoni skond il-possibilitajiet tal-membri.

3.4 Il-Kunsill tas-Segretarjat ikun kompost minn:

1. Id-Delegat.
2. Il-President tal-Kummissjoni Arti Sagra.
3. Il-President tal-Kummissjoni Mużika Sagra.
4. Kappillan.
5. Id-Delegat Djoċesan ta' l-"Opra ta' l-Abbatini".
6. Membru ta' Kummissjoni Liturġika Parrokkjali.
7. Espert fil-Liturġija.
8. Persuna b'inkarigu ta' formazzjoni għall-ministeri liturġiċi lajkali.
9. Tliet lajċi impenjati fl-appostolat liturġiku, li minnhom wieħed ikun raġel u oħra mara.
10. Soru impenjata fl-appostolat liturġiku.

3.5 Il-membri tal-Kunsill jiġu nominati mill-Arċisqof għal perijodu ta' ħames snin. Iżda jispiċċaw ukoll qabel dan iż-żmien jekk ma jibqgħux jirrappreżentaw dak l-enti jew dik il-kategorija li jkunu ġew magħżulin jew nominati biex jirrappreżentaw.

3.6 Il-Kunsill ikun jista' jiltaqa' wkoll jekk xi wieħed jew aktar mill-membri jkunu għadhom ma nħatrux, basta aktar minn nofs il-membri jkunu ġew nominati.

Mogħti mill-Kurja Arċiveskovili ta' Malta, Floriana, illum 28 ta' Marzu 1988.

† Ġużeppi
Arċisqof ta' Malta

Philip Calleja
Kanċellier

Ċirkolari Nru. 214

L-EWWEL TA' MEJJU 1989

Nhar it-Tnejn, 1-l ta' Mejju, il-Knisja Maltija bħas-soltu tiċċelebra l-festa ta' San Ġużepp Ħaddiem.

Monsinjur Arċisqof, permezz ta' din iċ-Ċirkulari, irid jistieden lill-ħaddiema biex jiltaqgħu miegħu fil-Kon-Kattidral ta' San Ġwann, il-Belt, għal-Quddiesa li tibda fid-9.30 a.m. B'dan il-mod il-ħaddiema, imlaqqgħin flimkien bejniethom u ma' l-Arċisqof, ikunu jistgħu jiċċelebraw dan il-Jum tant għażiż għalihom, dak tal-Patrun tagħhom kollha, fi spirtu ta' għaqda.

Il-Forum ta' l-Għaqdiet u Movimenti Kattoliċi qed jieħu ħsieb l-organizzazzjoni ta' dawn iċ-ċelebrazzjonijiet.

Għaċ-ċelebrazzjonijiet ta' din is-sena ntgħażel bħala tema: "IL-ĦADDIEM L-EWWEL". Dan il-ħsieb jitlob minna lkoll li nħarsu lejn il-ħaddiem, lejn il-persuna, lejn id-dinjità u lejn il-ġid veru tiegħu jew tagħha, bħala l-ewwel ħaġa, qabel kull ideoloġija u qabel kull ħsieb ieħor, inkluż dak tal-produzzjoni. Biex jirnexxilna nagħmlu dan, jeħtieġ li nkabbru fina lkoll is-sens ta' solidarjetà u ta' għaqda fil-fatt ma' kull wieħed u waħda minn ħutna l-ħaddiema. Dan is-sens ta' solidarjetà jeħtieġ li jiġi mfisser mhux biss bil-kliem jew b'sentimenti vojta, iżda bi kliem u sentimenti li magħhom ikunu magħquda l-fatti, ukoll jekk dawn kultant jitolbu minna sagrifiċċji.

Bħala sinjal żgħir ta' dan l-ispirtu ta' solidarjetà u tar-rieda tagħna lkoll li nqisu "il-ħaddiem l-ewwel", il-ġabra speċjali li ssir waqt il-Quddiesa ċelebrata minn Monsinjur Arċisqof se tkun miżjuda mal-kontribuzzjonijiet li jidħlu mill-appelli li soltu jsiru lil fabbriki u lil ditti biex jingħataw lis-Segretarjat Assistenza Soċjali ta' l-Azzjoni Kattolika biex ikompli jaqdi l-missjoni ta' fejda tiegħu fejn l-aktar hemm ħtieġa f'dan il-qasam.

Maħruġ mill-Kurja Arċiveskovili ta' Malta, Floriana, illum 19 ta' April 1989.

Annetto Depasquale
Vigarju Ġenerali

Philip Calleja
Kanċellier

ĠABRA GĦALL-ISKEJJEL TAL-KNISJA

Parti mill-missjoni li l-Knisja għandha u li hi ħafna għal qalbha, hija l-edukazzjoni tal-Bniedem biex igħix aktar skond it-tagħlim tal-Vanġelu u skond ma titlob id-dinjità tiegħu ta' dak li ġie maħluq xbieha ta' Alla.

Fost il-mezzi li l-Knisja tagħmel użu minnhom biex taqdi din il-parti tal-missjoni tagħha, sa mill-qedem il-Knisja kellha l-iskejjel tagħha. F'dawn l-iskejjel hija tħarreġ il-Bniedem kemm biex jagħraf aħjar is-sbuħija tad-dinja li fiha jgħix, kif ukoll biex tiffurmah bħala ċittadin tajjeb ta' pajjiżu u ta' Nisrani li jixraqlu dan l-isem.

Biex iżżomm l-iskejjel tagħha l-Knisja tagħmel użu minn mezzi differenti, skond iż-żminijiet. Fost dawn jista' jkun hemm għotjiet ta' nies ġenerużi, miżati mħallsa mill-ġenituri tat-tfal li jifilħu jħallsuhom, kontribuzzjonijiet mill-Awtoritajiet Pubbliċi, kif ukoll użu ta' mezzi li bihom il-Provvidenza għaniet il-Knisja stess.

Fis-sitwazzjoni ta' l-iskejjel tal-Knisja f'Malta ta' llum, waqt li tirċievi għajnuna finanzjarja mill-Istat u waqt li għal din is-sena offriet l-imgħax mill-qliegħ kollu li rriżulta mill-iżvilupp tal-proprjetà li għandha, il-Knisja trid tagħmel appell lill-membri kollha tagħha, l-ewwel fosthom lill-ġenituri tat-tfal li huma fdati f'idejn l-iskejjel tal-Knisja, biex skond il-mezzi li għandhom jagħmlu l-offerta libera u ġeneruża tagħhom.

Dawn l-offerti għandhom ikunu ta' għajnuna kbira għall-Knisja biex tkun tista' żżomm l-iskejjel tagħha f'dak il-livell li jixirqilhom u li hu meħtieġ fi żminijietna.

Dawn l-offerti jistgħu jingħataw jew direttament fl-iskejjel tal-Knisja, jew f'ġabra speċjali li se ssir fil-knejjes kollha ta' l-Arċidjoċesi nhar is-Sibt 17 ta' Ġunju filgħaxija u nhar il-Ħadd, 18 ta' l-istess xahar, wqt il-Quddies kollu. Monsinjur Arċisqof qiegħed jordna din il-ġabra u jirringrazzja bil-quddiem lil kull min b'ġenerożità jagħti s-sehem tiegħu.

Maħruġa mill-Kurja Arċiveskovili ta' Malta, Floriana, illum 5 ta' Ġunju 1989.

Philip Calleja
Kanċellier

Annetto Depasquale
Vigarju Ġenerali

NOMINI ĠODDA

Dun Karm Farrugia, Arċipriet fiż-Żejtun
Dun Alex Cordina, Kappillan f'Ħal Għaxaq

Il-*policy* ta' l-Arċidjoċesi ta' Malta dwar l-artijiet għal bini ta' djar

Il-*policy* ta' l-Arċidjoċesi ta' Malta dwar bejgħ ta' proprjetà tfasslet skond id-*Documento di Base* li ġie approvat mis-Santa Sede fl-1972. Dan id-dokument igħid li l-iskop tar-riforma amministrattiva – li tolqot ukoll l-artijiet – hu wieħed pastorali, biex permezz ta' iżjed dħul ikunu jisgħu jintlaqgħu aħjar il-ħtiġiet kbar tad-djoċesi. Fost dawn il-ħtiġiet id-dokument jispeċifika l-garanzija ta' mezzi ta' għajxien xierqa għas-saċerdoti, speċjalment jekk anzjani jew morda, kif ukoll għall-lajċi li jkunu qed jagħtu servizz lid-djoċesi. Jispeċifika wkoll il-kontribut għall-bżonnijiet ta' l-organizzazzjonijiet u ta' l-iskejjel Kattoliċi u tal-Kummissjonijiet Djoċesani.

Fir-rigward ta' artijiet proġettati għal bini ta' djar, il-policy tal-Knisja għandha żewġ fergħat. L-ewwel fergħa hija dik dwar art għal *terraced houses.* Il-fergħa l-oħra hija dwar art għal vilel, *bungalows, semi detached houses* u *terraced houses* f'żoni ta' villeġġjatura u/jew turiżmu.

Art għal *Terraced Houses*

Hija l-*policy* tal-Knisja f'Malta li tgħin lil min irid jibni dar għar-residenza tiegħu. Għaldaqstant il-Knisja qed tħaddem sistema maħsuba biex tagħmel iżjed faċli l-akkwist ta' biċċa art ta' qies normali. Il-Knisja qed tara li dan isir mingħajr kompetizzjoni fil-prezzijiet, kif ukoll b'mod li ma jsirx negozju mill-artijiet li hija tiddisponi minnhom għal dan l-iskop.

Fejn hemm oqsma li jistgħu jiġu żviluppati f'*terraced houses,* dawn jinqasmu fi *plots.* Jekk in-numru ta' nies li japplikaw għalihom ikun iżjed milli jkun hemm *plots,* l-għażla ssir bis-sistema tax-xorti. It-tlugħ tal-polza jsir fil-preżenza ta' l-applikanti kollha.

Il-prezz li jiġi ffissat għal dawn il-plots ikun prezz inqas minn dak tas-suq. Dawn il-prezzijiet jiġu stabbiliti bl-għajnuna ta' periti li jkollhom l-inkarigu li jżommu quddiem għajnejhom il-*policy* tal-Knisja li tgħin lil dak li jkun jibni daru. B'dan il-mod, il-prezz ta' dawn l-artijiet qed ikun prezz sussidjat.

Kull applikant ikollu dritt għal plot waħda biss minn dan il-pjan kollu. Barra minn hekk, minn jikkwalifika għal plot f'din l-iskema jkun irid jobbliga ruħu li sa tliet snin mid-data tal-kuntratt, ikun bena d-dar tiegħu u jibqa' jgħix fiha bħala r-residenza ordinarja tiegħu.

Art għal vilel, *bungalows,* eċċ

Fejn hemm oqsma li jistgħu jiġu żviluppati f'vilel, *bungalows,* djar *semi-detached* u *terraced houses* f'żona ta' villeġġjaura u/jew turiżmu, il-*policy* ġenerali tal-Knisja Maltija hija li dawn għandhom jinqasmu fi plots u jingħataw lill-applikanti bi prezz mhux inqas minn dak iffissat mill-perit.

Parti mill-art għal *terraced houses* f'żoni ta' villeġġjatura u/jew turiżmu tiġi riservata għal dawk l-applikanti li jkunu jridu jibnu r-residenza permanenti tagħhom f'dak il-lokal u li jkunu lesti li jaċċettaw il-kundizzjonijiet kollha skond il-*policy* tat-*terraced houses.*

Iż-żoni fejn ikunu jridu jinbnew vilel, *bungalows, semi-detached houses,* eċċ. ma jiġux determinati mill-Knisja,

imma jiddependu totalment mill-pjan nazzjonali.

Fil-*policy* tagħha dwar żoni fejn ikunu jridu jinbnew vilel, *bungalows, semi-detached houses,* eċċ, il-Knisja żżomm quddiem għajnejha li ħafna drabi dawn l-artijiet jinxtraw minn min ikun jiflaħ iħallas għal art simili u fuqha jibni villa eċċ. skond il-każ. Għaldaqstant, f'dawn il-każi, il-Knisja toħroġ sejħa għall-offerti. Kull min jagħmel offerta jista' jieħu *plot* waħda biss mill-istess art. Fejn ma jkunx hemm raġunijiet li jiġġustifikaw deċiżjoni xort'oħra, normalment tiġi milqugħa l-aħjar offerta.

Il-Knisja qed issegwi din il-*policy* għaliex b'hekk, kif jitlob id-*Documento di Base,* permezz tad-dħul li jkun hemm ikun jista' jissaħħaħ l-appoġġ li jkun qed jingħata lil servizzi pastorali, edukattivi u soċjali li l-Knisja qed tipprovdi f'tant oqsma lill-komunità Maltija.

To non-Christians, primitive Christianity must have seemed to be a conglomeration of local communities each leading its own separate life, each community considering itself to be an *ekklesia:* but at the same time each community was conscious of belonging to one universal *Ekklesia,* whose head is Christ.

This is quite evident from the letters of Saint Ignatius of Antioch[1]. Christ is at the centre of Ignatius teaching: Christ is the life of the Christian, he is our eternal life (Magn. 1.2) because he is "flesh" and "spirit": he is with the Father, the Logos of the Father, but he is also man, who really died and rose again, and thus he has made available eternal life to man; so we "now live in Christ in all things" (Eph. 20,2), in his death he is our true life (Symr 4,1), our inseparable life (Eph. 3,2).

Therefore through faith and charity the Christian must be united to Christ in flesh and spirit. The life of the Christian, even in its most material actions, is a spiritual life for "everything is done in Christ" (Eph. 8,9). The Christian must aim at reproducing in himself the unity of flesh and spirit which is in Chirst, be like Christ, in communion with Christ in his sufferings, sacrificing himself for the needs of the brethren.

Unity with Christ brings about unity with the brethren. Ignatius continually stresses the unity and considers heretics dangerous, for they bring divisions in Christ's flock (Phil. 2): "Love unity, avoid divisions, be like Christ as Christ is like the Father" (Phil. 7,2). The source of unity which brings together all Christians in one body, is the unity of the Godhead, and love is the bond of unity in the Godhead.

This unity is manifested in a visible organisation – the Church. This organisation was slowly developing towards a hierarchical structure, which is quite evident in Ignatius. At its head there is the **Bishop**: whatever his qualities or his age, he is not just a man but he is God's representative; his mission derives from the Apostles, but he is the living image of the invisible God (Magn. 6; Trall. 3,1); among the college of presbyters he is as Christ or God himself among the Apostles; and as Christ is the Word of God so the bishop not only maintains the visible unity of the *ekklesia,* and the integrity off the deposit of faith, but also exercises a spiritual authority by means of which the spirit of Christ is perpetuated.

The bishop is surrounded by the presbyters, "a precious spiritual crown" (Magn. 13,1), just as Christ was surrounded by his disciples. The bishop together with the college of presbyters governs the Church, but he is clearly distinguished from the presbyterium: he is the sole authority in the Church. The situation described in the Acts, I Peter and in the Pastoral letters is different: the authority belongs to the college of presbyters, with one of them a *primus inter pares.* This seemed to be the situation also at Rome and Corinth according to the first letter of Clement.

Each *ekklesia* is not closed in itself, it does not exist in isolation for there are regular communications between

the communities, and if one Church suffers, the other churches suffer with it and when peace again is restored to a persecuted church all the others rejoice; there is continual travelling from one church to another by itinerant preachers.

This visible unity between the local churches is entrenched in the *ecclesia catholica* which is not the sum of all the local churches scattered "to the ends of the earth" (Ef. 3,2), but it is the Body of Christ, which embraces all nations (Smyn. 1/2) and is one with Christ as Christ is one with the Father (Ef. 5,1).

This unity of Christians among themselves and in Christ is manifested in the Eucharist: a thanksgiving within a liturgical meal during which the bishop repeats Christ's actions, giving thanks and breaking the bread. A meal which is also a sacrifice: the reference to the blood of Christ (Phil. 4,1) and the several references to the altar (Ef. 5,2; Magn. 7,2; Tral. 7,2) bear this out; it is a sacrifice which gathers together all believers around the bishop, around one altar, symbol of one Church grouped about the one Christ, the Only Begotten of the Father.

The Eucharist unites Christians together because it is not simply a community meal but it unites them to the flesh of Christ: "Take care to partake of one Eucharist for one is the flesh of Our Lord Jesus Christ and one the cup to unite us with His Blood, and one altar just as there is one bishop assisted by the presbytery and the deacons" (Phil. 4).

We meet with the notion of *Ecclesia Catholica* also in the prayer which Saint Polycarp of Smyrna made for the entire Catholic Church throughout the world, before being burnt on the stake; while Hermas tells us that the Church collects its members from the whole world, forming them into one body in unity of understanding, faith and love; and Justin (Dialogue with Trypho 63,5) says that all who believe in Christ are united in one soul, one synagogue, one church which is brought into being through His Name and shares in his name: for we are all Christians.

The Church as a pre-existant spiritual society

The Fathers of the I and II centuries, generally speak of the Church as an empirical visible society. But in this period we meet also with ideas of a pre-existant spiritual reality. These ideas were mainly developed in Judaeo- Christian circles.[2]

Judeo Christians could be:

i. the Ebionites: Jews of strict observance who recognised Christ as a prophet or Messias but not as Son of God;

ii. the Christian community of Jerusalem before A.D. 70;

iii. Christians who had broken away from the synagogue but still nurtured a Jewish mentality and embraced several Jewish ideas.

Judaeo-Christian theology is found in several Old Testament apocrypha (v.g. II Henock, Assumption of Isaias, Testament of the 12 Patriarchs) in many New Testament apocrypha (Gospel of Peter, of James, according to the Hebrews, to the Egyptians), and in a number of early writings like the Didache, ps. Barnabas, Hermas, I Clement.

In these writings the Church appears as a theological reality; we have seen this also in Ignatius of Antioch and it developed from the prophetic writings of the Old Testament.

The prophets had already developed a theology on Israel as God's own people, Jahweh's bride, the Lord's vineyard, the celestial city. These ideas are applied to the Church in the New Testament Scriptures and form the elements of a theology which has been maintained by Tradition: the Church is the "New Jerusalem", the "true vine", "the perfect dove".

Many texts clearly speak of the pre-existent church:

Hermas[3]: "The Church has been created first, before all things. It is on behalf of the Church that the world has been created". (Vis. II, 4,1).

2 Clem.[4]: "The first spiritual Church was created before the sun and moon (XIV,1).

Some scholars have considered these ideas as gnostic, but this is to be excluded: they belong to Jewish apocalyptic ideas.

Hermas, for example writes that: God created all things on behalf of the Church: it is the same idea we find in IV Esdras: all things have been created on behalf of Israel. This idea is also in Eph. 3, 9-10: the mystery hidden in God from all ages; and in Ignatius: the Church predestined before all time (Eph. 1,1).

The idea is symbolically expressed by Hermas when describing his visions.

His first vision is of an old woman; asked by an angel whom he thinks she is, Hermas answers: "The Sybil", but the Angel tells him that she is the Church and has appeared to him as an old woman because she had been created before all things. This does not mean that the Church **really** existed before all else: the Church's existence is an eschatological reality, present in God's mind from the beginning. The woman later appears as a very young woman, a bride (Vis. IV, 2, 1-2): Hermas' visions symbolises both the antiquity of the Church (old woman) and her newness: the holy city, the new Jerusalem, coming down from heaven garbed as a bride ready to meet her bridegroom (Rev. 21, 1-2).

In Jewish apocalyptic literature we meet with the notion that eschatological realities are hidden in the mind of God from all eternity. These eschatological realities are the Law, Penance, Heaven, Hell, the Throne of Glory, the Sanctuary, the Name of the Messias. The notion is found also among Judaeo-Christians (cfr. Rev. 21, 1-2); Hebrews 12, 22-23; the congregation the first born whose names are written in heaven; and Eph. 3, 9-10 the mystery hidden from all ages, revealed in Christ). They are realities existing only in God's mind from the beginning, and in view of them all other things had been made. The second vision is that of a tower in construction: the tower is built on water and its foundations are the Word of God. Here the symbolism is evident: we have a parallelism between (a) the primordial waters and the waters of Baptism; (b) the creative Word of God and the Incarnate Word.

The second vision recalls Genesis (the creation). In the early Church (even up to the IV century) besides a literal interpretation of Genesis, we meet with a symbolical interpretation: in the

Genesis account of creation there are hidden the pre-existent mysterious realities just mentioned.

"Starting from Papias, the disciple of the beloved one, then Clement, Pantaenus, the wise priest of Alexandra, then the wise Ammonius, all those who had lived before the great councils, interpreted the Hexameron as referring to Christ and the Church" (Anastasius Sinaita – 7th cent.). We also meet with such an interpretation in the *Eclogae prophetarum* of Clement of Alexandria: for him the heavens and the waters are the pure spirits. Heaven and earth are the material and spiritual realities; through water and the spirit, not only creation comes about but also regeneration.

In 2 Clem. the Church appears as the Bride of Christ: "By doing the Will of God we become members of the Church of the beginning, the spiritual Church. Created before the sun and moon, the Church of life, you do not ignore, I believe, that the living Church is the Body of Christ, for the Scripture says that God created man male and female. The male is Christ and the female the Church. And the books of the Prophets and the Apostles teach that the Church does not date from the present time, but comes from on high. She was all spiritual, just like our Jesus and she appeared at the end of time for our salvation."

In this passage we meet with the same idea we found in Hermas: "the Church was the first to be created; we have a reference to the letter to the Ephesians: the Body of Christ, and also a reference to the Apocalypse: the Church the bride of Christ, (This idea recalls that of the prophets: the nuptials of God with Israel). But there is also a new element: the pre-existent union of Christ and the Church, an idea very common among the Gnostics but hardly ever met with in Orthodox Christianity. In this idea derived from Greek mythology or from Judaeo-Christian interpretation of the Scriptures? Some scholars in this idea have seen a Christian interpretation of the mythological human being who was originally male and female in one body (an Androgenos). But this is something altogther alien to Jewish or Christian thought and we must seek elsewhere for the origin of the idea of the unity of Christ and the Church.

The passage of II Clem. continues thus:

"The Church which was spirit has become visible in the flesh of Christ... this flesh is a copy of the Spirit." Here we have a contrast between Christ's Spirit and the Church Spirit, which is the body of Christ, and between Christ's Spirit and the Church flesh.

The first contrast is also found in the letter to the Ephesians, but the contrast here is between Christ as head and the Church as His Body, while in II Clem. the contrast is between Christ (male) and the Church (female). Implicitly the contrast of II Clem. is also found in the letter to the Ephesians (5, 25-32) where St. Paul speaks of the unity in marriage as symbolised by the unity of Christ with the Church. The unity in **one body** is not that between head and body, but between man and woman.

This idea recalls Gen. 1 and II; in fact St. Paul quotes Genesis 2.24; other expressions also recall Genesis: the Church of life, the "living

Church" recall Gen. 3,20. Eve is "the mother of all the living."

In other words the point of departure for a theology of the Church in early Christianity was Gen. 2–4: these chapters of Genesis in the early Church were given an ecclesial interpretation: Adam and Eve are figures of Christ and the Church. In early Christianity Adam and Eve also symbolise the pre-existence of Christ and the Church. The figure of Adam in the period between the first century B.C. and the first century A.D., was the object of a lot of speculation and we can distinguish three lines of thought in these speculations: (i) In Philo, in whom Greek thought meets Palestinian Judaism, Adam is the archetype of humanity, embracing at the same time the idea of the man and that of the female; (ii) Adam is the first incarnation of the true prophet, free from sin: he reappears in Christ (Palestinian concept expressed in pseudo-Clem.); (iii) Pauline concept of Adam in I Cor. 15, 46-47 the first Adam was made into a living soul, the last into a quickening spirit. The last Adam is the pre-existent Christ, the whole Christ, one of the realities of the mysteries hidden from all ages and revealed in Christ. In St. Paul, Adam denotes mankind, humanity: the first Adam would be the unredeemed humanity, while the second Adam is the humanity redeemed in Christ, the Church.

We have here again an ecclesial interpretation of Gen. 2–4.

The above idea, i.e. the pre-existent union of Christ and the Church was greatly developed by the Gnostics, especially by Valentinian, who together with Marcion, is strongly refuted by Irenaeus in his *Adversus Haereses.*

In Saint Irenaeus the doctrine of the Church is linked with his theory of recapitulation of all things in Christ. His doctrine is in line with what we have already said with regard to the first and last Adam. Developing the ideas of St. Paul, Iranaeus says that the salvation of mankind, interrupted by the fall of the first Adam, is taken up anew, restored, reorganised in the Incarnate Son of God, the second Adam: when Christ became incarnate he recapitulated in himself the long history of man, summing up and giving us salvation in order that we might receive again in Christ Jesus what we had lost in Adam, that is the image and likeness of God (Adv. Haer., 3,18,1). Christ recapitulates all things in himself, therefore, also the whole of mankind... Just as the Logos is the first among heavenly, spiritual and invisible things so also he is first among visible and corporal things.

He takes the primacy to Himself and by making himself head of the Church he will draw all things to himself at the appointed time (Adv. haer. 3,16,6).

The Church, although scattered all over the world, is one: because it believes as if it had one mind, it exists as if it occupies one house, and it preaches and teaches as if it had one mouth. And although there are many languages in the world one and the same is the faith which is handed over by the churches established in the Germanies, in the Spains, in the Celtic countries, in the East and in the central regions of the world. (cfr. Adv. haer. 1,10, 12). Only the Churches founded

by the Apostles can be relied upon to give the correct teaching of the faith, because of the uninterrupted succession of the bishops in these churches.

Irenaeus' plan in his *Adversus haereses* was to denounce heresies (Bk. 1), refute them (Bk. II) and demonstrate the truth of Christianity (Bk. III-IV). In Bk. III he proves that there is **one God** and **one Christ**, the Son of God made man to recapitulate in himself all creation. This is proved from the Scriptures.

Irenaeus therefore begins Bk. III by establishing the truth of the Scriptures, thus showing how solid is the faith of the Church and futile the theories of the heretics.

The Apostles have received from Christ the mission to preach the truth he has brought down from heaven. Filled with the Holy Spirit they proclaimed the truth to the whole world, and transmitted it to us in the Scriptures (the Gospel).

By just reading the Scriptures we can hear the voice of the Apostles, the voice of Christ. Heretics say that the Scriptures have been tampered with: only they (the heretics) possess the original truth of the Scriptures, which they have received through tradition.

Iranaeus answers that the Catholic Church possesses the true tradition. This can be easily checked by enquiring from each local church the origin of its teachings. This can be done by checking if the bishop of the local church – the person responsible for the teaching – is in direct descent from the Apostles.

Iranaeus affirms that he is in a position to enumerate the bishops appointed by the Apostles and their successors up to his time in the various churches, but to enumerate the list for each single church would be too heavy a task. It is enough to enumerate the succession of bishops in the greatest and most ancient and well-known Church, the one founded by the great Apostles Peter and Paul: ***"Ad hanc enim ecclesiam propter potentiorem principalitatem necesse est omnem convenire ecclesiam, hoc est eos qui sunt undique fideles, in qua semper ab his qui sunt undique, conservata est ea quae est ab apostolis traditio"*** (Adv. haer 3,3,2).

Iranaeus says that it is enough to appeal to the Church of Rome because ***eam habet ab apostolis traditionem et adnuntiatam hominibus fidem,*** for the Church of Rome is among all churches ***maxima et antiquissima et omnibus cognita, a gloriossimis duobus apostolis Petro et Paulo fundata et constituta ecclesia.***

Certain expressions need clarification:

a) *ab apostolis traditio*

In Adv. Haer. Irenaeus uses paradsis, kerygma and pistis, to indicate the truth revealed by Christ and transmitted by the Apostles (paradosis), preached by the Church (kerygma) and believed by the faithful (pistis). This "faith" of the Church of Rome is preached to all men – ***adnuntiatam hominibus fidem*** – (cfr. Rom. 1,8), the faith which Clement in his letter to the Corinthians wanted to renew for them by announcing to them the "tradition" received from the Apostles i.e. there is only one Almighty God, Creator of heaven and earth and Father of Our Lord Jesus Christ (III 3,3).

Those who oppose this faith are the schismatics through pride, the hypocrites and false prophets through vainglory, and the heretics blinded by false doctrine.

(b) *qui sunt undique fideles,* therefore those who deny God the creator and Father of Jesus cannot be classed among the faithful of the Church;

(c) *propter potentiorem principalitatem.* The original Greek text of the passage is missing and the word "principalitas" may be expressed in Greek in a number of ways which differ considerably in meaning from one another:

authentia (authority, dignity)
exousia (power, licence)
katolikos (universal)
hegemonikos (leadership)
proegoumenos (presiding)
proteuein (to be first)

Scholars today tend to take the word *arke* as the corresponding Greek word, for there are two passages in Adv. Haer. where *principalis* certainly corresponds to *arke:*

(i) II 30,9 *Solus Deus Fabricator qui est "super omnem principalitatem et potestatem".* Here "principalitas" certainly corresponds to *arke* as it is a quotation form Eph. 1,21.

(ii) II 1,2 *Et iterum secundum eos (Gnostics). Pater omnium quem et pro onta et pro archen vocant... a foris circumdatus ab altera principalitate.*

Here again there is no doubt that principalitas corresponds to *arke.*

(d) ***ad hanc enim Ecclesiam, propter potentiorem PRINCIPALITATEM necesse est omnem convenire Ecclesiam...***

A parallel passage in Adv. haer. IV, 26, 2 reads:

Quapropter eis qui in Ecclesia sunt presbyteris obaudire oportet, his qui successionem habent ab apostolis *sicut ostendimus, qui cum episcopatus successione charisma ueritatis certum secundum placitum Patris acceperunt; reliquos vero qui absistunt a PRINCIPALI succesione; et quocumque (modo) colligunt suspectos habere, uel quasi haereticos et malae sententiae, uel quasi scindentes et elatos et sibi placentes aut rursus ut hypocritas quaestus gratia et inanae gloriae hoc operantes.*

The parallelism is quite evident although in Adv. haer. III Irenaeus is speaking of the Church of Rome while in Adv. haer IV he is speaking of the universal Church. In both passages we have a contrast between those who have a direct succession from the Apostles through episcopal succession and those who *absistunt a principali successione* (Adv. haer IV). The word *principali* here in the Greek text is rendered as *arkaias* and therefore the *principalitatem* of Adv. haer III should correspond to the Greek *arke.*

Conclusion: The appeal to Rome is justified *propter potentiorem principalitatem* i.e. its superior origin because founded by the two Apostles Peter and Paul. Others understand the words "propter potentiorem principalitatem" as meaning "a more efficient leadership", "a greater authority". This concept is implicitly included in the concept of "superior origin": the authority of the Church of Rome is not simply something belonging to the past, it is something actual, for through the bishop of Rome, we have the words of

Peter and Paul themselves, of those who received from Christ the *potestas Evangelii.*

The translator of Adv. haer. most probably lived in the 4th century when the "authority" of the Roman Church was imposing itself on the Christian conscience, and intentionally or not, with the use of the word "principalitas" he translates Irenaeus' idea which might have only indicated a superior origin, rather than a superior authority, although this superior authority is implicitly contained in the superior origin as has been explained.

(e) *in qua semper ab his qui sunt undique conservata est ea quae est ab apostolis traditio* – to what does the relative *in qua* refer? to *hanc ecclesiam* i.e. the Church of Rome or to *omnem ecclesiam* i.e. the Universal Church, *eos qui sunt undique fideles?* The relative should refer to the nearest substantive, therefore to *omnem ecclesiam,* but this seems to go against the idea which Ireneaus is developing. For Irenaeus:

(i) has in mind the Church of Rome and not the Universal Church;

(ii) speaks of the Church of Rome in the following paragraph, giving the list of Roman bishops from Peter to Eleutherus, the 12th pope;

(iii) speaks of the Church of Rome in the whole of the paragraph in question. In fact what Irenaeus is saying that all churches must agree with the Church of Rome for in it the true faith has always effectively been maintained; otherwise Irenaeus, if with the relative clause he was referring to ***omnem ecclesiam,*** he would have written in *qua, ab hi qui sunt undique, conservata fuerit ea quae est ab apostolis traditio.*

Irenaeus wants to say that all churches must be in agreement with the Roman Church **for in this Church** the apostolic tradition has been preserved. But this interpretation has a difficulty. If *in qua* refers to *hanc ecclesiam* (Rome) who are the *hi qui sunt undique* who in the Church of Rome have maintained *ea quae est ab apostolis traditio?* Iranaeus uses the phrase *qui sunt undique* twice in the passage: in the first instance it certainly refers to the faithful of all the churches, but in the second instant to whom does the phrase refer? There are various interpretations: (i) some give *in qua* an instrumental meaning, the Roman Church thanks to whom all the faithful in the world have maintained the faith handed by the Apostles. The Latin (or even the Greek) text do not warrant such a meaning: it is out of context; (ii) the second *eos qui sunt undique* was by mistake inserted a second time in the text by a scribe, unconciously repeating the phrase – too easy a solution to avoid a difficulty; (iii) a faulty translation of the Greek *tois pantahumen (qui sunt undique)* **ab his** from **pro his – by those** instead of **on behalf of those.** This agrees perfectly with what follows and is confirmed in the next paragraph where Irenaeus shows by a concrete example – the letter of Clement to the Corinthians – how the Church of Rome maintains the faith in one God Creator of heaven and earth and Father of Jesus on behalf of the whole church.

The passage should therefore be translated as follows:

"With the Church of Rome on account of its superior origin (as will be

seen later) every other church i.e. the faithful everywhere, must agree, for in the Church of Rome, on behalf of the faithful everywhere the tradition handed down by the Apostles has been preserved.[5]

The whole passage is very important for the history of the primacy of Rome, and taken together with the letter of Clement and letter of Ignatius to the Romans it is a conclusive proof that from the first century the Church of Rome is recognised as having something more than the other Churches.

The letter of Clement of Rome to the Church of Corinth and the letter of Saint Ignatius to the Romans.

Was the letter of Clement to the Corinthians simply a fraternal intervention – each Church was in duty bound to interest itself in the problems of the sister-Churches – or is the letter a sign that the Church of Rome had some special responsibility towards the other Churches?

Both are true.

Fraternal interest: the letter is full of exhortations and warnings against jealousies, rivalries etc., not because Rome was free from these evils but because all are weak, all need reflecting on the examples of the past and on advice useful to all: "we are all in the same arena and we all must face the same fight, and the examples of the past will always make us better."

The first person plural is continually recurring and this not because of the style but simply a recognition that we all are sinners.

Clement's aim is to find out together with the Corinthians God's will, which can be known from nature, from the Scriptures, from tradition. The revolt of the Corinthians was agaisnt God's will therefore their submission had to be not to Rome but to God's will (56,1). Clement was not aiming at his own prestige, at a personal triumph, but on the other hand he was not just giving advice: he speaks out clearly and condemns the authors of the revolt, telling them: "Submit, be corrected, learn submision" (57, 1-2). He presents himself as an authorised interpreter of God's will: "If anyone disobeys what we have been saying in God's name, let him know that he is putting himself at fault and is in great dangers" (59,1). "For our letter has been written for you by the Holy Spirit" (63,3). What gives such an authority to the letter, an authority which the Corinthians recognised for they treasured the letter and read it during the Liturgy?

The letter does not give an answer to this question, but Clement excuses himself for not writing immediately (1,1). This might mean that an appeal had been made to Rome to solve the problem.

Some thought that an appeal had been made to Rome and Rome's intervention was of a "politicial" nature, for Corinth was a Roman colony. But this explanation is very unlikely. Rome intervened because in Rome the "the highest columns of the Church" Peter and Paul have suffered martyrdom (5,2).

Rome intervened "propter potentiorem principalitatem" (cfr. Irenaeus); Rome intervened for she "presides in charity" (cfr. Ignatius letter to the Romans), something which results

from the triple confession of Peter's love for Christ, after which he receives the power to feed his lambs and his sheep. The "charity" of the Roman Church is remembered also by Denys of Corinth (Eusebius, Hist. Eccl. IV, 23,10) when Pope Soter helped the brethren of Corinth in their difficulties: Denys underlines the fact that Rome exercised this "charity" (agape) from the beginning.

Concluding we might state that the early Church recognised that Rome's specific role of service was the **agape**: Rome could and had to intervene to safeguard this **agape** in the sister churches.

Clement of Rome in his letter to the Corinthians implies that the Church of Rome felt it was its duty to safeguard the visible unity of the *ecclesia catholica* through his intervention in the affairs of the Church of Corinth. This is further confirmed by the letter of St. Ignatius to the Romans. He addresses his letter to the Church "which presides in the Roman territory" "a church worthy of God, worthy of honour, worthy to be called blessed, worthy of praise, worthy of success, worthy of purity (of faith), which, presides in charity". The phrase "which presides in the Roman territory" must refer to the *ager romanus* i.e. Rome and its environs. We should take note of the preposition: **in** and not **over**: a church presiding **in** and not **over** the Roman region. But presiding over what? The object is missing. Ignatius uses the verb *prokathestai* only on another occasion, in the letter to the Magnesians (VI,I) and in this case he is clearly using it to indicate the presidency of a bishop. The phrase "presiding in the Roman region", without any indication over whom it is presiding, implies a pre-eminence. But what kind of pre-eminence? The verb is repeated in the same sentence: *prokathemene tes agapes* **presides in charity.** Some scholars see in this phrase a reference to the alms which the Roman church so generously distributed among the sister churches, a reference to which is found in the letter of Denys of Corinth to Pope Soter. (Eusebius, Eccl. Hist. IV 23,10); this interpretation cannot be accepted as the verb in question does not have this meaning; besides **agape** in Ignatius is used to indicate love of one's neighbour (Smyr 6,1).

Others take **agape** as indicating the whole Christian community bound together with a bond of love: the Roman Church presiding over the bond of love, which binds together all Christians would be another way of saying that the Church of Rome presides over the universal Church. But this explanation seems too far-fetched. Others interpret **agape** as meaning the whole of that spiritual life which Chirst enkindled in us through his love and in this case the phrase would mean that the Church in Rome leads and guides the other churches in what is the essence of Christianity i.e. spiritual life. Whatever meaning is given to the word **agape** the phrase implies a constant and not occasional activity of the Church of Rome and this activity seems to be that of leading the other churches in faith and love, that faith to which St. Paul makes reference in his letter to the Romans (1,8).

This is borne out by the exceptional way in which Ignatius shows defer-

ence to the Roman Church, which has had Peter and Paul for its teachers and has taught others (3,1) perhaps a reference to the letter of Clement to the Corinthians. From other churches, Ignatius asks for prayers, from Rome he asks that she espouses the Church of Antioch: "Remember in your prayers the church in Syria which has God for its shepherd instead of me: its bishop shall be Jesus Christ alone and your love" (9,1). To other churches Ignatius gives advice and commands, but he does not presume to give commands to the Church of Rome: "I do not issue any orders to you as did Peter and Paul: they were apostles, I am only a convict." (4,3).[6]

Third century Christian writers in the East

With the third century we can notice significant developments in the theology of the Church. In the East the real focus of interest is the invisible Church of the true gnostic, and hardly any interest is shown in the visible Church, whose hierarchical structure is taken for granted.

Clement of Alexandria clearly distinguishes the ancient and Catholic church from the heretical churches: in Strom. 7, 17 we read that the true Church, that which is really ancient, is one and in it are those who according to God's purpose are just. As God is one, and the Lord is one, so the Church must be one, in spite of the striving of those who try to cut it asunder into many sects. In substance and idea, in origin, in pre-eminence, the ancient and Catholic Church is alone because it collects in the unity of the one faith those whom God has predestined as righteous from all eternity. The pre-eminence of the Catholic Church is its oneness, in this surpassing all else, and having nothing equal to itself.

He imagines the Church to be the virgin mother who feeds her children with the milk of the divine word, the Bride of the Divine Tutor, the school in which the Bridegroom Jesus teaches.

Heresies are an obstacle for the conversion of Jews and pagans, but heresies were foretold by Christ in the parable of the tares among the wheat, and the reasons why heresies arise within the Church is the fact that anything beautiful is always shadowed by its caricature. But this fact should not hinder anyone from remaining faithful to the truth in spite of the fact that others have not remained faithful. Imperceptibly Clement spiritualises his conception of the Church, and speaks of her as the "gathering of the chosen ones", "an impregnable city ruled by the Logos". The real priests and deacons are not the ordained priests and deacons but the pious and righteous gnostics who teach and do God's will.

The Church on earth is a copy of the heavenly church: its hierarchy on earth is an imitation of the angelic glory and of that economy which awaits those who follow in the footsteps of the Apostles by living a life of perfection and righteousness according to the Gospels. These perfect gnostics will rest on God's holy mountain, the Church on high, when all the philosophers of God are assembled, the true Israelites, the pure of heart who give themselves to the pure intention of perennial contemplation (Strom. 6,14). This spiritual Church is the true body of Christ: those of her members who

still live like the heathen are, as it were, its flesh, while those (the true gnostics) who truly cleave to the Lord and become one spirit with him form the Holy Church in the true sense of the word.

Like Clement **Origen** distinguishes Christians into two classes, the ordinary Christians and the true gnostics. All those who believe in Christ are the brethren of Christ, but properly speaking His brethren are only those who imitate Him (Sermo 73 in Math.) through a life of continence and virginity, separating themselves from the world by acquiring the true **gnosis** which is superior to faith.

Nevertheless Origen has a firmer grasp than Clement of the Church as an organised community. He speaks of the Church as the *coetus populi christiani,* as the *credentium plebs* and he has a high regard for the office and responsibilities of its ministers and often deplores their unworthiness.

He imagines the Church to be a sort of world wide republic with its own laws and constitutions which nevertheless are in harmony with the established constitutions in all countries; it is the city of God on earth existing side by side with the secular state, which at the end it will overcome through the Logos working in her: in **Contra Celsum,** Origen says that Christians believe that the Logos shall finally prevail over the entire rational creation and change every soul into his own perfection and then everyone by the mere exercise of his power will choose what he desires and obtain what he chooses (8,72).

The Logos in fact lives in the Church as in His body: He is the principle of its life. The faithful are his members. Enlightened by the Logos the Church becomes the world of worlds and will embrace the whole of humanity, the whole of creation, for at the *eskaton,* all things, even the devil, will be restored in Christ.

In Origen's mind there is a continual tension between the Church on earth and the ideal Church. In the Church on earth Origen recognises that there are many who only appear to be members but are not in fact. But the true Church is that "without spot or wrinkle", holy and blameless: to this Church belong all who attain perfection on earth by being united to the Logos: this elect portion of the Church on earth belong to the heavenly Church, which according to Origen existed before creation itself, and in this sense the Church is the assembly of all the saints, of all those who have attained perfection.

There can be no salvation outside the Church: *extra hanc domum id est ecclesia nemo salvatur* for the doctrines and laws which Christ brought down from heaven for mankind are only found in the Church. Therefore there is no faith outside the Church. The faith of heretics is not **fides** but **credulitas.**

The Western Fathers of the third century

In the West the ideas on the Church we met with in Irenaeus were still prevalent in the beginning of the 3rd century. The teachings of Hippolytus and Tertullian at first hardly differ from those of Irenaeus, but later on, with Cyprian, we notice a certain development.

In **Hippolytus,** ecclesiology has two aspects, and this can be easily explained from the fact that Hippolytus was born and educated in the East, at Alexandria probably, but lived and worked in the West, at Rome.

Speaking on the hierarchical structure of the Church he has much in common with Irenaeus, his teacher. In all his writings, he presents the Church as the bearer of truth, and the orthodoxy of her teachings is guaranteed by the apostolic succession. On the other hand, when speaking of the spiritual Church, Hippolytus follows the Eastern pattern. In his commentary on the book of Daniel, he sees in the story of Susanna a prefiguration of the Church as the Bride of Christ, persecuted by two people, the Jews and the pagans; we have the same idea in his commentary on the Song of Songs, a commentary which seems to have been a collection of homilies and seems to echo Origen's commentary on the same book: the bridegroom of the Song is Christ, and the bride is the Church, although sometimes Hippolytus follows Origen, in seeing man's God-loving soul in the bride of the Canticle. Hippolytus' interpretation of the Canticle greatly influenced the Western Fathers and continued to influence the mystics of the Middle Ages.

In his commentary on the Apocalypse – in *De antichristo* – the Woman clothed by the sun, and with the moon under her feet, is the Church, and the manchild to whom she gives birth is the Logos. In the same treatise Hippolytus sees the Church as a ship sailing towards the East, towards the heavenly paradise, with Christ as her pilot; in spite of all the storms those sailing on this ship, will certainly reach port for their voyage is secure: the ship's anchors are as safe as iron – these anchors are God's commandments and woe to him who breaks them for then his ship will founder.

Hippolytus went astray in his approach to the Church spiritual, for in his commentary on Daniel, he seems to conceive the Church as limited exclusively to the just, leaving no room for those who have sinned seriously against faith and morals, even if they are repentant. He was against "opening the gates" of the Church too wide: as Adam was expelled from the garden of Eden for eating the forbidden fruit so also those who sin are deprived of the Holy Spirit and driven out of the new Eden, the Church. Most probably it was on account of these ideas that he harshly attacked Pope Calixtus in his **Philosophumena** for laxity and indulgence with regard to sins against chastity, saying that Calixtus was the first to pardon sins of impurity.

Throughout the centuries we meet with movements, within the Church, requiring greater severity, and such movements often went so far as to identify the Church with the community of the just. This is what happened with **Tertullian.** During his Catholic period he uses several expressions of affection, reverence and love for the Church, whom he styles as the *domina mater ecclesia.* The term "mother" for the Church, continually occurs in the writings of his Catholic period v.g. *De oratione:* commenting on the Lord's prayer he says that when we call God "Father" not even the Mother – the

Church – is forgotten for when we mention the Father we are implicitly naming the mother for in the Son and the Father we recognise the Mother; in *De Baptismo* he concludes his treatise saying: ***Igitur benedicti quos gratia Dei expectat, cum de illo sanctissimo lavacro novi natalis ascenditis et primas manus apud matrem cum fratribus aperitis, petite de patre, de domino peculia gratiae distributiones charismatum subiacere.***

When becoming a Montanist, Tertullian did not lay aside this idea but continued speaking of the Church as a mother v.g. in *De anima* he tries to prove that the creation of Eve from the side of Adam prefigures the birth of the Church from the wounded side of the Lord: As Adam was a figure of Christ, Adam's sleep prefigured the death of Christ, who was to sleep a mortal slumber, so that from the wound in his side, as Eve was formed, so also the Church is formed, the true mother of the living. Even *De pudicitia,* he calls the Church "mother".

For Tertullian, during the Catholic period, the Church is the repository of faith and the guardian of revelation *(De prasecriptione haereticorum):* she alone has the truth, hers are the Scriptures and therefore heretics have no right to appeal to them; she alone has the doctrine of the Apostles and the legitimate succession from the Apostles, and therefore she alone can teach the message of Christ handed by Him to the Apostles (Tertullian expresses Irenaeus' position in Book III of the Adv. Haer. in legal language through prescription in law).

As a Montanist Tertullian replaced apostolic succession with the notion that the body of believers is a purely and exclusively spiritual group, a notion which he gradually developed till he arrived at saying that the Church of the Spirit is the true Church, opposed to the church of the bishops: "The Church properly speaking is the Spirit himself in whom is the Trinity of the one divinity, Father, Son and Spirit. The Spirit combines the Church which the Lord has made to consist in "three". And thus from that time forward, every number of persons who have combined together into this faith is accounted as "Church" from the author and consecrator. And accordingly the Church will forgive sins but not the Church which consists of a number of bishops but the Church of the Spirit, by means of a spiritual man", who could be even a layman for where the three are i.e. Father, Son and Spirit, there is the Church: *ubi tres, ecclesia est, licet laici.*

Cyprian's ecclesiology is altogether different: it is practical, somewhat legalistic and conditioned by the problems caused by the Novationist schism, a rigoristic movement advocating great severity against the lapsed during the Decian persecution. For Cyprian the Church is the only way to salvation: *salus extra ecclesiam non est* (Epist. 73,21); *habere non potest Deum patrem qui ecclesiam non habet matrem* (De unitate 6), and therefore it is extremely important that one should be in the Church, for otherwise it is impossible to be a Christian: *christianus non est qui in ecclesia Christi non est.*

Cyprian continually insists on the unity of the Church and wrote a short

but very important treatise on the subject: *De unitate ecclesiae.* In Chapter VI of the treatise he employs a very rich imagery to express the oneness and the indivisibility of the Church: "The spouse of Christ cannot be defiled, she is inviolate and chaste... it is she who rescues us for God, who seals for the kingdom the sons which she has borne. Whoever breaks with the Church and enters into an adulterous union, cuts himself from the promises made to the Church, and he who has turned his back to the Church... is an alien, an enemy, for you cannot have God for your Father if you have not the Church for your mother. If there was no escape for anyone outside Noah's ark, so there is no escape for anyone found to be outside the Church... The holy mystery of "oneness" with which he was clothed came from the "upper part" i.e. from the Father... it could in no way be divided... it retained its well knit wholeness indivisibly. The man who rends and divides the Church of Christ cannot possess the garment of Christ... When the 12 tribes of Israel were divided Achias the prophet divided his own garment, but Christ's people cannot be divided, his coat woven completely as it was throughout, is not divided by those who acquire it... Christ admonishes and teaches us the Gospel: they shall be one flock and one shepherd. The Apostle Paul also commends this oneness: striving to keep the unity of the spirit in the bond of peace... So too the sacred meaning of the Pasch lies essentially in the fact... that the lamb – slain as a type of Christ – should be eaten in one single home... This is also the reason why the Spirit comes in the form of a dove, a simple joyous creature, not bitter with gall, not biting savagely, without vicious tearing claws... (doves) fly anywhere in formation, the resort they live in is shared in common... in all things they fulfil the law of unanimity... this is the charity which we must acquire that we may imitate all doves in our love for the brethren and rival lambs in meekness and gentleness... How can a Christian breast harbour the fierceness of wolves, the madness of dogs, the venom of snakes, the blood lust of wild beasts? It is a blessing when such men break away from the Church..." Other images of the oneness of the Church are found in the letters: the multitude of grains forming one Eucharistic bread (Epist. 63,13), a ship with the bishop as pilot (Epist. 59,6). But his favourite figure of the Church is that of a Mother – it occurs more than 30 times in his writings – a mother who gathers all her children in one great family.

Cyprian wrote his treatise when schisms were threatening the Church but scholars are not in agreement with regard to what schism was the cause of the treatise. In 251 two schisms were threatening the Church, one headed by the African deacon Felicissimus and the other by Novatian a Roman priest opposing Pope Cornelius. Today scholars tend to hold the opinion that the treatise was written before Novatian's revolt, but the traditional view has always been that the treatise was prompted by the revolt of Novatian who seems to have tried to secure recognition also at Carthage: Cyprian's treatise was written at Carthage and sent to Rome, where it

succeeded in convincing many to leave Novatian's party.

Cyprian, in the treatise and in many letters, insists on the fact that the unity of the Church is founded on allegiance to the bishop. "You should understand," he wrote (Epist. 66,8), "that the bishop is in the Church and the Church in the bishop and that whoever is not with the bishop is not in the Church." The bishop is the visible authority around which the congregation is centered.

The unity of the universal Church rests in turn on that of the bishops who act as a sort of senate. They are the successors of the Apostles and the Apostles were the bishops of old. The Church is built upon them. This is the interpretation which Cyprian gives to the *Tu es Petrus* of Mt. 16: "Our Lord... established the honourable rank of bishop and the constitution of his Church when he said to Peter: *Tu es Petrus...* Thence has come down to us in course of time and by due succession the ordained office of bishop and the constitution of the Church, forasmuch as the Church is founded upon the bishops and every act of the Church is subject to these rulers." (Epist. 33,1) Cyprian understands Mt. 16, 18-19 of the whole episcopate, whose various members are united to one another in charity and concord (Epist. 54,1; 68,5), and thus render the universal Church one body: and therefore the Church being Catholic and one is not split asunder nor divided but is truly bound and joined together by the cement of its priests who hold fast one to another (Epist. 66,8).

This idea is also expressed in Chap. IV of the *De unitate.* Of this chapter there are two versions, which are found mixed together in various ways in many MSS: the "primacy text" and the "textus receptus". These two versions were subject of great controversies, Catholics generally taking the primacy text as authentic, while non-Catholics considering it an interpolation. Today scholars are not divided on strictly confessional lines with regard to the two versions, and generally Maurice Bevenot's conclusions are today accepted. Bevenot held that the "primacy version" was the original one, but later on was revised by Cyprian himself, during the time of his controversy with Rome with regard to the baptising of heretics, and produced the "textus receptus".

When Cyprian wrote "Primatus Petro datur" or when he spoke of the "Cathedra Petri", he did not have in mind the primacy of Rome as we envisage it today. Cyprian, when writing his treatise against Novatian, was not thinking specifically of Rome, but literally of Peter and of the unity which Christ intended for his Church when he founded it on Peter, and which Novatian was destroying. The unity of the Church was constituted simply by the union of the bishops among themselves.

Actually Cyprian recognised the Bishop of Rome's special position in the Church in many practical ways, and in practice repeatedly went much further than his theory. When Pope Cornelius inquired about the consecration of Fortunatus, which Cyprian had performed without first consulting the Pope, Cyprian wrote (Epist. 59,9): "I did not write to you at once for it was

not a matter of enough importance or gravity to be reported to you in haste... since I supposed you were aware of the facts and believed that you would certainly be guided by your memory and sense of discipline I did not consider it necessary to inform you immediately of the heretics' conduct... I did not write to you about their performance because we despise all these things and I was soon to send to you the names of the bishops who govern the brethren correctly in the Catholic Church."

The letter clearly witnesses that Cyprian recognised the right of the Bishop of Rome to be informed about matters of great importance in the local churches. And when Cyprian was reported to Rome by his clergy for going into hiding, he explained his conduct to the Church of Rome, and even accepted Rome's policy towards the *lapsi:* he felt it to be an obligation to keep Rome informed of the major affairs of Carthage even when the See of Rome was vacant. He never stated that Rome's authority extended over the whole Church, although he always took it for granted that Rome and Carthage saw eye to eye on all matters of importance. But when the problem of heretical baptism arose, and Rome and Carthage were not seeing eye to eye in the problem, not to be misunderstood Cyprian never held that the Pope possessed univeral jurisdiction, but he neither denied it, and in practice recognised it.

Cyprian's argument in chap. IV is that schisms take place in the Church because men do not go back to the origin of the Christian realities. If one does this, the solution is simple: the unity of the Church is founded on Christ's action with regard to Peter.

Cyprian maintains that in spite of the fact that the Apostles were all shepherds equally, that they had all equal powers, this did not detract from the oneness, from the unity of the Church. The source and hallmark – *unitatis originem et rationem* – is in the oneness of the associated bishops and so in the oneness of the Church, which has its origin in Peter and perpetuated by their powers which are all ultimately derived from him i.e. through the various lines of bishops which start from the Apostles and ultimately from Peter.

The legitimate appointment of a bishop in one of these lines of succession guarantees that he is the one and only association which derives from Peter: such a bishop possesses the ratio of the oneness. Cyprian is not considering bishops who break away from the Church but he is simply considering the situation of Novatian in Rome who is opposing Cornelius, the person who is already constituted bishop, and therefore has the *ratio unitatis* – opposing him Novatian is breaking away from the Church.

Primatus Petro datur: The term ***primatus*** could already be an ambiguous term: it could mean the gift of superiority, but it could also mean – and this is the meaning given to it by Cyprian – simply that Peter had a seniority among the Apostles, he was the first, the starting point for the gift given to all the Apostles.

Cyprian, in the primacy text, speaks also on the "oneness of Peter" *hanc Petri unitatem,* although the phrase is

strange, it easily conveys Cyprian's mind: Christ did not found his Church with the "multiplicity of the Apostles", but with the oneness of Peter, for if Christ had begun with the multiplicity of the Apostles, the uniqueness of the Church would not have been so evident.

When Cyprian speaks of the *Cathedra Petri,* saying that who deserts it can no longer consider himself to be a member of the Church, Cyprian is not restricting himself to the See of Rome. Cyprian's argument is based on the unicity of origin (from Peter) of the Church, and authority: this authority was perpetuated by the legitimate succession of the bishops from the Apostles who were one with Peter: breaking away from one's bishop, meant breaking away from the unity of the Church, from the one Christ-established authority, the *cathedra Petri.* Novatian had broken away from the chair of Peter in a twofold way, by opposing Cornelius who was both his bishop and occupant of Peter's cathedra in Rome: Felicissimus at Carthage was separating himself from the Church by opposing his bishop, who was in union with the whole church through the apostolic succession, which ultimately was founded in Peter, the first of the Apostles.

The *textus receptus* makes explicit what was originally only expressed implicitly: although Christ assigns like power to all the Apostles, yet in order that the oneness of the Church could be unmistakable, by his own authority he established the source of this oneness by founding his church on one man, Peter.

The Fourth Century Fathers

The Greek Fathers of the 4th century[8] hardly speak *ex professo* of the Church and the teachings of the Eastern Churches can be easily summarised in the 18th Catechetical instruction of Cyril of Jerusalem.[9] Speaking of the Church he says that it is called Catholic because it is found throughout the world from one end of the earth to the other; it teaches universally and completely one and all the doctrines necessary for men's knowledge concerning all things visible and invisible, heavenly and earthly; it subjects in order to godliness all men, governors and governed, learned and unlearned; it universally treats and heals all sins and possesses every form of virtue both in deeds and words, and every kind of spiritual gifts.

It is rightly named Church because it calls forth and assembles together all men. The Church of the Old Testament has been superseded by a new Church for the Jews on account of their evil designs against the Saviour have been cast away from grace, and so the Saviour has built a new Church out of the Gentiles, a second holy Church, the Church of the Christians. But since the word Church or assembly could apply to different assemblies v.g. the assemblies of heretics (Marcionites or Manichees), by way of security, in the Creed we say that we believe in the One Holy Catholic Church, for this is the peculiar name by which the true Spouse of Our Lord Jesus Christ is known – "wherever you are", says Cyril to the candidates for Baptism, "do not enquire for the Lord's House or for the Church, but for the Catholic Church."

All kings and nations have bounds to their dominions, but the Catholic Church knows no bounds for her sovereignty extends over the whole world.

The above ideas are more or less met with in the writings of all the Greek Fathers from the 4th century onwards v.g. **St. John Chrysostom** speaks of the Church as the bride Christ won for himself and continually stresses the fact that unity is the chief characteristic of the Church holding together the faithful in mutual charity, while schisms rend it asunder and heretics distort her teachings. The Church is Catholic i.e. spread throughout the whole world, indestructible and eternal. Unity in the harmony of true doctrine is also the characteristic which is stressed by **Cyril of Alexandria**: the various particular churches form the one Catholic Church through harmony in doctrine and through one Baptism. "Mercy is not obtainable outside the holy city," says Cyril, *extra Ecclesia nulla salus*.

In the East ecclesiology was never a vital issue as it was in the West especially at the time of Augustine on account of Donatism; for this reason Eastern Fathers never deepened their ecclesiology, although their ideas of the Church as a spiritual society were deeper and more positive than those of the Western Fathers. But these ideas of the Eastern Fathers can only be found in writings which did not treat directly about the Church, but in their writings on the Trinitarian and Christological problems of their time. These ideas are centred on the notion that Christians form a mystical unity with one another through their fellowship and incorporation with Christ. Often they express this notion with reference to the Church, but often also they develop this notion of the mystical body for its own sake without reference to the Church v.g. in **St. Athanasius** the idea of the mystical body lies behind all his polemic against the Arians: His doctrine on the mystical body is based on the deification of Christians in Christ; through participation in the same Christ we become one body with him, possessing the Lord in ourselves. We meet with the same idea in the writings of the Cappadocian Fathers: **Gregory of Nazianzus** says that we are all made one in Christ, who becomes all that he completely is in us; while **Gregory of Nyssa** continually stresses our deification through Christ; we are all, through participation, conjoined with Christ's unique body, we become one with Him. When we are all perfect and united with God the whole body of Christ will then be subjected to his quickening power. The subjection of the body is called the subjection of the Son himself because He is identified with His Body which is the Church. **John Chrysostom**, clearly alluding to the Church emphasises the close union between the Christian and Christ which results through baptism and is kept alive through the Eucharist: those who communicate at the altar become the body of Christ, not a multiplicity of bodies, but one body... we are united with Christ and with one another.

These ideas reach their highest point in Cyril of Alexandria: we are one with Christ and with one another, and this unity is brought about through the Holy Spirit.[10]

The Western Church in the 4th century was able to grasp more deeply

the problem of the Church on account of the Donatist schism. Where Donatism was no problem, v.g. in Italy or Gaul, ideas about the Church hardly differ from those of the East.

For **Hilary** the Church, externally considered, is the "harmonious fellowship of the faithful", while spiritually considered the Church is the bride of Christ, his mystical body, the mouth by which he speaks to mankind. Founded by Christ and established by the Apostles, the Church is one and teaches truth with authority; its unity is that of a single integrated body, based on a common faith, the bond of charity, and unanimity of will and action. Through baptism believers undergo a spiritual transformation in their bodies and enter into fellowship with the flesh of Christ, for Christ himself is in the Church, comprehending it all in himself through the mystery of his body, and so they are incorporated in him. Heretics hold that the unity which exists between Christians is only a unity of concord and mutual charity, but actually, says Hilary, it is a real unity – *unitas naturalis* – founded on the new life imparted in baptism, brought about by having put on – *induere* – Christ. The reality of this union is guaranteed by the eucharistic mystery.

Niceta of Remesiana, a contemporary of St. Hilary, in his commentary on the Creed, writes: "Ecclesia quid est aliud quam sanctorum omnium congregatio?" and concludes saying that believers through baptism benefit from the prayers and merits of all those who form part of the Church i.e. the saints, the faithful departed, the living; on the other hand, believers through the Church, are distinguished from pagaans and heretics for these do not belong to the Church of Christ but to the *communio malorum.* In the 4th century the term *communio sanctorum* came to mean, for the orthodox, the unity of all the members of the true Catholic Church.

In the 3rd century Cyprian had already clearly established the unity of Church basing it on the unity of the bishops: the Donatist schism helped further to determine the nature of this unity, through the teachings of **Optatus of Milevi** first, and later on through those of **Augustine**. Hilary was already fully conscious of the fact that there were sinners in the Church: *in ecclesia quidem manentes sed ecclesiae disciplinam non tenentes,* as well as just men. This was actually the problem raised by Donatism, which for over a hundred years caused a grave schism in the African church. For the Donatists the principle characteristic of the Church was its holiness: a serious sin was enough to exclude a person from the Church. Besides this characteristic, the Donatists also mentioned as characteristics of the Church: the cathedra i.e. the bishop's seat; the angelus i.e. the power to administer the divine things; the spiritus given to the faithful by God or by his ministers; the fons; i.e. true faith or baptism through which a person professed the true faith; the sigillum or anulus probably baptism which impesses the true faith and leaves its mark in the believer; the umbilicus i.e. the altar, the centre of true worship. Optatus did not consider the altar as a characteristic of the true Church but accepted the others, proving that these characteristics were those of the

Catholic Church and not of the Donatist church. But he insisted that the real characteristics of the Church are catholicity and unity.

Catholicity: *ubi ergo erit proprietas catholici nominis, cum unde dicta sit catholica quod sit rationabilis et ubique diffusa?* The Church must be Catholic because God has promised his Son that all nations will be his heirloom, and it is through the Church that this takes place: *concedite Deo ut hortus eius sit longe lateque diffusus.*

Unity Optatus distinguishes schism from heresy, for heresy changes the faith while schism destroys the bond of charity, the bond of unity. Christ wanted this unity in his Church when he founded his Church on Peter.[11]

Before discussing the teachings of Augustine we must first discuss what **Ambrose** has to say about the Church. A recent study on the Theology of the Church in Ambrose can be briefly summarised thus:

Ecclesiology is the basic component and the dominant perspective in the teachings of Ambrose. One might have reservations about the nature and consistency of his theology, especially with regard to its originality or with regard to the rather tedious typological allegorisms, or philosophical presuppositions, excessive moral concern, lack of an organic presentation, and improvisation, but the content is extremely rich in Christian values. The defects mentioned regard more the method and mode of expression rather than the substance of the theology of Ambrose. The teachings of Ambrose are firmly based on the Christian tradition but he does not simply repeat crystalized theories; he expresses them in a creative manner deriving his argumentation from a dialogue between the bishop and his community, a dialogue drawn upon an experience of the divine, in which the hearing of the word of God acts as moderator. Ambrose's teaching reflects a sort of mystical knowledge in which the Christian community becomes aware of itself and manifests itself.

This theology has as its essential end the building of the Church as Love: it springs from the Word and in the Word it has its foundation, its life, its strength, its criterion of authenticity, and its perfect archetype. Quite evidently, then the ecclesiology of Ambrose is constantly anchored in the scriptures – Scripture is the great revelation of the mystery of the Church: the Bible is the visible and intelligible sign that the Word of God is present and active in the world to instruct men and call them to the Kingdom. To approach the Scriptures is to come in contact with Christ; to believe in Christ is to enter in communion with God and evoke the Church – contact with Christ emphasises the interior aspect,. although the whole is indicated; reference to the Church emphasises the exterior aspect, even though it also designates the whole. Ambrose rather then defining ontological elements or discussing particular problems, is constantly intent in pointing out the significance and the dynamism of the salvific mystery – salvation history is the soul of the ecclesiology of Ambrose.

Under her dynamic aspect, the Church is, at her origin, God's love tending to an adequate expression of

itself; in history it is the action of the Father through his Word and in his Spirit creating and redeeming by constituting the body of Christ and animating it with the same life that informs the Trinity. The divine action unfolds itself with a progress and an extension which involves time and eternity with a plurality of interventions that have their main salvific coefficients in the Word of God and in the Sacraments; these coefficients combine at the vertex in the humanity of Christ, always present and at work in different ways throughout all time from Adam, through the patriarchs and the prophets and in the Christian people.

In concomitance with this cosmic dimension the Church has a role in the sphere of salvation of every soul taken up into a relationship of communion with the Word after the model of Christ's humanity – *ecclesia et anima.* At the level of the individual soul, faith acquires a decisive importance as the free encounter and mutual donation between the divine Logos and man – here the highest manfestation would be full consecration to God – virginity. As regards the Church's content, Ambrose sees two essential and closely related attributes in the ecclesial reality: unity and sanctity. The Church constituted as an interpersonal communion with Christ, participates in God's sanctity: she contains and expresses this sanctity while tending towards it in keeping with her nature as the *plebs sancta Dei.* Because the Church is holy, she offers herself as the purpose of all creation giving full meaning to the existence of each man and of the entire cosmos.

All creation in the multiplicity of its components finds its raison d'être and its unifying principle in the holiness of the Church.

On the exterior plane ecclesial unity manifests itself in the Christian community which by the action of the Word of God is gathered together out of the dispersion of faithlessness into the one Church and directed towards the perfect communion at the end of time. In the history of mankind the Church can express herself only partially, fragmentarily; only at the end of time will the Church be perfectly one, totally brought into the one Body of Christ and transformed in the one Spirit. Not only faith and love but also the Sacraments and every other element of Christian morality are directed towards this reality. The unity of the Church is therefore not a levelling conformity but an organic fact in which each person's individuality perfectly brought about in its identity, contributes through diverse functions to the good of the entire organism. [12]

Augustine developed his theology on the Church mainly during his controversy with the Donatists. The Church is one with Christ: through the Church and in the Church, Christ continues his mission on earth: *unus ergo homo Christus caput et corpus. Quod est eius? Ecclesia eius.* The Church is Christ's MYSTICAL BODY, HIS REALM, HIS BRIDE, THE MOTHER OF ALL CHRISTIANS. It embraces not only the living but also the faithful departed and future Christians: *corpus autem eius est Ecclesia, non ista aut illa, sed toto orbe diffusa; non ea quae nunc est in hominibus qui praesentem vitam agunt sed ad eam pertinentibus etiam qui fuerunt ante*

nos et his qui futuri sunt post nos usque in finem mundi. (En. in ps. 56, 1)

The chief characteristic of the Church is its unity – there is only one true Church, for one is the Bride of Christ; and there is unity within this one Church and those who do not form part of this unity do not form part of the Church. **Unity of faith**: the Church cannot admit diverse or contradictory opinions among its members as if it were a school of philosophy. Those who profess false doctrines and ignore the warnings are heretics and enemies of the Church – the cause of heresies is attachment to one's own opinions. **Unity in mutual love** which is opposed to schism – Christ's garment is a symbol of this unity; strictly speaking one can still hold the true faith, and fall into schism, but in this case his faith is not a faith vivified by love.

Sanctity of the church was the characteristic which brought Augustine face to face with the Donatists who held that the members of the Church are only the saints. Augustine opposed such a rigid opinion of the Church – there are also sinners among the members of the Church as several parables show us v.g. the cockle among the wheat. It is also true that the Church must sometimes expel these sinners from her bosom through excommunication in the interest of the community as a whole; it is also true that for safeguarding unity, the church sometimes ignores them, while the faithful should keep away from them *vita, moribus, corde et voluntate;* but definite separation will take place only at the end of the world. Nevertheless the presence of sinners within the Church does not detract from her sanctity for the Church as a social body consists essentially not in the fact that each single member is leading a holy life, but because her teachings, the Sacraments, her ministry, her own existence aim at the sanctification of man and actually bring it about by preaching the truth and transforming customs. And thus all that is holy on earth derives from the Church and belongs to her; in her and through her one can attain perfection: *omnes quotquot fuerunt sancti ad ipsam ecclesiam pertinent; non ubicumque turtur inveniat nidum sibi ubi ponat pullos suos: in fide vera, in fide catholica, in societate unitatis ecclesiae pariat opera sua.* (En. in ps. 83, 7)

The Church considered in its members is a *corpus permixtum,* but within this *corpus permixtum,* Augustine distinguishes an *invisiblis caritatis compago,* which properly speaking constitutes the body of Christ – they are the Church, the bride of the Canticle, the enclosed garden, the spring shut-up, the fountain sealed, the paradise with the fruit of apples mentioned in the canticle 4,12 – this is the church of the just. Side by side with them are the sinners, who do not belong to the household of God but live in his house: *alios autem ita dici esse domo, ut non pertineant ad compagem domus nec ad societatem fructiferae pacificaeque iustitiae.* (De bapt. 7, 90)

They do not really belong to Christ though they participate in his Sacraments; but there are not two churches but only one body of Christ *verum atque permixtum, verum atque simulatum,* but actually there is a separation, a spiritual one, between the just

and the sinner in the Church; interiorly the sinners are outside the church of the just, although they materially form part of it: *sive intus versari videantur, sive aperte foris sint quod caro est caro est; sive in arca in sua sterilitate perseverent, sive occasione tentationis tamque vento extra tollantur, quod palea est. Et semper ab illius ecclesiae quae sine macula et ruga est, unitate divisus est, etiam qui congregationi sanctorum in carnali obduratione miscetur.* (De bapt. 1, 26) This does not mean that there are two churches or that the Church of the just should be separated from the other: *tamquam sit utrorumque corpus propter temporalem commixtionem et comunionem sacramentorum. Nos istam recessionem spiritualiter intelligimus, illi (donatistae) corporaliter.* Sometimes Augustine identifies the Church of the just with that of the predestinated, although he states that this identification is not exact for the *certus numerus sanctorum praedestinatorum* includes not only those who are leading a just life but also people who at the moment are sinners, heretics or pagans. A third privelege of the church is catholicity: *Prope omnis pagina nihil aliud sonet quam Christum et ecclesiam toto orbe diffusam.* Donatists and other sects lack catholicity – they certainly are found everywhere but do no form one body; each one exists in a particular place.

The Church is also apostolic; for the bishops are the successors of the Apostles: *genuerunt te apostoli, ipsi missi sunt, ipsi praedicaverunt, ipsi patres ... patres missi sunt apostoli, pro apostolis filii nati sunt tibi, constituti sunt episcopi... non ergo te putas desertam quia non vides Petrum, quia non vides illos per quos nata es: de prole tua tibi crevit paternitas.* (En. in ps. 44, 32)

Finally Augustine repeats with Cyprian *extra ecclesiam non est salus.*[13] St. Augustine's doctrines on the Church are found also in the writings of **Saint Fulgentius of Ruspe** and **St. Gregory the Great** and of **St Isidore of Seville:** *In hac enim ecclesia nec mali sine bonis, nec boni sine malis isse possunt.* St. Gregory tells us (In Evang. hom. 38, 7-8); and Fulgentius writes *Firmissime tene et nullatenus dubites quemlibet haereticum sive schismaticum in nomine Patris, et Filii et Spiritus Sancti baptizatum, si Ecclesiae catholicae non fuerit aggregatus, quantascumque elemosynas fecerit, etsi pro Christi nomine sanguinem fuderit, nullatenus posset salvari* (De fide 80).[14]

The Primacy of Rome in the East and the West in the 4th & 5th centuries

All the Fathers admitted without any reservations, the position of Peter as prince of the Apostles v.g. **Didymus** calls Peter the coryphaeus, the leader, who held the chief rank among the Apostles; to him was given directly the power of reconciling penitents. **Chrysosthom** describes Peter as the coryphaeus of the choir, the mouthpiece of the apostolic company, their head, the leader of the whole world, the foundation of the Church, the ardent lover of Christ. **Cyril of Alexandria** and **Theodoret of Cyrus**, more or less express these ideas.

As to Mt. 16, the key text on the primacy of Peter, we meet with two

different interpretations among the Eastern Fathers: for some of the Fathers the rock on which Christ founds his church is Peter (v.g. Cyril of Alexandria, Epiphanius, Maximus the Confessor); others on the other hand do not think that the Petrine texts suggest any special position of Peter among the Apostles. **Cyril of Alexandria** is equally ready to interpret the rock on which the Church is founded as Christ himself apprehended by faith, while **Epiphanius, Theodoret** and **Chrysosthom** see the rock as a symbol of Peter's faith.

While the Eastern Fathers more or less admitted the prerogatives of Peter they nowhere state that Peter's authority passed to his succesors.[15]

The situation is altogether different in the West. By the fifth century the Popes had established *de iure et de facto* a primacy over Western Christendom. The causes were various: Rome was the only Apostolic See in the West, it exercised a great influence in liturgical and theological matters; the political situation gave a great authority to the Popes.

As regards the Western Fathers **Hilary** has little to tell us: he simply speaks of Peter as being the *apostolatus princeps,* the foundation upon which the church was built, the doorkeeper of the heavenly gates; he does not seem to connect these statements with the Roman See.

Ambrose held that the centre of unity in the church was found in the Roman Apostolic See, for the authority of this See is founded on Peter: *ubi ergo Petrus ibi ecclesia: ubi ecclesia nulla mors sed vita aeterna.*

The Christian who possesses the grace of true faith is in communion with the Catholic bishops, i.e. the Church of Rome, for this Church not only possesses the holy and apostolic faith but also from her flow to all the rights of that communion which is worthy of respect: *totius orbis romani caput romanam ecclesiam atque illam sacrosanctam apostolicam fidem, ne turbari sineret, obsecranda fuit clementia vestra; inde enim in omnes venerandae communionis iura dimanarunt* (Epist II to the Emperor). The last words recall Cyprian's statement *unde unitas sacerdotalis exorta est.*

Ambrose's interpretation of the Petrine texts is inconsistent: sometimes he interprets Mt. 16 as implying that the Church was built on Peter and, even adding as we have seen: *ubi Petrus, ibi ecclesia;* sometimes he suggests that the rock on which the Church is built is not Peter but rather Peter's faith in the Messiahship or in the divinity of Christ and sometimes he even sees in the rock Christ himself as the object of Peter's faith; and sometimes he attributes to Peter a special authority over the Church, stating that the gift of the keys was not bestowed only to Peter but to him as a representative of all the Apostles, and of all the bishops descending from them.

In Africa the doctrine is that of Cyprian. **Optatus of Milevi**, in his controversies with the Donatists, reckoned the chair of Peter as one of the indispensable possessions of the Church: *claves... solus Petrus accepit.* i.e. the episcopal commission was first and uniquely conferred upon Peter and the other Apostles and their successors participate in this commis-

sion. For Optatus communion with Rome is a vital necessity, although he also affirmed the desirability of communion with the Eastern Churches, with the *septiformis ecclesia Asiae.*

Augustine's doctrine is not dissimilar. Following Cyprian he regarded Peter as the representative or the symbol of the unity of the Church and of the apostolic college, and also the Apostle upon whom the primacy was bestowed. Thus the Roman Church, the See of Peter to whom the Lord after the resurrection entrusted his sheep, was the Church in which the primacy – *principatus* – of the apostolic chair has ever flourished. Three letters dictated by Augustine during the Pelagian controversy (Ep 175-177) and addressed to Innocent I in 416, seem to imply that the Pope has a pastoral and teaching authority over the whole Church, **an authority founded in the Scriptures.**

Nevertheless Augustine in practical matters, like Cyprian, was never willing to surrender one jot of the disciplinary independence of the African Church, and we can say the same thing with regard to Ambrose as regards the church of Milan.

For Augustine Rome is the *cathedra Petri:* in Peter *primatus apostolorum tam excellenti gratia praeeminet;* Peter's primacy has been transmitted to his successors in the Roman see: *semper apostolicae cathedrae viguit principatus.* The Roman See is apostolic because of the uninterrupted succession of its bishops.

The doctrinal authority of Rome is such that its ruling on any question is definitive; there is no appeal from it. In his controversy with Julian of Eclanum, Augustine stated that the authority of a council where no eastern bishops were present was binding once there was the Pope's approval of the decisions taken: *puto tibi eam partem orbis sufficere debere in qua primum apostolorum suorum voluit Dominus gloriossisimo martyrio coronare* (C. Iul. 10). And in Sermon 131, 10 recalling the decisions of the councils of Carthage and Milevi condemning Pelagianism he says: *iam enim de hac causa duo concilia missa sunt ad sedem apostolicam: inde etiam rescripta venerunt. Causa finita est, utinam aliquando finitur error.*

The real framers and promoters of the primacy were the Popes themselves: from the facts of history we know that it was a slow process, and it was **Leo the Great** who gathered together and gave final shape to the various elements which together form the concept of primacy as understood in the Patristic period: there were further developments during the post Patristic period.

Leo's notion of the primacy is admirably set out in his varous homilies on the anniversary of his election as pope and in a letter to Anastasius bishop ot Thessalonica. Leo's teaching on the primacy can be summed up in the following points:

i. the Petrine texts should be taken to imply that supreme authority was conferred by the Lord on Peter;

ii. Peter was bishop of Rome and his magisterium was transmitted to his successors;

iii. Peter is thus in a way mystically present in the Roman See, and therefore the authority of other bishops does not derive immediately from Christ but,

as in the case of the apostles, it is mediated through Peter i.e. through the Pope who in this way represents him or better still is a kind of *Petrus redivivus.*

iv. the bishops' mandate is limited to their dioceses; Peter's magisterium and that of his successors is a *plenitudo potestatis* and extends over the whole church. [17]

Church and State

The Edict of Milan (313) brought advantages to the Church: paganism deprived of State support soon lost way in the cities; the clergy were accorded civic privileges; but these advantages were not without their drawbacks especially cesaro-papism i.e. the tendency of the civil power to deal with religious problems. Many bishops showed too much subservience to the State but there were great bishops who resisted the State's interference in religious affairs.

Athanasius during his third exile in the desert (356-362) as "invisible patriarch of Egypt", when all the East had bowed to the cesaro-papism of Constantius, energetically asserted the Church's independence from the State in spiritual matters. He did this mainly in his History of the Arians: referring to what Constatius said at the Council of Milan in 355 ("What I want, this is the Council's canon") and to the servility of the bishops, Athanasius asserts that Roman power must not be confused with the government of the Church, for in this case religion would be subjected to the power of the eunuchs and this would pave the way for the antichrist: like the antichrist, Constantius "enters the holy places where he stands and ravages them, violating the canons and imposing his decrees by force, whereas it is proper to a religion not to impose but to persuade for their Lord forced no one, but left each one free."

Basil the Great refused to submit to imperial exactions regarding the faith; his replies to the emperor Valens and to Modestus, the pretorian prefect and a fanatical Arian who burned alive 84 priests on a ship at Constantinople, are an illustrious example of the manner Basil resisted the encroachments of the State. His friend Gregory of Nazianzus has preserved for us the words Basil said to Modestus, who threatened him with exile: "I belong to no place; this earth on which I live is not mine. I should be in my place in any country to which I am sent. I know that the whole earth belongs to God and wherever I be I consider myself a stranger and a pilgrim." And when Modestus remarked that no one had ever spoken to him so freely, Basil answered: "This is because perhaps you have never met a bishop."

St. Ambrose clearly distinguishes the *res publica* from the *religio;* the latter has the right to liberty, but this liberty would be a mockery if the Church was not emancipated in the person of her representatives i.e. the *sacerdotium* (the bishops) and the *ordo ecclesiasticus* (the hierarchy) from state supervision and lay authority. Ambrose claimed for the church the authority of the *ius ecclesiasticum,* the *ius sacerdotale* i.e. the right of bishops to be judged only by their fellow bishops. He even went further and said that emperors were subject to bishops in matters of faith: *in causa fidei, in causa, inquam, fidei episcopus solere de imperatoribus christianis, non*

imperatores de episcopis iudicare. Churches and all ecclesiastical buildings are not to be subject to the imperial authority and cannot be disposed of freely as other civil buildings: *ad imperatorem palatia pertinent, ad sacerdotem ecclesiae; ea quae sunt divina, imperatoriae potestati non sunt subiecta.*

Ambrose followed this teaching in practice v.g. the struggles with the empress Justina for the Portian basilica; the refusal to accept the emperor Theodosius in church after the massacre at Thessalonica.

Ambrose taught that the Church has the right and the duty to make everyone, even princes, obey moral law; nevertheless by insisting on this the Church would not be limiting the authority of princes, or encroaching on their political rights. "In fact," says Ambrose, "it is the emperors who envy the authority of the church, not viceversa" *vulgo dici quod imperatores sacerdotium magis optaverunt, quam imperium sacerdotes.* The Jewish priesthood created kings, but this is something which the Christian priesthood never claimed.

The duty of the Church is only to restrain imperial omnipotence and arrogance: it was an excellent thing that without any suggestion of political domination, in the face of imperial all-powerfulness, another power should be raised strong enough, although bereft of armed forces, to impose on it moral restraint and force it to avow its faults. Ambrose's idea can be easily expressed in the sentence: *imperatores intra ecclesiam non supra ecclesiam sunt.*

Ambrose also held that the State is bound to protect the Church. The State cannot withold its favour from the Church, but must deny it to other forms of worship for it is impossible that error should have the same rights as truth. Yet Ambrose held also that no restrictions should be imposed on personal liberty, blaming the Spanish bishops for their violent treatment of the Priscillianists: it was something repugnant to him that blood should be shed in quarrels of a religious nature. He insisted that Arians should be brought back to the Church not by force but by the intellectual and moral influence of Catholics; he also kept good relations with pagans in the civil administrative services.[18]

Augustine in the *De Civitate Dei* envisages as contrary principles the heavenly city and the terrestrial city; but he sometimes takes the two phrases as meaning Church (busying itself with spiritual interests) and State (administrator of temporal things): here the two are not in opposition, for the State is willed by divine providence – *prorsus divina providentia regna constituuntur humana* – and Christians owe obedience to the State in temporal matters. But the State is based on justice – *quid sunt regna, remota iustitia, nisi magna latrocinia?* – and the Church is the keeper of justice.

Practical tolerance of non-Catholic worship is right and he always practised it as a bishop; he felt that he should put his trust in the force of truth rather than in the power of the emperor to spread Christianity – *pro pace laudabiliter tolerant non ea laudabilia sed damnabilia iudicantes.* But there must be a limit to tolerance if heretics disturb social and religious peace – for this reason he advocated force against Donatists but not against Manichaeans and Jews.[19]

NOTES:

1. Cfr. J.A. Kleist: **The Epistles of Clement of Rome and Ignatius of Antioch,** Ancient Christian writers, Vol. I Westminster, Md., 1964; Th. Camelot: **Ignace d'Antioche, Lettres-Lettres et Martyre de Polycarpe de Smyrne,** Sources Chrétiennes 10, Paris (4e edit.), 1969.
2. On Judaeo-Christian Theology of the Church, cfr. J. Danielou, **Theologie du Judaeo-Christianisme**, Paris 1957, 3e partie, chp. X.
3. The **Shepherd** of Hermas is an apocalyptic treatise which through visions, precepts and parables announces a saving repentance after Baptism.
4. The so called **Second Epistle of Clement of Rome** is a homily by an unknown author of the 2nd century.
5. Cfr. F. Sagnard, **Irénée de Lyon, Contre les hérésies**, livre III, Sources Chrétiennes 34, Paris 1952, especially appendice 4.
6. **Epistle to the Romans** I,1; cfr. J. Quasten, **Patrology**, Vol. I, Utrecht, 1950: The Theology of St. Ignatius.
7. Cfr. C.H. Bevenot, **St. Cyprian's De unitate chp. 4 in the light of the manuscripts**, Analecta Gregoriana II, Rome 1937.
8. Cfr. J.N.D., Kelly **Early Christian Doctrines**, London 1958, Chp XV, I; J. Tixeront, **Histoire des Dogmes dans l'Antiquité Chrétienne**, Paris 1931, Vol II, Chp VI, § 4.
9. **Catechetical lectures**, 18, 22-28 (English version by R.W. Church, Library of the Fathers of the Holy Catholic Church 2, Oxford 1838, with a preface by J.H. Newman.
10. Cfr. J. Tixeront, Vol III, Chp VII §5.
11. With regard to Hilary and Optatus cfr. J.N.D. Kelly chp. XV, 3; J. Tixeront, Vol. II, Chp. IX § 7.
12. Cfr. G. Toscani: **Teologia della Chiesa in San Ambrogio,** Sacro Cuore, Milano 1974 (brief summary of the book in English).
13. Cfr. J. Tixeront, Vol II., chp X § 7.
14. Cfr. ibid Vol. III chp. IX § 7.
15. Cfr. J.N.D. Kelly, chp. XV, 2; J. Tixeront, Vol. II, chp. X § 7; Vol. III, chp. VII § 5.
16. Cfr. J.N.D. Kelly chp. XV §5; J. Tixeront, Vol. II and III lc.
17. Leo the Great, Epist 14,11.
18. F. Cayré, **Manual of Patrology**, English edition, Vol I, Paris 1936: **Ambrose the doctor of the indipendence and unity of the Church** (Bk II Chp XI, Sec III A).
19. ibid. Chp. XVII sec. V A6.

Is-sitta u għoxrin Ħadd tas-sena

IL-ĦARSIEN TAL-LIĠI BLA TEBGĦA U BLA ĦTIJA

Stedina għall-ħarsien tal-liġi ta' Alla

Fit-tieni qari ta' llum, San Pawl missierna ħeġġiġna biex nitqabdu t-taqbida tajba tal-fidi u nħarsu l-liġi ta' Alla fis-sħuħija kollha tagħha biex meta jiġi l-Mulej isejħilna biex nagħtu kont ta' egħmilna isib li aħna bqajna dejjem fidili għas-sejħa tagħna u ħaddimna t-talenti li tana għaliex dejjem fittixna li nkunu nixbħuh bħala dixxipli tiegħu: fittixna l-ġustizzja, it-tjieba, l-imħabba, s-sabar, il-ħlewwa u l-mogħdrija u żammejna ruħna 'l bogħod mit-tinġis kollu tad-dinja: mir-regħba, x-xeħħa, l-għira, il-mibgħeda, il-moħqrija. Mingħand il-Mulej għalhekk, meta jiġi jsejħilna, nistennewh idaħħalna miegħu fis-Saltna tiegħu ta' dejjem.

L-istedina li qed jagħmlilna San Pawl illum iwettaqilna l-Mulej stess bil-parabbola la' l-għani u ta' Lazzru, twettaqilna l-Knisja fl-ewwel qari billi ssemmagħlna l-kliem iebes tal-profeta Għamos għan-nies ta' żmienu, li mehdijin kif kienu bil-ħajja ta' xalar bla rażan li kienu jgħixu, ma kienux qed jintebħu bil-hemm tal-biża' li kien ġej fuqhom.

Il-Ħadd li għadda wkoll, il-Knisja semmagħtilna l-kliem iebes tal-profeta Għamos għan-nies ta' żmienu, kliem iebes li, kif rajna, igħodd ħafna wkoll għaż-żminijiet tagħna, għax illum ukoll ħafna nies moħħhom biss biex jistagħnew bil-ġid ta' l-art u biex jirnexxu f'dan ma jimpurtahomx mit-tbatijiet tal-fqar u ma jibżgħux jiksru l-liġi ta' Alla u jagħmlu egħmil li hu kontra l-ġustizzja u l-imħabba tal-proxxmu. Moħħhom biss fix-xalar u f'ħajja ta' nfiq bla rażan, ma jimpurtahom xejn li fid-dinja ta' llum hemm eluf ta' għaxriet ta' eluf qed imutu bil-ġuħ u qed igħixu ħajja li ma tixraqx il-bniedem, mhux biss fil-pajjiżi 'l bogħod, il-pajjiżi tat-tielet dinja kif isejħulha, imma fl-istess pajjiżi tagħhom. Il-Papa, fil-vjaġġi pastorali tiegħu fil-pajjiżi kollha tad-dinja, ma jieqaf qatt itenni l-ħtieġa ta' aktar ġustizzja, ta' tqassim aħjar tal-ġid tad-dinja, biex il-bnedmin kollha jkunu jistgħu jgħixu ħajja li tixraq 'il-bniedem. Imma kliem il-Papa qed jaqa' fuq widnejn li ma jridux jisimgħu, fuq widnejn dawk, li mehdijin kif inhuma bil-ħajja li qed igħixu, mexjin lejn tmiem tal-biża' għaliex ma hemmx għalihom ebda tama ta' ħelsien.

L-għonja ta' żmien Għamos, moħħhom biss fix-xalar, ma ntebħux bit-tiġrib li kien ġej fuq pajjiżhom: il-Lhudija u s-Samarija saru ħerba, bliethom iġġarrfu kollha u n-nies kollha waqgħu fil-jasar. Il-pajjiżi għonja ta' llum qed jintebħu mit-theddida ta' gwerra nukleari u għalhekk qed iħabirku biex jersqu lejn xulxin, iżda mhux qed jintebħu minn theddida oħra aktar tal-biża: it-theddida tal-qerda ta' l-ambjent kollu tad-dinja bl-isfruttament bla rażan tal-ġid ta' l-art.

It-twissija tal-Mulej

Hi f'waqtha għalhekk it-twissija tal-parabbola li l-Mulej qalilna llum: sa kemm għadna f'din id-dinja kollox jista' jirranġa, iżda mbagħad wara li tgħaddi għalina

s-sura ta' din id-dinja ma hemmx tama aktar li neħilsu mill-kastig ta' dejjem li nkunu aħna stess ġibna fuqna bil-ħajja tagħna bla rażan, aħna stess għaliex Alla ma jridx it-telfien tal-bniedem, imma li jindem u jgħix.

L-għani tal-parabbola hu xbieha ta' dawk kollha fid-dinja li qed igħixu ħajja mtajra, mehdijin biss fix-xalar u d-divertiment u biex igħixu din is-sura ta' ħajja ma jimpurtahomx minn min qed ibati, minn min qed jiftaqar biex jistagħnu huma. It-tmiem tagħhom huwa t-telfien ta' dejjem, imma sakemm għadhom f'din id-dinja jistgħu jbegħdu dan it-telfien billi jbiddlu ħajjithom u jibdew iħarsu l-liġi ta' Alla u jfittxu dak li hu verità, ġustizzja u tjieba.

Il-parabbola hi stedina għalina lkoll, biex nagħrblu sewwa l-imġiba tagħna fil-ħajja tagħna ta' kull jum. Jekk aħna nħossu ruħna mċaħħdin minn ħafna kumditajiet li għandu ħadd ieħor, ma għandniex għax naqtgħu qalbna jekk qegħdin nitqabdu t-taqbida tal-fidi għaliex jekk aħna fqar mill-ġid tad-dinja, aħna għanja b'fidi qawwija fil-provvidenza ta' Alla li ma jitlaq qatt waħedhom dawk li huma tiegħu u jipprovdilhom kull ma jeħtieġu u jagħtihom b'mitt darba aktar, f'din id-dinja wkoll, dak kollu li jkunu iċċaħdu minnu għall-ħajja ta' dejjem.

Jekk aħna mbagħad sa llum ħallejna d-dinja tqarraq bina fil-frugħat tagħha, il-parabbola tistedinna biex nitgħallmu ngħożżu l-faqar fl-ispirtu, jiġifieri ma norbtux qalbna mal-ġid ta' l-art, imma nagħmlu użu minnu kif irid Alla, b'mod li ma nitilfu qatt il-ġid li jibqa' għal dejjem.

Jalla nifhmu sewwa dak li jrid igħidilna l-Mulej bil-parabbola ta' llum, ħalli meta jasal il-waqt dak li hu mbierek u waħdu setgħan, is-Sid tas-Sidien u s-Sultan tas-Slaten idaħħalna miegħu fis-Saltna ta' dejjem.

Is-sebgħa u għoxrin Ħadd tas-sena

IL-FIDI TAL-BNIEDEM ĠUST

Ma naqtgħux qalbna

Miġburin flimkien f'dar Missierna tas-sema llum, bħala l-mistiednin ta' Ġesù għall-mejda tal-Kelma tiegħu u għall-mejda tal-Ġisem u d-Demm għażiż tiegħu, intennulu t-talba li darba għamlulu l-Appostli: "Mulej, kattar fina l-fidi."

Hi talba li għandha toħroġ mill-fond ta' qalbna għaliex quddiem il-ħażen kollu li hawn fid-dinja, il-ħażen kollu li hawn madwarna, neħtieġu qawwa kbira ta' fidi biex ma naqtgħux qalbna.

Kliem il-profeta Habaqquq, li smajna fl-ewwel qari ta' llum ifissrilna sewwa l-qtigħ il-qalb tan-nies tad-dinja ta' llum li qed igħixu ħajja kollha tiġrib minħabba l-firdiet li hawn fid-dinja, għaliex in-nies mhux kapaċi jgħixu fis-sliem bejniethom u jagħdru 'l xulxin u jistabru 'l xulxin. Ma tismax ħlief bi ġlied u tilwim, b'serq u vjolenza b'ħażen dejjem jikber u jiżdied, u dan kullimkien fid-dinja, qisu li t-talba li l-eluf ta' saċerdoti li hawn fid-dinja jagħmlu kull jum lill-Mulej biex iseddaq ħajjitna fis-sliem m'hijiex qed tiġi mimugħa.

Iżda x'weġibna l-Mulej bi kliem il-profeta? Meta jkun il-waqt l-hemm kollu tad-dinja għad jintemm. Is-sliem għad jiġi żgur għad-dinja, ma jiddawwarx ma jasal,

ġa qed juri ruħu fuq ix-xefaq tad-dinja". Ma għandniex għalhekk għax naqtgħu qalbna, nittamaw dejjem f'Alla, għax Alla qatt ma jonqos minn kelmtu: insaħħu fina l-fidi f'Alla, ħa tkun l-fidi l-ħajja tagħna!

Nitolbu 'l Alla jkattar fina l-fidi

Hu għalhekk li llum qed nitolbu lill-Mulej biex ikattar fina l-fidi. U l-Mulej iweġibna: "Jekk għandkom fidi mqar daqs iż-żerriegħa tal-mustarda, tistgħu tagħmlu ħwejjeġ ta' l-għaġeb, tkunu kapaċi għal kollox." Ġesù jkompli mbagħad igħidilna kif għandha tkun il-fidi tagħna: irid ikollna fiduċja sħiħa fl-għajnuna ta' Alla, u bl-ebda mod ma nafdaw fil-ħila tagħna; għandna nqisu ruħna bħala sempliċi qaddejja ta' Alla, strumenti f'idejh, biex kull ma nagħmlu għall-glorja ta' Alla ma nagħmluhx biex niksbu l-ftaħir tan-nies, imma nagħmluh għaliex hu dmir tagħna bħala nsara, bħala nies konsagrati għas-servizz u għall-qadi ta' Alla ħa nwasslu l-Bxara t-tajba ts-salvazzjoni sa truf l-art kollha.

Hi din il-Bxara ta' salvazzjoni li teħtieġ id-dinja biex teħles mit-tiġrib u l-hemm kollu li qed jheddidha. Jekk fid-dinja hawn ġlied u mhux paċi, hawn firdiet u mhux għaqda, hawn tilwim u mhux ftehim, biża' u mhux hena, dan kollu ġej għaliex id-dinja mhijiex tagħti widen għall-Kelma ta' Alla. Bħala nsara hu dmir tagħna li nwasslu din il-Bxara lid-dinja. Imma kif se nwassluha jekk aħna neqsin mill-fidi? Għalhekk qed nitolbu l-Mulej illum biex ikattar fina l-fidi.

Inħeġġu fina d-don ta' Alla

L-istess ħaġa qalilna San Pawl fit-tieni qari ta' llum. Lid-dixxiplu għażiż tiegħu, Timotju, igħidlu biex iħeġġeġ fih id-don ta' Alla li rċieva bi tqegħid ta' l-idejn ta' l-Appostlu. Id-don ta' Alla li kien irċieva Timotju kien il-konsagrazzjoni għas-servizz ta' Alla. Aħna wkoll, ilkoll kemm aħna, irċevejnieh dan id-don ta' Alla u ġejna konsagrati għas-servizz u għall-qadi ta' Alla: irċevejnieh wara li tgħammidna meta s-saċerdot dilkilna ġbina biż-żejt tal-Griżma b'sinjal ta' konsagrazzjoni għall-qadi ta' Alla u rċevejnieh b'mod speċjali meta rċevejna s-siġill tad-don ta' l-Ispirtu s-Santu fil-Griżma: huwa don li jagħtina s-setgħa biex naqdu fid-dinja l0-missjoni taghna bħala nsara, imwettqin mill-Ispirtu s-Santu, li, kif smajna lil San Pawl igħidilna, mhuwiex Spirtu tal-biża, imma Spirtu ta' qawwa, ta' mħabba u ta' rażan. Huwa spritu ta' qawwa li jimlina bil-kuraġġ biex ma nistħux nagħtu xhieda ta' Kristu quddiem id-dinja, biex nilqgħu kull tiġrib u nbatu, bhal San Pawl, għall-Evanġelju ta ' Kristu. Hu Spirtu ta' mħabba li jwassalna biex nissagrifikaw ruħna għal ħutna ħa nwasslulhom l-aħbar tajba tas-salvazzjoni u nqawwulhom qalbhom kontra t-tiġrib tad-dinja. Hu Spirtu ta' rażan li jqawwina biex inkunu nistgħu niċħdu kull ma jista' jkun ta' tfixkil għalina, għall-ħajja ta' fidi u ta' mħabba ta' Kristu Ġesù.

Bl-għajnuna ta' l-Ispirtu s-Santu il jgħammar fina, aħna nistgħu nħarsu t-teżor tal-fidi li ġie fdat lilna, insaħħuh u nqawwuh sa ma nwassluh għall-milja tiegħu fil-ħajja ta' dejjem.

It-tmienja u għoxrin Ħadd tas-sena

IR-RADD TA' ĦAJR

Żewġ ġrajjiet

Il-ġrajja ta' l-Evanġelju li tħabbritilna llum hi twissija għalina biex qatt ma nieqfu nroddu ħajr lil Alla għall-imħabba bla qies li juri magħna u għall-ġid kollu li jagħtina. Ġesù ltaqa' ma' għaxar imġiddmin, huwa u sejjer lejn Ġerusalemm; dawn resqu fuqu jitolbuh ħniena u hu bagħathom juru ruħhom lill-qassisin biex dawn jagħtuhom xhieda li kienu fiequ mill-ġdim tagħhom u għalhekk setgħu mill-ġdid jitħalltu mal-bqija tan-nies. L-imġiddmin kollha fiequ u ħadd minnhom ma nstab rieġa' lura jrodd ħajr lil Ġesù għall-fejqan li kiseb, ħlief wieħed biss, u dan kien Samaritan u mhux Lhudi. Ġesù sogħob bih għal dan in-nuqqas ta' radd il-ħajr lil Alla minn nies tal-poplu li Alla għażel għalih – kien biss wieħed barrani, wieħed Samaritan, wieħed mhux mill-poplu ta' Alla li ħass li jagħti glorja 'l Alla għall-ġid li kiseb, il-fejqan mill-ġdiem.

L-istess ħaġa naraw fl-ewwel qari li tħabbrilna llum fil-ġrajja ta' Naghman, raġel setgħani f'pajjiżu, is-Sirja. Kien niżel fil-Lhudija għax f'pajjiżu kien sama' li fil-Lhudija kien hemm profeta setgħan, Eliżew, il-bniedem ta' Alla: Naghman mar għand il-profeta u talbu jfejqu mill-ġdiem tiegħu u Eliżew bagħat lil Naghman imur jogħdos seba' darbiet fix-xmara Ġordan; għall-ewwel Naghman ma riedx imur, imma l-qaddejja tiegħu ħajruh u, kif ħabbrilna l-qari, ġisem Naghman, wara li nħasel fil-Ġordan, sar qisu l-ġisem ta' tfajjel żagħżugħ. Wara l-fejqan tiegħu, Naghman ħass li għandu jerġa' lura għand Eliżew u offrielu rigal waqt li stqarr li Alla veru kien biss Alla ta' Eliżew. Il-profeta ma riedx rigali, iżda feraħ bil-fehma ta' Naghman li wara l-fejqan tiegħu ma kienx se jqim ħlief lil Alla veru bl-offerta tas-sagrifiċċju tiegħu.

Alla jrid is-salvazzjoni ta' kulħadd

Dawn iż-żewġ ġrajjiet għandhom żewġ tagħlimiet għalina. L-ewwel tagħlima turihielna l-Knisja minn kliem is-salm li tistedinna nlissnu wara l-ewwel qari. "Il-Mulej għarraf is-salvazzjoni tiegħu għall-ġnus kollha ta' l-art, f'għajnejn il-ġnus kollha wera l-ġustizzja tiegħu." Alla jrid li l-bnedmin kollha jsalvaw u jaslu għall-għarfien tal-verità; Alla bagħat lil Ibnu fid-dinja għas-salvazzjoni tal-bnedmin kollha, kellu jmut mhux għal poplu wieħed biss, għall-poplu Lhudi, għall-poplu li Alla għażel għalih biex iżomm ħajja u bla mittiefsa l-wegħda tas-salvazzjoni li kien għamel lil Adam wara li tkeċċa mill-ġenna ta' l-art. Ġesù ġie biex imut għall-bnedmin kollha, xerred demmu għalina u għall-bnedmin kollha għall-maħfra tad-dnubiet, biex it-truf kollha ta' l-art jaraw is-salvazzjoni ta' Alla tagħna.

Id-dmir tar-radd il-ħajr

It-tieni tagħlima jagħtihielna Ġesù stess bis-sogħba li wera għax lid-disa' Lhud li fejjaq mill-ġdiem tagħhom ma reġgħux lura jroddu ħajr lil Alla. Il-Mulej jistenna li aħna ma nieqfu qatt inroddu ħajr għall-ġid kollu li jagħmel magħna iżda

aħna nonqsu ħafna minn dan id-dmir ta' radd il-ħajr. Meta nsibu ruħna f'xi tiġrib, meta fuqna jkun jagħfas l-hemm u n-niket, malajr induru lejn Alla nitolbuh jeħlisna minnu, u nitolbu l-Madonna u l-Qaddisin jidħlu għalina quddiem Alla: mhux qed nagħmlu xi ħaġa ħażina, imma qed nuru l-fidi tagħna f'Alla, dik il-fidi li hi l-ħajja tal-bniedem ġust, kif rajna l-Ħadd li għadda. Iżda mbagħad, meta t-tiġrib u l-hemm jitbiegħed minna ftit inħabblu rasna u nagħmlu dak li għamel is-Samaritan li Ġesù fejjaq mill-ġdiem tiegħu u dak li għamel Naghman tas-Sirja wara l-fejqan tiegħu: ftit inħabblu rasna u nroddu ħajr lil Alla, għalkemm dan ma jitlobx xi ħaġa kbira minna, għaliex Ġesù ħallielna l-aqwa mezz li bih nistgħu nroddu ħajr lil Alla: il-Quddiesa li hi s-sagrifiċċju ta' radd il-ħajr lil Alla.

Kif inroddu ħajr

F'wieħed mis-salmi nsibu l-mistoqsija: "Xi nrodd lil Alla għall-ġid kollu li għamel miegħi?" U nsibu wkoll it-tweġiba: "Ngħolli l-kalċi tas-salvazzjoni u isem il-Mulej insejjaħ." Inkun ngħolli l-kalċi tas-salvazzjoni meta nissieħeb fil-Quddiesa, meta nsieħeb l-offerta tiegħi nnifsi għall-qadi tal-Mulej flimkien ma' l-offerta ta' Kristu fuq is-salib, offerta li tiġġedded f'kull Quddiesa, waqt li jsir tifħir u radd ta' ħajr lil Alla għas-salvazzjoni tad-dinja.

Ir-radd ta' ħajr lil Alla fil-Quddiesa jrid ikompli sejjer tul ħajjitna kollha, u kif dan isir igħidulna San Pawl fit-tieni qari ta' llum: nieħdu kollox bis-sabar għall-imħabba ta' ħutna l-bnedmin fil-bżonn ħalli huma wkoll jiksbu s-salvazzjoni u hekk Ġesù jkun imsebbaħ.

Jekk aħna tassew nafuha lil Alla s-salvazzjoni tagħna, għandna nissieħbu miegħu fit-tbatijiet tiegħu għas-salvazzjoni tad-dinja billi nilqgħu bis-sabar it-tiġrib kollu li jiġi fuqna ħalli kif inbatu ma' Kristu hekk ukoll insaltnu miegħu għal dejjem: hu l-aqwa radd ta' ħajr li nistgħu nagħtu lil Alla għall-ġid kollu li jagħmel magħna.

Id-disgħa u għoxrin Ħadd tas-sena

IL-ĠURNATA MISSJUNARJA

L-għajnuna tagħna mingħand il-Mulej

Bil-parabbola li l-Mulej qalilna llum, ried jurina li Alla dejjem lest biex jisma' t-talb tal-magħżulin tiegħu, ta' dawk li huma ġusti, ta' dawk li jgħixu bil-fidi li għandhom. Jekk il-ħżiena, igħidilna Ġesù, għalkemm ħżiena, jaslu biex jisimgħu t-talb ta' l-imsejknin u jagħmlu ħaqq magħhom biex ma jkomplux idejquhom bit-talb tagħhom, kemm aktar Alla jisma' t-talb li aħna nagħmlulu bil-qawwa tal-fidi tagħna!

Kliem Ġesù twettaqulna l-Knisja fl-ewwel qari ta' llum, bl-eżempju ta' Mosè waqt li l-poplu Lhudi kien qed jitqabad kontra l-Għamalekin. Mosè kien fuq il-quċċata ta' għolja jitlob, u huwa u jitlob, Israel kien qed jirbaħ lil Għamalek, iżda kull darba li Mosè kien igħejja jitlob u ma jżommx idejh merfugħin 'il fuq, Israel kien jitlef; għalhekk Aron u Hur li kienu ma' Mosè fuq l-għolja, għenuh lil Mosè jżomm idejh merfugħin 'il fuq fit-talb tul il-jum kollu sa kemm Israel ħareġ rebbieħ fuq Għamalek.

Kemm l-Evanġelju u kemm l-ewwel qari ta' llum iridu jftehmuna li kull għajnuna li neħtiegu tiġina mingħand il-Mulej, kif stqarrejna fis-salm responsor-jali li għidna wara l-ewwel qari. Alla tant iħobb il-magħżulin tiegħu, li jħarishom minn kull deni, li jħarishom tul ħajjithom kollha biex jeħilsu minn kull tbatija u minn kull tiġrib, billi jagħtihom is-sabar kollu ħa jilqgħu bil-qalb l-hemm kollu li ġġibil-hom id-dinja u jbiddluh f'mezz ta' qdusija u salvazzjoni.

Il-ħtieġa tal-fidi mwettqa bil-qari ta' l-Iskrittura

Dan il-kliem narawh sabiħ ħafna, imma ma tantx jinżlilna, speċjalment meta jkun jagħfas fuqna xi tiġrib kbir u ma nkunux qed naraw kif se neħilsu minnu. Għalhekk hi meħtieġa l-fidi: biss jekk għandna fidi ħajja, it-tiġrib li jiġi fuqna ma jaqtagħlniex qalbna. U jkollna fidi ħajja jekk nagħtu widen għall-kliem San Pawl fit-tieni qari ta' llum. Hu jħeġġeġ lid-dixxiplu tiegħu Timotju biex jibqa' dejjem midħla tal-Kotba Mqaddsa, għax minnhom jikseb l-għerf li jwassal għas-salvazzjoni permezz tal-fidi f'Ġesù. Il-qari ta' l-Iskrittura hu mezz mill-aqwa biex iżomm ħajja l-fidi tagħna għax l-Iskrittura kollha hi mnebbha minn Alla u trawwimna fil-qdusija ħa nkunu nies ta' Alla, il-magħżulin tal-Mulej, imħejjijin għal kull ħidma tajba: f'kelma waħda tagħmilna ġusti quddiem Alla, u allura t-talba tagħna jkun mismugħ minn Alla.

X'għandna nitolbu 'l Alla? X'għandna, b'mod speċjali, nitolbu 'l Alla llum, f'din il-ġurnata li fiha l-Knisja tfakkarna fid-dmir tagħna għax-xandir ta' l-Evanġelju. Il-Knisja jgħidilna l-Papa, hi fin-natura tagħha stess, Knisja missjunarja; imma l-Knisja hija aħna, hija kull wieħed li hu mgħammed; għalhekk kull wieħed minna, bħala nisrani, jrid ikun ukoll missjunarju. Għalhekk il-Knisja llum, bi kliem San Pawl, qiegħda tgħidilna: "xandar il-kelma, sus wara l-fidili f'ħin waqtu jew le, ċanfar, widdeb, wissi bis-sabar kollu u bit-tagħlim."

Id-dmir tagħna li nkunu missjunarji

Dan kif se nagħmluh? Nagħmluh skond is-sejħa li għandna mingħand Alla, għax is-sejħat ta' Alla huma ħafna. Alla jsejjaħ għas-saċerdozju, isejjaħ għall-ħajja reliġjuża, isejjaħ għall-ħajja tal-lajċi fid-dinja; hu jsejjaħ biex ix-xhieda għalih nagħtuha f'pajjiżna ma' qrabatna u ma' ħbiebna, u jsejjaħ ukoll biex ix-xhieda tagħna għalih nagħtuha f'pajjiżi 'l bogħod fost ġnus pagani. Hi x'inhi s-sejħa tagħna, dejjem titlob minna x-xandir tal-kelma, titlob minna ħidma missjunarja.

Ta' kull sena, il-Papa, fl-okkażjoni tal-Ġurnata Missjunarja, fil-messaġġ tiegħu jgħidilna b'liema mod għandna naqdu din il-ħidma missjunarja tagħna.

Din is-sena jaħbat iċ-ċentinarju tat-twaqqif ta' l-Opra Missjunarja ta' San Pietru appostlu għall-kleru indiġenu, l-opra waqqfuha żewġ nisa Stefanja u Ġovanna Bigard li, meta saru jafu li l-ħabib tagħhom Mons. Cousin, isqof ta' Nagasaki, fil-Ġappun, ma kienx qed idaħħal żgħażagħ fis-Seminarju biex isiru saċerdoti għax ma kellux flus biex imantnihom, dawn iż-żewġ nisa waqqfu l-Opra ta' San Pietru u kkonsagraw ħajjithom għall-ġbir ta' flus ħa jinbnew u jinżammu Seminarji fil-pajjiżi tal-missjoni. Illum din l-Opra hi mmexxija mis-Santa Sede u tieħu ħsieb mhux biss tas-Seminarji imma wkoll tad-djar tal-formazzjoni reliġjuża u taċ-ċentri ta' studji għoljin fil-pajjiżi tal-missjoni. Hi opra li tfakkarna illi l-ħidma missjunarja ma jagħmluhiex biss is-saċerdoti u r-reliġjużi rġiel u nisa, imma wkoll il-lajċi, l-insara kollha. Kif kiteb il-Papa fl-aħħar ittra tiegħu lill-Knisja kollha, "il-familji nsara jridu jħossu li aħna lkoll responsabbli biex tinbet u tilħaq il-kobor sħiħ tagħha, vokazzjoni speċifikament missjunarja kemm ta' saċerdoti, u kemm ta' reliġjużi u ta' lajċi, billi nużaw il-mezzi kollha adatti, mingħajr ma nwarrbu qatt il-mezzi kollha adatti, mingħajr ma nwarrbu qatt il-mezz privileġġjat tat-talb, skond kliem il-Mulej: "Itolbu lil Sid il-ħsad, biex jibgħat ħafna ħaddiema fil-ħsad tiegħu."

Il-Papa din is-sena tkellem l-aktar fuq l-Opra ta' San Pietru, iżda fakkar ukoll it-tliet Opri Missjunarji Pontifiċji l-oħra: l-Opra tal-Propagazzjoni tal-Fidi, l-Opra tas-Santa Infanzja, u l-Unjoni Missjunarja tal-Kleru u r-Reliġjużi. Tnejn mill-erba' Opri Pontifiċi waqqfuhom lajċi, u għalhekk huma x-xhieda li l-lajċi wkoll jistgħu, anzi għandhom ikunu missjunarji, xandara ta-Kelma f'pajjiżhom u barra minn pajjiżhom: "Ħażin għalija jekk ma nxandarx l-Evanġelju" kien igħid San Pawl. Bħalu rridu ngħidu aħna wkoll, u nkunu nxandru l-Evanġelju jekk aħna skond is-sejħa tagħna ngħixu l-ħajja tal-ġusti, ngħinu mill-ġid il għandna l-opri tal-Knisja fil-pajjiżi tal-missjoni, u fuq kollox nitolbu li dejjem aktar jiżdied l-għad ta' dawk li jagħtu xhieda ta' l-Evanġelju bil-ħajja u l-kelma tagħhom fil-pajjiżi tal-missjoni.

It-tletin Ħadd tas-sena

IT-TALB LI ALLA JISMA'

It-talb li ma jogħġobx lil Alla

Il-Ħadd li għadda rajna kif Alla dejjem lest biex jagħti widen għat-talb tal-magħżulin tiegħu, għat-talb tal-bniedem ġust li jgħix bil-fidi. Ilum Ġesù jrid jgħidilna min hu verament għalih il-bniedem ġust, u dan Ġesù jagħmlu permezz ta' parabbola li qal il xi uħud li kienu waħħlu f'rashom li huma ġusti u kienu jmaqdru lill-oħrajn. Xbieha ta' dawn in-nies huwa l-Fariżew tal-parabbola li daħal fit-tempju jitlob u mar quddiem Alla jiftaħar bil-ħajja qaddisa li kien igħix, li ma kienx bħall-bnedmin l-oħra, ħalliel, imma kien iħares il-ligi fl-irqaqat kollha tagħha, isum darbtejn fil-gimgħa u jħallas l-egħxur ta' kull ma jdaħħal lill-qassisin tat-Tempju. Ġesù jgħidilna li din it-talba li biha l-Fariżew ried irodd ħajr lil Alla għal qdusitu ma kienet togħġob xejn lil Alla, tant li l-Fariżew ħareġ mit-Tempju mhux ġustifikat quddiem Alla, għax ma qisux bniedem ġust. U Ġesù jkompli jgħidilna għaliex dan: "għax kull min jitkabbar, jiċċekken, u kull min jiċċekken, jitkabbar." It-talba tal-Fariżew ma għoġbitx lil Alla għax kienet talba ta' bniedem supperv, mimli bih innifsu: kien jaħseb li qed igħix ħajja qaddisa u wasal biex imaqdar il-pubblikan li daħal miegħu jitlob fit-Tempju.

It-talba tal-Fariżew ma kinitx togħġob lil Alla għax kienet talba nieqsa mill-umiltà u mill-imħabba; iżda lil Alla għoġbitu t-talba tal-pubblikan li għaraf ix-xejn tiegħu, għaraf li kien midneb u ried jafda ruħu għall-ħniena ta' Alla; għalhekk quddiem Alla kien ġustifikat; Alla ħenn għalih u ħabbu miegħu.

X'inhi s-sura tat-talb tagħna?

Bil-parabbola tal-Fariżew u l-pubblikan, il-Mulej qed jistedinna ngħarblu sewwa l-imġiba tagħna u s-sura tat-talb li nagħmlu. Għalhekk illum tajjeb nagħmlu eżami tal-kuxjenza u nistaqsu lilna nfusna aħniex nġibu ruħna bħall-Fariżew tal-parabbola. Aħna qed inqisu ruħna mexjin tajjeb ma' Alla għaliex immorru l-knisja, nitqarbnu ta' spiss, nagħmlu karità, ngħinu l-missjonijiet, is-Seminarju, id-djar tat-tfal, imbagħad immaqdru lil dawk li ma jmorrux il-Quddies kull nhar ta' Ħadd, li ilhom ħafna ma jqerru, li qed igħixu ħajja tad-dnub? Meta qed inqisu ruħna b'dan il-mod inkunu qegħdin nonqsu mill-imħabba tal-proxxmu u f'qalbna qegħdin immaqdruh, u qed nonqsu mill-umiltà għax qed niftaħru bit-tajjeb li qed nagħmlu.

Kif għandna nitolbu

Bit-tajjeb li qed nagħmlu ma għandniex għax niftaħru, u dan qalulna Ġesù stess xi żewġt iħdud ilu: meta qed nagħmlu t-tajjeb qed nagħmlu d-dmir tagħna bħala qaddejja ta' Alla, bħala qaddejja li ma niswew għal xejn għax it-tajjeb kollu li nagħmlu qed nagħmluh, mhux bil-ħila tagħna, imma bi grazzja ta' Alla, għax igħidilna Ġesù "Mingħajri ma tistgħu tagħmlu xejn", u San Pawl igħidilna: "Għal kollox niflaħ bis-saħħa ta' dak li jqawwini".

Bil-ħila tagħna naslu biex nagħmlu biss id-dnub u għalhekk it-talba tagħna trid tkun dejjem bħal dik tal-pubblikan: nagħrfu x-xejn tagħna quddiem Alla, inħabtu fuq sidirna, u ngħidu li Alla: "O Alla, ħenn għalija l-midneb." Hekk ukoll għallimna Ġesù meta qalilna kif għandna nitolbu; għallimna li għandna ngħidu li Alla: "aħfrilna dnubietna, bħalma naħfru lil min hu ħati għalina." It-talba li għallimna l-Mulej hi talba ta' ruħ midinba li tistenna kollox mingħand Alla, li tagħraf il-faqar u x-xejn tagħha.

Alla, tgħidilna l-Knisja, bl-ewwel qari tal-llum, jisma' l-krib tal-fqar tiegħu, ma jdawwarx wiċċu minn fuqhom u jgħinhom fil-ħtiġijiet kollha tagħhom. Għal din it-tħabbira tal-Knisja aħna stqarrejna l-fiduċja tagħna f'Alla u wrejna li nemmnu li Alla jisma' t-talba tal-fqajrin li jsejħulu: nafu li l-Mulej u qrib dawk kollha li huma qalbhom maqsuma, jisma' l-għajta tal-ġusti għall-għajnuna u jeħlishom mid-dwejjaq kollha tagħhom.

Kemm hu minnu dan jixhidulna San Pawl fl-ittra tiegħu lil Timotju bi kliem li nistgħu nqisuh bħala t-testment ta' l-Appostlu tal-ġnus. San Pawl kien iħoss li kien wasal iż-żmien li hu jxerred demmu għal Kristu u jiftaħ qalbu ma' Timotju; igħidlu li jħoss ruħu mhejji għas-sagrifiċċju ta' ħajtu għax wasal fit-tmiem tal-ġirja tiegħu. San Pawl kien żgur li mhux se tonqsu l-għajnuna tal-Mulej fl-aħħar taqbida tiegħu għaliex ħares dejjem il-fidi u ma ħalla xejn jifirdu mill-imħabba ta' Alla fi Kristu. Kien qed iħoss ruħu abbandunat minn kulħadd; ħadd ma baqa' miegħu, kulħadd ħallieh, iżda ma kienx qalbu maqtugħa, għax kellu 'l Alla miegħu u kien żgur li Alla kien qed jisma' t-talb tiegħu.

Meta aħna nħossu ruħna abbandunati minn kulħadd u mħollijin waħedna fit-tiġrib tagħna, nitgħallmu minn San Pawl, inżommu sħiħ fil-fidi tagħna f'Alla, nintelqu għal kollox f'idejh, żguri li se jisma' t-talb u t-tnehid tagħna u jagħtina fis-sema l-kuruna tal-ġustizzja li għandu merfugħa għal kull min fid-dinja għex bit-tama tad-dehra tal-Mulej fil-glorja.

Il-wieħed u tletin Ħadd tas-sena

IS-SALVAZZJONI TA' KULĦADD

Sinjali ta' l-imħabba ta' Alla għalina

Il-Bxara t-Tajba li l-Knisja trid twasslilna llum f'din il-laqgħa tagħna mal-Mulej f'dar Missierna tas-sema hi li l-Mulej hu twajjeb u ħanin ma' kulħadd għax iħobbna b'imħabba bla qjies. Ħdejn Alla m'aħna xejn, qisna xi traba bilkemm taraha, xi qatra nida li ma' l-ewwel raġġi tax-xemx tisfa fix-xejn, u b'dan kollu Alla jħobbna, aħna egħżież għalih, tant li lest dejjem biex jagħlaq għajnejh għal dnubietna u jaħfirhomlna jekk nindmu minnhom. Hu jwissina kull darba li nonqsu minn imħabbtu u jistedinna nerġgħu lura mill-ħażen tagħna, u nqegħdu fih biss kull tama tagħna. It-twiddib tiegħu, il-kastigi li jiġu fuqna, jew aħjar, li nġibu fuqna bi dnubietna, huma sinjali ta' l-imħabba ta' Alla għalina biex nintebħu xi ħsara nagħmlu lilna nfusna meta niksru l-kmandamenti tiegħu u ma ngħixux fl-imħabba ta' xulxin.

Dan kollu qalitulna l-Knisja llum bi kliem il-Ktieb ta' l-Għerf u stednitna biex imbierku lil Alla għall-kobor bla qies ta' l-imħabba u tal-ħniena tiegħu għalina, u nroddulu ħajr mal-ħolqien kollu.

Hu dmir tagħna bħala bnedmin u wisq aktar hu dmir tagħna bħala nsara li nroddu ħajr lil Alla u nberkuh għall-imħabba u l-ħniena tiegħu mal-bnedmin kollha ta' l-art. Hu dmir tagħna bħala nsara nitolbu għal xulxin kif kien jitlob San Pawl għall-komunitajiet insara li hu waqqaf max-xtut kollha tal-Mediterran biex Alla jagħmilna lkoll denji tas-sejħa tagħna bħala nsara u bil-qawwa tiegħu jagħmel li sseħħ kull rieda tajba tagħna għall-ġid ta' ħutna fil-bżonn u kull ħidma tal-fidi tagħna biex tikber u tinxtered is-Saltna ta' Alla fid-dinja, u l-isem ta' Alla jkun imsebbaħ ma' kullimkien minn tarf għall-ieħor tad-dinja.

Ilkoll imsejħin ħa nħabirku għas-salvazzjoni ta' kulħadd

Kliem San Pawl li smajna fit-tieni qari ta' llum, għandu jfakkarna f'dak li tħabbar lilna fil-Ġurnata Missjunarja, dak li qalilna l-Papa fl-aħħar ittra tiegħu lill-Knisja dwar il-vokazzjoni u l-missjoni tal-lajċi fil-Knisja. Kull min hu mgħammed u rċieva s-siġill tad-don ta' l-Ispirtu s-Santu fil-Griżma, ġie konsagrat għas-servizz ta' Alla, ġie mogħti lilu sehem mill-missjoni ta' Kristu, is-Saċerdot, il-Profeta u s-Sultan. Il-missjoni ta' Kristu kienet dik li jfittex u jsalva l-mitluf, kif tenna Ġesù stess lil Żakkew il-pubblikan ta' Ġeriko li ried jara 'l Ġesù u biex jarah tela' ma' siġra għax kien bniedem qasir. Din ix-xewqa tiegħu li jara 'l Ġesù qalagħtlu l-grazzja li jilqa' lil Ġesù għandu.

Kull nisrani hu msejjaħ biex ifittex u jsalva lil min hu mitluf. Iżda dan kif se nagħmluh? Nagħmluh billi nqaddsu d-dinja għal Alla, u nqaddsu d-dinja għal Alla billi nagħtu xhieda ta' ħajja verament nisranija fiċ-ċirkostanza kollha ta' ħajjitna, fil-qagħdiet kollha li fihom insibu ruħna, billi nfittxu dejjem dak li hu tjieba, verità u ġustizzja u nħabirku għall-bini ta' dinja aħjar fejn isaltnu l-ġustizzja u sliem, u nuru rispett u mħabba mhux biss għall-bnedmin ħutna imma wkoll għall-

ambjent li fih ngħixu u ngħożżu l-ġmiel tal-ħolqien li għandna madwarna bil-ħlejjaq kollha li bih Alla ried jagħnih.

Kif se nagħmlu dan?

Ġesù, biex ifittex u jsalva l-mitluf, tneżża' minn kollox u ħa n-natura ta' lsir, sar bniedem bħalna jixbahna f'kollox minbarra d-dnub: għex ħajja ta' faqar u ta' tbatija, ra l-ingratitudni tan-nies li fosthom kien għamel tant ġid u huma mbagħad ċaħduh quddiem Ponzju Pilatu u talbuh isallbu; ra l-Appostli li hu għażel jaħarbu u jmorru jistaħbew meta ġie maqbud fil-ġnien taż-żebbuġ, wieħed minnhom ċaħdu, ieħor biegħu lill-egħdewwa tiegħu; sofra passjoni l-aktar kiefra u miet għas-salvazzjoni tad-dinja. Biex qeda l-missjoni tiegħu għadda minn dan it-tiġrib kollu. Issa aħna msejħin bħala nsara biex inkomplu l-missjoni ta' Kristu għas-salvazzjoni tad-dinja billi kif ġa għidna aktar 'il fuq, infittxu kull ma hu tjieba, verità u ġustizzja.

Dan nagħmluh jekk ma' kull bniedem li qed ibati, ma' kull bniedem li qiegħed fid-dnub, ma' kull min hu mwarrab u mistmerr min-nies inġibu ruħna kif kien jagħmel Ġesù u ma nibżgħux mill-għajdut tan-nies.

Meta Ġesù daħal għand Żakkew, in-nies tkażaw bih għax qalu li daħal għand bniedem midneb: daħal għandu biex jagħtih is-salvazzjoni. F'dak li nagħmlu għall-ġid, f'kull ħidma tal-fidi tagħna, se nsibu min ifixkilna, min jaqtagħlna qalbna, min igħid kontrina u jitkaża bina, imma dan ma għandux jaqtagħlna qalbna, jekk dak li qed nagħmlu qed nagħmluh għal Alla u mhux biex ikollna l-tifħir tan-nies, għax bil-ħidma tagħna, inkunu qegħdin insebbħu lil Alla, u Alla, meta jasal il-waqt, meta l-Mulej jerġa' jiġi fil-glorja – mhux issa kif smajna lil San Pawl igħidilna fit-tieni qari, għalkemm ma nafux meta – Alla jsebbaħ lilna skond il-grazzja ta' Alla u l-Mulej Ġesù.

It-tnejn u tletin Ħadd tas-sena

IL-QAWMIEN MILL-IMWIET

It-twemmin f'ħajja oħra

Issa li qed nersqu lejn it-tmiem tas-sena liturġika, il-Knisja tistedinna biex naħsbu fuq it-tmiem tagħna f'din id-dinja, tmiem li joħloq fina tħassib u qtiegħ il-qalb. Hi ħaġa naturali li l-bniedem jibża' mit-tmiem tiegħu, u għal dawk li jaħsbu li mal-mewt kollox jispiċċa, il-ħsieb tat-tmiem tagħhom fid-dinja hu ħsieb tal-biża' u ta' qtiegħ il-qalb li xi kull tant iwassalhom għall-qerda ta' l-istess ħajja tagħhom.

Iżda aħna nafu u nemmnu li l-mewt tagħna għal din id-dinja m'hijiex għalina t-tmien ta' kollox, għaliex għalina l-ħajja ma tintemmx imma tinbidel u mal-mewt tal-ġisem fuq din l-art, tithejja għalina għamara għal dejjem fis-sema.

Dan tħabbrulna l-Knisja llum fl-ewwel qari tal-Quddiesa, u jħabbrulna l-Mulej innifsu fl-Evanġelju.

Il-ġrajja taż-żgħażagħ Makkabej

It-twemmin ta' ħajja oħra wara l-ħajja f'din id-dinja nsibuh imxerred fost il-ġnus kollha tal-qedem u ta' llum ukoll, u xhieda ta' dan it-twemmin insibuh fil-ġrajja tas-sitt aħwa li flimkien ma' ommhom, fi żmien il-Makkabej, ġarrbu mewta kiefra biex jibqgħu fidili għat-twemmin tagħhom. Is-sultan Antjokju li ħa l-Lhudija taħt idejh ried li l-Lhud jiċħdu t-twemmin ta' missirijiethom u jħaddnu d-drawwiet pagani; ħafna Lhud ċaħdu l-fidi, iżda ħafna oħrajn żammew sħiħ u ġġieldu kontra l-pagani ħa jħarsu t-twemmin tagħhom.

Lis-sitt żgħażagħ u 'l ommhom is-sultan wiegħed ġid u setgħa jekk huma jiċħdu twemminhom u jieklu l-laħam tal-majjal, ħaġa li ma kinitx permessa mil-liġi ta' Mosè. Iżda ebda wieħed miż-żgħażagħ, lanqas l-iżgħar fosthom, ma ġie mqarraq mill-wegħdiet tas-sultan, u lkoll sofrew il-martirju, jiġifieri lkoll taw xhieda quddiem id-dinja ta' twemminhom. Minn fejn ġiethom il-qawwa biex jirreżistu u jmutu għall-fidi tagħhom? Iwieġbu huma stess; ilkoll taw l-istess tweġiba għall-ħajriet tas-sultan: "Aħna lesti mmutu biex ma niksrux il-liġijiet ta' missirijietna, għax nemmnu li s-Sultan tal-ħolqien iqajjimna għall-ħajja ġdida għal dejjemm għax qegħdin immutu għall-liġijiet tiegħu; nagħżlu li joqtluna l-bnedmin għax ngħożżu f'qalbna t-tama li Alla għad iqajjimna mill-ġdid."

Il-fehma tas-Sadduċej

Dawn iż-żgħażagħ Lhud kienu jemmnu fil-qawmien mill-imwiet, imma, fi żmien Ġesù, fost il-Lhud, kien hemm ħafna li ma kinux jemmnu fil-qawmien mill-imwiet; dawn kienu s-Sadduċej, li kienu nies għonja u setgħana u bi ħsibijiethom marbutin biss mad-dinja ta' madwarhom, ma kinux jistgħu jifhmu kif seta' jseħħ il-qawmien mill-imwiet. Dawn darba għamlu mistoqsija lil Ġesù biex juruh li l-qawmien mill-imwiet kienet ħrafa taċ-ċajt. Ġesù weġibhom u qalilhom li Mosè stess, li bih kienu jaħilfu, kien urihom li hu minnu l-qawmien mill-imwiet. Dan

Mosè għamlu meta tkellem dwar id-dehra li kellu ta' Alla ħdejn il-Ħoreb, meta Alla deherlu f'xitla taqbad tal-ħollieq u bagħtu fl-Eġittu ħa jeħles il-poplu tiegħu mill-jasar. Mosè lil Alla jsejjaħlu Alla ta' Abraham, Alla ta' Iżakk u Alla ta' Ġakobb. Alla qal Ġesù lis-Sadduċej hu Alla ħaj, hu Alla tal-ħajjin u mhux tal-mejtin, għalhekk Abraham Iżakk u Ġakobb qegħdin igħixu ħajja ġdida ma' Alla wara li mietu għal din id-dinja.

Ħajja oħra

Ġesù jkompli jgħidilhom lis-Sadduċej li l-ħajja fid-dinja l-oħra, il-ħajja ta' dejjem, m'hijiex bħall-ħajja f'din id-dinja. Hawn fid-dinja n-nies iżewġu u jiżżewġu, imma wara l-qawmien mill-imwiet in-nies la jżewġu u lanqas jiżżewġu u ma jmutu qatt iżjed imma jkunu bħall-Anġli tas-sema. B'dan il-kliem, Ġesù wera lis-Sadduċej kemm kienet fiergħa u taċ-ċajt il-mistoqsija li għamlulu. Il-ħajja ta' dejjem hi ħajja oħra, ħajja ta' hena u s-sliem fil-kontemplazzjoni tal-kobor ta' Alla flimkien ma' l-Anġli kollha tiegħu, ħajja ta' hena u sliema bla qies.

Aħna lkoll ġejna maħluqin biex niksbu din il-ħajja, li fiha qlubna jsibu l-mistrieħ sħiħ tagħhom, iżda l-bieb għal din il-ħajja ingħalqilna bid-dnub ta' Adam; reġa fetaħulna Ġesù t-tieni Adam, u hekk tana l-faraġ ta' dejjem, faraġ li għad niksbu jekk inħallu lill-Mulej imexxi qlubna lejn l-imħabba ta' Alla u s-sabar ta' Kristu. Din hi x-xewqa tal-Knisja għalina llum, xewqa li ttennihielna bi kliem San Pawl lit-Tessalonkin: "Sidna Ġesù Kristu jfarġilkom qlubkom u jwettaqkom f'kull egħmil u f'kull kelma tajba..., iwettaqkom u jħariskom mill-ħażen biex meta tgħaddi għalikom is-sura ta' din id-dinja jilqagħkom fis-saltna tiegħu ta' dejjem."

It-tlieta u tletin Ħadd tas-Sena

IL-ĦAJJA TA' DEJJEM

Jum il-Mulej

Kif rajna l-Ħadd li għadda, qrib it-tmiem tas-sena liturġika, il-Knisja tistedinna nimmeditaw fuq it-tmiem tas-sura ta' din id-dinja u l-bidu tal-ħajja ta' dejjem, ħajja ta' hena u sliem bla qies.

Jum it-tmiem ta' kollox l-Iskrittura ssejjaħlu Jum il-Mulej, għaliex huwa l-jum li fih il-Mulej jerġa jiġi b'setgħa u qawwa kbira biex jagħmel ħaqq mid-dinja. Huwa jum ta' biża', igħidilna l-profeta Malakija fl-ewwel qari ta' llum, jum jaqbad qisu forn għaliex hu jum li jaħraq bħal tiben il-kburin kollha u kull min jagħmel il-ħażen: għal dawn huwa żmien ta' qilla, żmien ta' ġustizzja, iżda, ikompli jgħidilna l-profeta, għal dawk li għandhom il-biża' ta' Alla, għal dawk li huma ġusti u għexu fl-imħabba ta' Alla u ħarsu l-kmandamenti tiegħu, Jum il-Mulej ma għandux ikun jum ta' qilla u jum ta' biża', imma jum ta' hena u ferħ, għaliex ikun il-jum li fih titla' għalihom ix-xemx tal-ġustizzja, il-jum li fih Ġesù, ix-xemx tal-ġustizzja, jiġi biex isejħilhom ħalli jidħlu miegħu fis-saltna tiegħu ta' dejjem u jirċievu l-premju li jkun jistħoqqilhom għall-fedeltà tagħhom, talli bħala qaddejja fidili u għaqlin ħaddmu t-talenti li l-Mulej fdalhom f'idejhom.

Ġesù kemm il-darba tkellem fuq it-tieni miġja tiegħu b'setgħa u glorja kbira, u meta tela' Ġerusalemm, biex jagħti bidu għall-passjoni tiegħu, qrib il-belt ħabbar il-ħerba tagħha u tat-tempju u wera din il-ħerba bħala xbieha tat-tmiem ta' kollox.

Is-sinjali tat-tmiem

Kliem Ġesù dwar il-ħerba ta' Ġerusalemm nikket lill-Appostli, imsaħħrin bil-ġmiel tat-Tempju, u riedu jkunu jafu meta kienet se sseħħ il-ħerba ta' Ġerusalemm u se jkunu s-sinjali ta' din il-ħerba. Iżda Ġesù kellimhom l-aktar dwar is-sinjali tat-tmiem ta' kollox: gwerer tal-biża' u taqlib fil-pajjiżi, theżżiż kbir ta' l-art, ġuħ u mard li jittieħed, u sinjali ta' l-għaġeb fis-sema. Iżda Ġesù kompla jgħidilhom li wara li jiġri dan kollu t-tmiem ma jasalx minnufih. X'ried igħid Ġesù b'dan il-kliem? Għaliex fil-ġrajja kollha tad-dinja ma nsibux ħlief gwerer u taqlib, ġuħ u mard, u dehriet ukoll ta' l-għaġeb fis-sema. Bi kliemu Ġesù ried ifisser li kull ma jiġri fid-dinja madwarna, kull ma jiġri għax imqanqal mil-qawwiet tan-natura bħat-terremoti, jew imqanqal mill-ħażen tal-bniedem bħall-gwerer, għandu jkun għalina ta' sinjal biex inżommu ruħna dejjem imħejjijin għal meta l-Mulej jiġi biex isejħilna ħa nagħtuh kont ta' egħmilna fid-dinja.

Ġesù ma jkellimniex biss fuq dawn is-sinjali għalina biex inkunu dejjem imħejjija; ikellimna wkoll fuq il-ħtieġa li nibqgħu dejjem fidili lejh, ikun x'ikun it-tiġrib li jiġi fuqna minħabba l-fidi tagħna fih. Ġesù jsemmi l-persekuzzjonijiet li jridu jgħaddu minnhom dawk kollha li jagħtu xhieda ta' Kristu, persekuzzjonijiet li jwasslu biex dawk li huma ta' Kristu jiġu mċaħħdin mid-drittijiet fundamentali tagħhom, jiġu saħansitra mogħtijin il-mewt. Fl-istess ħin li jħabbar dan it-tiġrib

kollu għal dawk li huma tiegħu, Ġesù jqawwilhom qalhom billi jgħidilhom li fit-tiġrib kollu tagħhom, ma jkunux waħedhom: hu jkun dejjem magħhom, u jekk jibqgħu sħaħ sa l-aħħar jiksbu l-premju tal-ħajja ta' dejjem.

Inkunu dejjem fidili għas-sejħa tagħna

Kliem il-profeta Zakkarija u kliem Ġesù stess iġagħluna nifhmu li jekk irridu 'l Ġesù jdaħħalna fis-saltna tiegħu ta' dejjem, irridu nħabirku għas-salvazzjoni tagħna billi nfittxu li nkunu dejjem fidili għas-sejħa tagħna ta' nsara, billi naqdu, skond ir-rieda ta' Alla u skond is-sejħa li tana, id-dmirijiet tagħha f'din id-dinja bħala membri tas-soċjetà tal-bnedmin. Bħala membri tal-Knisja rridu nagħtu xhieda ta' ħajja nisranija fil-ħajja tagħna ta' kuljum fil-familja, fuq ix-xogħol, fil-ħin tal-mistrieħ, u fir-relazzjonijiet tagħna mal-bnedmin l-oħra. Bħala membri tas-soċjetà li fiha ngħixu rridu nagħtu sehemna, żgħir kemm hu żgħir, għall-bini ta' soċjetà aħjar, bil-ħarsien tal-liġijiet tal-pajjiż u b'imġiba li tixirqilna bħala bnedmin.

Fi żmien San Pawl, fost it-Tessalonkin, kien hemm xi wħud, li wara li semgħuh jitkellem fuq it-tmiem ta' kollox, ħasbu li dan kien se jseħħ minnufih u għalhekk bdew jitgħażżnu u jinħlew fix-xejn, jistennew jum il-Mulej jasal. Kif smajna fit-tieni qari ta' llum, San Pawl kellu kliem iebes ħafna għal dawn in-nies, biex ifehemhom li t-traskuraġni tad-dmirijiet tagħna fid-dinja m'hijiex tħejjija xierqa għat-tieni miġja tal-Mulej.

Ilkoll kemm aħna rridu naħdmu tul ħajjitna fid-dinja; il-kmandament tax-xogħol jorbot 'il kulħadd, u tant jorbot li San Pawl igħid li min ma jridx jaħdem lanqas għandu jedd jiekol. Ix-xogħol hu dritt u dmir ta' kull bniedem u kull wieħed irid jaqdi dan id-dmir qisu qed jagħmlu għal Alla u mhux għall-bnedmin – hekk hu jkun iħejji ruħu għall-miġja ta' Kristu fid-dinja biex jagħtih il-premju tal-ħajja ta' dejjem.

L-erbgħa u tletin Ħadd tas-sena

KRISTU, IS-SULTAN TAL-ĦOLQIEN

Inroddu ħajr lil Alla

Bi kliem San Pawl illum il-Knisja tistedinna nroddu ħajr lil Alla l-Missier, għaliex permezz ta' Ibnu, magħmul bniedem għalina, ħelisna mill-ħakma tad-dlam u daħħalna fis-Saltna ta' Ibnu l-għażiż, Ġesù Kristu, li bil-mewt u l-qawmien tiegħu ġejna mifdija u ksibna l-maħfra ta' dnubietna.

Jixraq illum nagħmlu dan, jixraq li nroddu ħajr lil Alla llum f'dan l-aħħar Ħadd tas-sena liturġika aħna u nagħtu ġieħ lill-Mulej Ġesù, is-sultan tal-ħolqien kollu.

Kristu, igħidilna San Pawl, hu x-xbieha ta' Alla li ma jidhirx għax bih u fih aħna għarafna l-Missier, għaliex hu bħala Alla u l-Missier huma ħaġa waħda; Kristu, bħala bniedem hu l-kbir fost il-ħlejjaq kollha, it-tieni Adam li fih u bih iġġedded il-ħolqien kollu, il-ħolqien li bid-dnub ta' l-ewwel Adam beda t-triq tat-telfien, fi Kristu t-tieni Adam kiseb bidu ġdid.

Fi Kristu, ikompli jgħidilna San Pawl, kien maħluq kollox, fis-sema u fl-art, dak kollu li jidher u ma jidhirx, is-setgħat kollha ta' l-anġli, troni u ħakmiet, prinċipati u setgħat, u d-dinja kollha b'kull ma fiha u kull ma hemm madwarha fis-smewwiet. Bih, il-Verb ta' Alla, li kien ma' Alla u kien Alla, kif igħidilna San Ġwann fil-bidu ta' l-Evanġelju tiegħu, ġie maħluq kollox u kollox bih u fih qiegħed iżomm. Fi Kristu tgħammar il-milja kollha tad-divinità, igħidilna San Pawl, jiġifieri hu veru Alla daqs kemm hu veru bniedem, il-kbir fost il-bnedmin kollha, dak li ta bidu ġdid lill-bniedem meta bid-demm li hu xerred fuq is-salib ħabbeb mill-ġdid il-ħolqien kollu ma' Alla u ġab sliem mill-ġdid bejn is-sema u l-art.

Dan il-kliem ta' San Pawl li tħabbrilna fit-tieni qari ta' llum jurina kemm tassew Kristu jixraqlu jissejjaħ Sultan tas-Slaten u s-Sid tas-Sidien, kemm verament hu sultan tal-ħolqien kollu.

David, xbieha ta' Kristu Sultan

David, midluk sultan u ragħaj tal-poplu kollu ta' Alla, miġbur mill-ġdid f'saltna waħda, hu xbieha ta' Kristu, li ġabar f'poplu wieħed, il-poplu ġdid ta' Alla, li kiseb għalih demmu, il-ġnus kollha ta' l-art, Lhud u pagani. Is-Saltna li Kristu kiseb għalih, is-saltna li l-Missier tah, hi s-saltna ta' David – hekk ħabbar l-Anġlu lill-Verġni Marija: "Alla jagħtih it-tron ta' David missieru u jsaltan għal dejjem fuq dar Ġakobb u ma jkunx hemm tmiem għas-saltna tiegħu."

Is-saltna ta' Kristu m'hijiex saltna bħas-saltniet l-oħra tad-dinja, saltniet mibnija fuq il-qawwa ta' l-armi tal-gwerra, kemm il-darba miksuba bil-qerq u bl-inġustizzja, imma hi saltna ta' verità u ta' ħajja, saltna ta' mħabba, ġustizzja u sliem, saltna li tħaddan fiha l-bnedmin kollha ta' kull żmien u ta' kullimkien, saltna li f'din id-dinja tidher fil-Knisja li Kristu waqqaf u li tagħha hu r-Ras, saltna li tilħaq il-milja tagħha fis-smewwiet, meta Kristu jqiegħed l-egħdewwa kollha tiegħu taħt riġlejh u jinqered l-aħħar għadu l-Mewt, u Alla jkun kollox f'kollox.

Bħala membri tal-Knisja ta' Kristu, aħna ġa ninsabu b'xi mod fis-saltna ta' Kristu mexjin lejn il-milja tagħha fis-sema, u lkoll nixtiequ nisimgħu lil Ġesù jgħidilna dak li qal lill-ħalliel it-tajjeb. "Illum int tkun miegħi fis-saltna tiegħi fil-Ġenna."

X'irridu nagħmlu biex insaltnu ma' Kristu?

X'irridu nagħmlu biex nisimgħu lil Ġesù jgħidilna dan il-kliem ta' faraġ meta niġu biex inħallu din id-dinja? X'għamel il-ħalliel it-tajjeb biex Ġesù seta' qallu dan il-kliem? Ma Ġesù kien hemm imsallbin żewġ ħallelin, imma lil wieħed biss Ġesù qal li se jkun miegħu fil-Ġenna. Għaliex? It-tweġiba nsibuha fil-mod kif ġabu ruħhom iż-żewġ ħallelin fuq is-salib tal-mewt tagħhom. L-ewwel wieħed ma kienx jidher li kellu xi sogħba għall-ħtijiet li minħabba fihom ġie kundannat għall-mewt, ħsiebu kien li Ġesù jagħmel xi miraklu biex jeħilsu mill-mewt għalkemm ma tantx kien jemmen fil-ħaġa. L-ieħor, il-Ħalliel it-tajjeb, għaraf il-ħtijiet tiegħu u ried jafda ruħu f'idejn Ġesù: "Ġesù," qallu, "ftakar fija meta tidħol fis-Saltna tiegħek." Kliemu kien stqarrija ta' ndiema u ta' fidi fi Kristu, u din l-istqarrija kisbitlu s-salvazzjoni.

Aħna wkoll niksbu s-salvazzjoni, u nidħlu fis-Saltna ta' Kristu, fil-Ġenna, jekk nuru sogħba ta' dnubietna u nqawwu fina l-fidi fi Kristu, fidi li rridu nuru mhux bil-kliem biss, imma bl-imġiba kollha ta' ħajjitna.

WERREJ

IL-KELMA TAL-PAPA

Enċiklika dwar id-dinjità ul-vokazzjoni tal-mara .... Paġna 105
Eżortazzjoni Appostolika Christifideles laici 239
Ittra Appostolika egħluq il-25 sena mill-promulgazzjoni tal-
Kostituzzjoni dwar il-Liturġija 465
Ittra lis-saċerdoti għal Ħamis ix-Xirka 1989 349
Ittra lid-direttur tal-Osservatorju Vatikan dwar l-għarfien tagħna
ta' Alla u tan-natura 189
Appell għal Jum l-Emigrant 100
Messaġġgħal Jum il-Paċi 1989 181
Messaġġ għar-Randan 1989 184
Messaġġ għal Jum iż-Żgħażagħ 1989 186
Messaġġ għal Jum il-Vokazzjonijiet 1989 404
Messaġġ għal Jum il-Komunikazzjonijiet Soċjali 1989 407
Messaġġ għall-Ġurnata Missjunarja 1989 479
Diskors lill-Isqfijiet Amerikani: Is-sisien tas-servizz pastorali fil-Knisja 43
Diskors lill-isqfijiet li ħadu sehem f'laqgħa f'Ruma dwar l-"Humanae Vitae":
Id-don hi l-liġi l-ġdida, l-għerq u l-qawwa tal-ħajja morali
tal-miżżewġin u tal-familja 176

SANTA SEDE

Kongregazzjoni għall-Kult Divin
Thejjija u ċelebrazzjoni tal-Għid tal-Mulej 1
Notificazione sulle celebrazioni nei gruppi del Cammino
neo-catecumenale 197
Decretum "Ecclesiae Activitas" 488

Kongregazzjoni għall-edukazzjoni Kattolika
The Religious Dimension of Education in a Catholic School 150
Guidelines for the Study of the Church's Social Doctrine in the
formation of Priests 483

Kumissjoni Ġustizzja u Paċi
The Church and Racism 333

Kummissjoni għall-Għaqa tal-Insara
Ottavarju għall-Għaqda tal-Insara 1989 17

Kummissjoni għall-mezzi tal-komunikazzjoni soċjali
Pornografija u vjolenza fil-mezzi tal-komunikazzjoni soċjali 489

Accordo fra la Santa Sede e il Governo della Repubblica di Malta
sull'incorporazione della Facoltà di Teologia nell'Università di Malta 50

The Moral Norm of "Humanae Vitae" and Pastoral Duty (Oss. Rom. 25-2-89) 355

KONFERENZA EPISKOPALI
Pastorali tal-Isqfijiet għar-Randan 1989 369
Dikjarazzjoni tal-isqfijiet tal-1 ta' April 1989 497
Dikjarazzjoni tal-isqfijiet tat-3 ta' Ġunju 1989 497

DISKORSI U MESSAĠĠI TA' L-ARĊISQOF
fl-anniversarju tal-konsagrazzjoni episkopali tiegħu 48
dwar il-fakoltà tat-Teoloġija 52
għas-sittin sena ta' LEĦEN IS-SEWWA 54
fl-okkażjoni tal-inawgurazzjoni tal-kumitat Malti-Għarbi
għas-solidarjetà mal-kawża Palestinjana 55
fl-għaxar anniversarju tal-pontifikal tal-Papa Ġwann Pawlu II 60
fl-okkażjoni tal-"Jesus Festival" 198
fl-okkażjoni tal-festa ta' Kristu Re 199
għal Jum l-Emigrant 201
lis-saċerdoti, reliġjużi u lajċi li qed jaħdmu barra mid-djoċesi 202
għal nhar il-Milied 203
għal Jum il-Paċi 1989 205
lill-miżżewġin ġodda fil-festa tal-familja 207
lil dawk li jinsabu fil-ħabs 209
lil Mons. C. Xuereb wara li rtira 212
lill-ġurnalisti 373
għal Jum il-Komunikazzjoni soċjali 498
nhar il-festa ta' San Ġużepp Ħaddiem 500
lill-għalliema 504
fil-lejla ta' solidarjetà mal-komunità ta' San Blas 506

DOKUMENTI TAL-KURJA
Ċirkulari n.204: L-anniversarju tal-Arċisqof 56
Ċirkulari n.205: Ix-xahar tar-Rużarju 57
Ċirkulari n.206: Il-festa tal-Papa - Talb għall-Paċi - Ġurnata Missjunarja 58
Ċirkulari n.207: Għajnuna lill-Armenja 214
Ċirkulari n.208: Nomina ta' Mons. A. Depasquale bħala Vigarju Ġenerali 374
Ċirkulari n.209: Festa tal-Gandlora 374
Ċirkulari n.210: Randan 1989 376
Ċirkulari n.211: Ġimgħa ta' Sagrifiċċju 377
Ċirkulari n.212: Avviż mill-K.O.M.R. Association 377
Ċirkulari n.213: Jum il-ħandikappati u Jum iż-Żgħażagħ 378
Ċirkulari n.214: L-ewwel ta' Mejju 1989 510
Ċirkulari n.215: Ġabra għall-iskejjel tal-Knisja 511
Digriet dwar is-Segretarjat għall-Emigrazzjoni u t-Turiżmu 63
Digriet dwar is-Segretarjat għall-Edukazzjoni nisranija u l-Kultura 66
Digriet dwar is-Segretarjat tal-Liturġija 507
Digriet tan-nomina ta' Mons. A. Depasquale bħala Vigarju Ġenerali 210
Digriet dwar il-fakultajiet ta' Mons. A. Depasquale 211
Digriet dwar it-tqarbin mil lajċi 96

Nomini ġodda 211, 511
Tribunal Ekkleżjastiku: Rapport 1988 379
Segretarjat Liturġija
Normi dwar il-ministri straordinarji tat-tqarbin 96
Regolamenti għall-fotografi waqt ċelebrazzjonijiet liturġiċi 97
Rit biex jingħata l-inkarigu ta' ministru straordinarju tat-tqarbin 410
Segretarjat għall-emigazzjoni u t-turiżmu
Catholic Enquiry Centre at Dar l-Emigrant Statistics 1977-1988 213
Kummissjoni Ġustizzja u Paċi: Ċelebrazzjoni ta' Jum il-Paċi 1989
Introduzzjoni ta' Mons. Pier Luigi Celata Nunzju Appostoliku 359
The Pope's Message and the situation in Malta (Prof. O. Friggieri) 363
The Pope's Message (Mons. A. Depasquale) 366
Sezzjoni Amministrattiva: Il-"policy" dwar l-artijiet 512
Moviment ta' Kana: Rapport 1988 383

ARTIKOLI

L-Ewkaristija, sagrifiċċju ta' tifħir u radd il-ħajr, il-"Magnificat" permanenti tal-Knisja fl-istorja (Mons. C. Cassar) 70
It-tqarbin tal-lajċi: il-liġi tal-Knisja fid-dawl tat-teoloġija (Mons. C. Cassar) 413
Ecclesiology in the Fathers 514
Ħutna fis-saċerdozju li l-Mulej sejjaħ fl-1988 391
Reliġjużi Nisa li l-Mulej sejjah fl-1988 397

EŻEMPJU TA' OMELIJI

I Ħadd tal-Avvent: Il-miġja tal-Mulej fostna 80
II Ħadd tal-Avvent Ferħ fil-Mulej 81
It-III Ħadd tal-Avvent: Nifirħu fil-Mulej 82
Ir-IV Ħadd tal-Avvent: Hienja dik li emmnet 48
Il-Milied: Il-misteru tal-Milied 85
L-ewwel tas-sena: Sliem u paċi fid-dinja taħt il-ħarsien ta' Omm Alla 87
I Ħadd tar-Randan: Mhux bil-ħobż biss igħix il-bniedem 215
II Ħadd tar-Randan: Ibiddilna fis-sura tal-ġisem glorjuż tiegħu 217
III Ħadd tar-Randan: Jekk ma tindmux, ilkoll tintilfu 218
IV Ħadd tar-Randan: Inqum u mmur għand Missieri 220
V Ħadd tar-Randan: Nitlef kollox biex nikseb 'il Kristu 222
Ħadd il-Palm u l-Passjoni tal-Mulej: Ċekken lilu nnifsu 223
I Ħadd ta' l-Għid: Il-misteru tal-qawmien 225
II Ħadd ta' l-Għid: Il-fidi tagħna fi Kristu l-Mulej 226
III Ħadd ta' l-Għid: Ix-xhieda tal-fidi 228
IV Ħadd ta' l-Għid: Ir-ragħaj it-tajjeb 230
V Ħadd ta' l-Għid: Kmandament ġdid 232
VI Ħadd ta' l-Għid: Il-wegħda tal-Ispirtu s-Santu 233
VII Ħadd ta' l-Għid: Tlugħ il-Mulej fis-sema 235
Għid il-Ħamsin: Il-Hidma tal-Ispirtu s-Santu 236
I Ħadd tas-sena: L-Epifanija tal-Mulej 88
II Ħadd tas-sena: Kull ma jgħidilkom, agħmluh 90
III Ħadd tas-sena: Ġisem wieħed fi Kristu 91
IV Ħadd tas-sena: Profeti tal-Mulej 93

V Ħadd tas-sena: Is-sejħa tagħna 94
VII Ħadd tas-sena: It-Trinità Qaddisa 425
VIII Ħadd tas-sena: Il-misteru tal-Ġisem u d-Demm tal-Mulej 427
IX Ħadd tas-sena: Id-don tal-fidi 429
X Ħadd tas-sena: Il-qawmien għall-ħajja ġdida 431
XI-il Ħadd tas-sena: Il-maħfra tad-dnubiet 433
XII-il Ħadd tas-sena: Xebħ ma' Kristu 435
XIII-il Ħadd tas-sena: Il-mixi wara Ġesù 437
XIV-il Ħadd tas-sena: Is-sliem ta' Kristu 439
XV-il Ħadd tas-sena: L-imħabba ta' għajrna 441
XVI-il Ħadd tas-sena: Iż-żjarat tal-Mulej 443
XVII-il Ħadd tas-sena: Il-qawwa tat-talb 445
XVIII-il Ħadd tas-sena: It-trasfigurazzjoni tal-Mulej 447
XIX-il Ħadd tas-sena: Kunu intom imħejjija 449
XX Ħadd tas-sena: Il-firda li jġib Ġesù 453
XXI Ħadd tas-sena: Is-sejħa tal-ġnus kollha 455
XXII Ħadd tas-sena: Niċċekknu quddiem Alla 457
XXIII Ħadd tas-sena: Ir-rabtiet tad-dinja u l-ħajja ta' dejjem 459
XXIV Ħadd tas-sena: Il-maħfra tad-dnubiet 461
XXV Ħadd tas-sena: Agħmlu l-ħbieb bis-saħħa tal-qligħ diżonest 463
XXVI Ħadd tas-sena: Il-ħarsien tal-liġi bla tebgħa u bla ħtija 543
XXVII Ħadd tas-sena: Il-fidi tal-bniedem ġust 544
XXVIII Ħadd tas-sena: Ir-radd ta' ħajr 546
XXIX Ħadd tas-sena: Il-Ġurnata Missjunarja 548
XXX Ħadd tas-sena: It-talb li Alla jisma' 550
XXXI Ħadd tas-sena: Is-salvazzjoni ta' kulħadd 552
XXXII Ħadd tas-sena: Il-qawmien mill-imwiet 554
XXXIII Ħadd tas-sena: Il-ħajja ta' dejjem 556
XXXIV Ħadd tas-sena: Kristu sultan tal-ħolqien 558
Santa Marija 451

MEDIA CENTRE PRINT – BLATA L-BAJDA